



การวิเคราะห์ห่อภิมาณเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
The Meta-Analysis of Life-Skill Development Programs for Drug Abuse Prevention

ปาณิสดา หมวดเอียด

Panisa Muadiad

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements for the Degree of
Master of Science in Health System Research and Development
Prince of Songkla University**

2553

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์ห่อภิมาณเกี่ยวกับ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
ผู้เขียน	นางสาวปาณิสสา หมวดเอียด
สาขาวิชา	การวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ
ปีการศึกษา	2552

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์ห่อภิมาณนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะงานวิจัยของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต ประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมดังกล่าว และวิเคราะห์ลักษณะของโปรแกรมที่มีผลต่อการป้องกันการเสพยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ งานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดในประเทศไทยในช่วงปี พ. ศ. 2540-2551 จำนวน 36 เรื่อง เก็บข้อมูลโดยใช้แบบประเมินคุณภาพงานวิจัยซึ่งพัฒนาจาก คีอคเครนสเกล (Cochran scale) และแบบประเมินของคอนซอร์ต (CONSORT checklist) และแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัยซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมด้วยการคำนวณค่าขนาดอิทธิพล

ผลการวิจัย พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา (จำนวน 35 เรื่อง) โดยมาจากสาขาวิทยาศาสตร์ (สุขศึกษา) มากที่สุด (จำนวน 10 เรื่อง) ทั้งนี้มีคุณภาพการรายงานผลอยู่ในระดับสูง (จำนวน 35 เรื่อง) ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยกึ่งทดลองระหว่าง 2 กลุ่ม (กลุ่มทดลอง-กลุ่มควบคุม) (จำนวน 19 เรื่อง) โดยเป็นการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (จำนวน 20 เรื่อง) ซึ่งใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (จำนวน 24 เรื่อง) ขนาดตัวอย่างที่ศึกษาเท่ากับ 30- 60 คน ส่วนใหญ่วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติทดสอบที (จำนวน 35 เรื่อง) สำหรับทักษะชีวิตที่งานวิจัยส่วนใหญ่เลือกพัฒนา คือ ทักษะการปฏิเสธ (จำนวน 27 เรื่อง) โดยวิธีการอภิปรายกลุ่ม (จำนวน 33 เรื่อง) ซึ่งใช้เวลาครั้งละ 60-90 นาที

เมื่อวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพลของโปรแกรมทั้งหมดได้เท่ากับ 0.09 ($p < 0.05$) ซึ่งลักษณะของโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ โปรแกรมที่มีการใช้ทฤษฎีแบบบูรณาการ (ค่าขนาดอิทธิพลแบบถ่วงน้ำหนัก; WES = 0.28) มีลักษณะของการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียว (WES = 0.15) โดยเน้นการพัฒนาด้วยกระบวนการสื่อสาร (WES = 0.99) มีองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

(WES = 0.18) และมีเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและทักษะทั่วไป (WES = 0.19) รวมทั้งใช้เวลา
ดำเนินการ 6-12 เดือน (WES = 0.09)

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดควร
คำนึงถึงการออกแบบโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพ และหน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชนควรให้
ความสำคัญกับการพัฒนาโปรแกรมทักษะชีวิตมากยิ่งขึ้นไม่เพียงแต่ในสถานศึกษาเท่านั้นแต่ควร
เน้นในทุกกลุ่มเยาวชน นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ห่อภิมาณครั้งต่อไปควรสืบค้นงานวิจัยจากแหล่ง
ต่างๆ โดยใช้วิธีที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อให้ได้งานวิจัยที่ครอบคลุมและสามารถนำข้อสรุปที่ได้ไป
ประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง

Thesis Title	A Meta-Analysis of Life-Skill Development Programs for Drug Abuse Prevention
Author	Miss Panisa Muadiad
Major Program	Health System Research and Development
Academic Year	2009

ABSTRACT

The purpose of this meta-analysis was to summarize the characteristics of life-skill development programs, evaluate their effectiveness and establish whether particular characteristics of the programs were associated with their effectiveness in preventing drug abuse. The research resources were 36 reports on life-skill development programs for drug abuse prevention published in Thailand between 1997 and 2008. Data were collected using a coding scheme and a report quality assessment form based on the Cochran scale and CONSORT checklist. The content validity of the tools was examined by five experts. Descriptive statistics were used to summarize the program characteristics and effect size calculation was used to evaluate the effectiveness of the programs.

The study revealed that majority of the programs were master theses ($n = 35$), mostly from Master of Science program on health education ($n = 10$). Their report quality were considered at a high level ($n = 35$). Most studies were conducted using quasi-experimental design (experimental-control group) ($n = 19$) and their samples were students in junior high schools ($n = 20$), with sample size of 30-60 selected by simple random sampling ($n = 24$). The common statistical test was t-test ($n = 35$). Most programs focused on assertive skill ($n = 27$), and the selected intervention was group discussion ($n = 33$), with a length of 60 to 90 minutes per session.

The effectiveness of 36 studies on the development of life-skills for drug abuse prevention was determined and an overall effect size of 0.09 ($p < 0.05$) was indicated. The particular characteristics of the programs associated with their effectiveness on preventing drug abuse were using multi-theoretical foundations (weighted mean effect size; WES = 0.28), single aspect of skill development (WES = 0.15), communication-focused (WES = 0.99), integrating all learning domains: cognitive, affective and

performance domains (WES = 0.18), knowledge and skill oriented (WES = 0.19), and implementing period from 6 to 12 months (WES = 0.09).

The results demonstrated that the program on development of life-skills for drug abuse prevention should be designed based on the evidence of particularly effective characteristics. Extension of the program to the teenagers in other settings is highly recommended to both public and private agencies. Further meta-analysis using exhaustive searching would provide strong empirical support for effective life-skill program designs on drug abuse prevention.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงของ รองศาสตราจารย์ ดร. เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาวิตรี ลิ้มชัยอรุณเรือง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อคิดเห็น เสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์เพื่อการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง รวมทั้งให้ความเมตตาและเป็นกำลังใจที่สำคัญตลอดระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและประทับใจในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ อิศระมาลัย ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร.วิณา คันฉ่อง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรวดี กระจะโหมวงศ์ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและขอกราบขอบพระคุณ ดร. นันทิยา วัฒนา ผู้กรุณาให้คำแนะนำในเรื่องการวิเคราะห์ห่อภิมาณ

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์คณะแพทยศาสตร์และคณะพยาบาลศาสตร์ ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และประสบการณ์ที่มีค่ายิ่งตลอดการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันต่างๆ ทุกท่านที่ได้สละเวลาในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยพร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์แพทย์ ฟีพยาบาลและนักรังสีการแพทย์ ภาควิชารังสีวิทยา (รังสีร่วมรักษา) โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ที่สนับสนุนด้านเวลาเพื่อการศึกษาและเป็นกำลังใจเสมอมา ขอขอบคุณคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ขอขอบคุณพี่ๆ น้องๆ และเพื่อนร่วมรุ่น 12 สาขาการวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ สำหรับความเอื้ออาทรณ์ ร่วมทุกข์ร่วมสุขและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คณะพยาบาลศาสตร์ สำหรับความช่วยเหลือในด้านการเรียนตลอดมา

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณบุพการีผู้มอบความรัก อบรมสอนสั่งให้ผู้วิจัยมีความเพียรพยายาม ขอขอบคุณสมาชิกครอบครัวทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกด้านแก่ผู้วิจัยตลอดมาจนสำเร็จการศึกษา

ปาณิสสา หมวดเอียด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(3)
ABSTRACT.....	(5)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
รายการตาราง.....	(11)
รายการภาพ.....	(13)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
คำถามการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิด.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต.....	9
องค์ประกอบของทักษะชีวิต.....	10
ทฤษฎีการเรียนรู้ทักษะชีวิต.....	12
การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน.....	18
โปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดในประเทศไทย.....	25
การวิเคราะห์ห่อภิมาน.....	27
วิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาน.....	29
ขั้นตอนการวิเคราะห์ห่อภิมาน.....	31
องค์ประกอบของการวิเคราะห์ห่อภิมาน.....	34
ประโยชน์และการนำผลการวิเคราะห์ห่อภิมานไปใช้.....	38

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	40
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	41
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	49
ผลการวิจัย.....	50
อภิปรายผล.....	75
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	85
สรุปผลการวิจัย.....	85
ข้อเสนอแนะ	88
บรรณานุกรม (งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์)	90
บรรณานุกรม.....	95
ภาคผนวก.....	102
ภาคผนวก ก แบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย	103
ภาคผนวก ข แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย.....	109
ภาคผนวก ค คะแนนการประเมินคุณภาพของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์	112
ภาคผนวก ง คะแนนการประเมินความสอดคล้องในการประเมินคุณภาพ.....	115
ภาคผนวก จ คะแนนการประเมินความสอดคล้องในการบันทึกคุณลักษณะ.....	118
ภาคผนวก ฉ กราฟรูปรายทอดสอบอดีตจาการตีพิมพ์.....	120
ภาคผนวก ช ค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์และ Forest plot	121
ภาคผนวก ซ ลักษณะของโปรแกรมด้านต่างๆและค่าขนาดอิทธิพล.....	123
ภาคผนวก ญ รายชื่องานวิจัยที่คัดเลือกรอก (Exclusion criteria).....	133
ภาคผนวก ฎ สูตรการคำนวณค่าความสอดคล้อง.....	137
ภาคผนวก ฏ ขั้นตอนการสืบค้น.....	138
ภาคผนวก ฐ วิเคราะห์ข้อมูลแยกกลุ่มตามผลลัพธ์การวิจัย.....	139

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก ท รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ.....	143
ภาคผนวก ฉ รายชื่อผู้ร่วมประเมินความสอดคล้อง.....	144
ประวัติผู้เขียน.....	145

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
1	ตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์.....	44
2	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามข้อมูลพื้นฐาน.....	50
3	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิต.....	52
4	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามลักษณะของการพัฒนาทักษะ.....	53
5	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามลักษณะขององค์ประกอบทักษะชีวิต.....	54
6	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามลักษณะของผู้วิจัยและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิต.....	56
7	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามจุดมุ่งหมายของโปรแกรมและประเภทของยาเสพติด	57
8	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามระยะเวลาและจำนวนแผนการสอน.....	58
9	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามการวัดผลของโปรแกรม.....	59
10	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามประเภทการออกแบบวิจัยและวิธีการสุ่มเข้ากลุ่ม.....	60
11	จำนวนงานวิจัยจำแนกเนื้อหาและผลลัพธ์ของโปรแกรม.....	61
12	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามแหล่งที่มาของกลุ่มตัวอย่าง.....	62
13	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามวิธีการเก็บตัวอย่าง.....	63
14	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามคุณภาพของเครื่องมือ.....	64
15	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
16	จำนวนงานวิจัยจำแนกตามการกำหนดระดับนัยสำคัญและการตั้งสมมติฐาน.....	67
17	จำนวนของงานวิจัยจำแนกตามคุณภาพการรายงานผลการวิจัย.....	68
18	ค่าขนาดอิทธิพลของโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการ การเสพยาเสพติดจำแนกตามลักษณะของโปรแกรม.....	69
19	ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการ เสพยาเสพติดจำแนกตามประเภททฤษฎีที่ใช้.....	70
20	ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการ เสพยาเสพติดจำแนกตามลักษณะของการพัฒนาทักษะ.....	71
21	ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการ เสพยาเสพติดจำแนกตามองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต.....	72

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
22 ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการ เสพยาเสพติด จำแนกตามระยะเวลาของโปรแกรม.....	73
23 ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการ เสพยาเสพติด จำแนกตามจำนวนเนื้อหาของโปรแกรม	74

รายการภาพ

ภาพ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ห่อภิมานเกี่ยวกับ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการ ป้องกันการเสพยาเสพติด.....	5

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสุขภาพจิตยังคงเป็นปัญหาระดับชาติ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2552) และมีความรุนแรงมากขึ้นทั้งด้านการผลิตและการแพร่ระบาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่ระบาดของยาเสพติดเข้าไปในโรงเรียน ชุมชนและสถานประกอบการ (สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2549) จากการสำรวจเพื่อประมาณการผู้เสพยาเสพติดในปี 2551 พบว่ามีจำนวน 605,095 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2550 ที่มีจำนวน 575,312 คนและและผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน จากสถิติการเข้ารับการบำบัดยาเสพติดของเยาวชนตั้งแต่ปี 2551 เป็นต้นมา พบว่ากลุ่มเยาวชนอายุน้อยเข้ารับการบำบัดยาเสพติดเพิ่มมากขึ้น โดยกลุ่มหลักคือกลุ่มอายุ 15-19 ปี รองลงมาคือ 20-24 ปี ซึ่งเยาวชนกลุ่มนี้เป็นวัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากที่สุด (สำนักยุทธศาสตร์, 2552) นับเป็นความเสี่ยงที่เป็นอันตรายต่อคุณภาพชีวิตของเยาวชนซึ่งเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติ (วนิดา, 2546) การป้องกันปัญหาสุขภาพจิตจึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้เยาวชนมีการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับการป้องกันการเสพยาเสพติดโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (สำนักยุทธศาสตร์, 2552; WHO, 1994)

ในทศวรรษที่ผ่านมา นักวิจัยทั้งทางการศึกษาและสาธารณสุขมีการศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดมากขึ้น จากการสืบค้นงานวิจัยในเบื้องต้น พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจคืองานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตมักเป็นวิทยานิพนธ์ในระดับบัณฑิตศึกษาและมีการออกแบบโปรแกรมอย่างหลากหลายทั้งในด้านแนวคิด ทฤษฎี ลักษณะของการพัฒนาทักษะ องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต เนื้อหาของการสอนรวมทั้งระยะเวลาดำเนินการ เมื่อพิจารณาผลลัพธ์ของงานวิจัยเหล่านั้นจึงมีความแตกต่างกันไปตามด้านต่างๆที่ศึกษา ในด้านการใช้ทฤษฎีการพัฒนาทักษะชีวิตมักเป็นไปตามศาสตร์ของสาขาที่ผลิตงานวิจัยนั้นเช่น สาขาศึกษาศาสตร์มักจะใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นหลัก (รัตนา, 2543; พัชร, 2547; ดวงกมล, 2551; ประณะยา, 2551) ส่วนสาขาทางด้านสาธารณสุขมักจะใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมกับทฤษฎีพฤติกรรมสุขภาพ (สุธิยา, 2548; สมบูรณ์, 2545; แก้วใจ, 2551) และเมื่อพิจารณาด้านระยะเวลาดำเนินการงานวิจัยเหล่านั้นมักจะมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาผลของ

โปรแกรม มีการสอนทักษะชีวิตในช่วงระยะเวลาสั้นภายในปีการศึกษา และวัดผลของโปรแกรม ก่อนและหลังการใช้โปรแกรม ทำให้ผลการศึกษางานวิจัยเหล่านั้นแสดงถึงประสิทธิผลของโปรแกรมเพียงระยะสั้น โดยไม่มีการติดตามเพื่อวัดประสิทธิผลของโปรแกรมในระยะยาว ทำให้ผลการศึกษานั้นไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการสนับสนุนว่าการออกแบบโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตตามด้านต่างๆที่กล่าวมานั้น จะสามารถเปลี่ยนแปลงทักษะชีวิตของผู้ได้รับโปรแกรมได้อย่างคงทนถาวรหรือไม่ อย่างไรก็ตามยังมีการออกแบบโปรแกรมอีกหลายด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ทำให้เกิดความหลากหลายของผลการศึกษาซึ่งยังไม่สามารถสรุปได้ว่าโปรแกรมลักษณะใดที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทักษะชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อสรุปความรู้ของโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ จึงต้องมีการสังเคราะห์ความรู้เหล่านั้นด้วยวิเคราะห์ห่อภิมาณซึ่งเป็นวิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกันโดยใช้วิธีการทางสถิติเพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่เป็นข้อยุติ (นงลักษณ์, 2542; Glass, McGaw, & Smith, 1981; Hedge & Olkin, 1985) และเพื่อเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชน

จากการทบทวนวรรณกรรมนักวิจัยในต่างประเทศได้ทำการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดโดยการวิเคราะห์ห่อภิมาณพบว่า ลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นการศึกษาแบบกึ่งทดลอง (Tobler, Roona, Ochshorn, Marshall, Streke, & Stackpole, 2000) โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านผู้สอนทักษะชีวิตมีหลากหลายอาชีพซึ่งต้องมีความรู้และประสบการณ์ในการใช้โปรแกรมทักษะชีวิต ในด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัยพบว่าโปรแกรมที่ให้ความรู้เรื่องยาเสพติดสามารถป้องกันการเสพยาเสพติดในวัยรุ่นได้ (Buhler, Schroder, & Silbereisen, 2007) โดยการให้ความรู้ในโปรแกรมการป้องกันการเสพยาเสพติดระยะสั้น (≤ 1 ปี) มีประสิทธิภาพมากกว่าโปรแกรมในระยะยาว (Hwang, Yeagley, & Petosa, 2004). และโปรแกรมที่มีการพัฒนาทักษะบุคลิกภาพจะให้นขนาดอิทธิพลมากกว่าโปรแกรมที่ให้ความรู้และเจตคติ (Tobler, et al., 2000) นอกจากนี้ยังพบว่าในโปรแกรมที่มีการส่งเสริมเจตคติและพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติดโดยอาศัยแรงสนับสนุนทางสังคมและการพัฒนาบรรทัดฐานทางสังคม มีประสิทธิภาพในการป้องกันการเสพยาเสพติดในโรงเรียนได้ (Hwang, et al., 2004) จะเห็นว่าข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ห่อภิมาณเหล่านี้จะเป็นความรู้ที่สำคัญในการพัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดให้แก่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์อภิमानในครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อสังเคราะห์ความรู้ของงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ในด้านลักษณะของโปรแกรมและค่าขนาดอิทธิพลของโปรแกรมในด้านต่างๆที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด โดยการรวบรวมข้อเท็จจริงจากงานวิจัยที่มีผู้วิจัย ศึกษาไว้แล้วมาวิเคราะห์โดยการสร้างดัชนีมาตรฐานจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง แล้วจึงนำไปสังเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติอย่างเป็นระบบ (นงลักษณ์, 2542; Glass, McGaw, & Smith, 1981) ทำให้ทราบถึงลักษณะของโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด ป้องกันเกิดปัญหาความซ้ำซ้อนของงานวิจัย รวมทั้งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับเยาวชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
2. เพื่อวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลการต่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด จำแนกตามประเภททฤษฎีที่ใช้ ลักษณะของการพัฒนาทักษะองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต ประเภทเนื้อหาของ โปรแกรม และระยะเวลาดำเนินการ

คำถามการวิจัย

1. ลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดเป็นอย่างไร
2. ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดเป็นอย่างไร
 - 2.1 ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมด้านประเภททฤษฎีส่งผลการต่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดหรือไม่ อย่างไร
 - 2.2 ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมด้านลักษณะของการพัฒนาทักษะส่งผลการต่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดหรือไม่ อย่างไร

2.3 ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมด้านประเภทขององค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดหรือไม่ อย่างไร

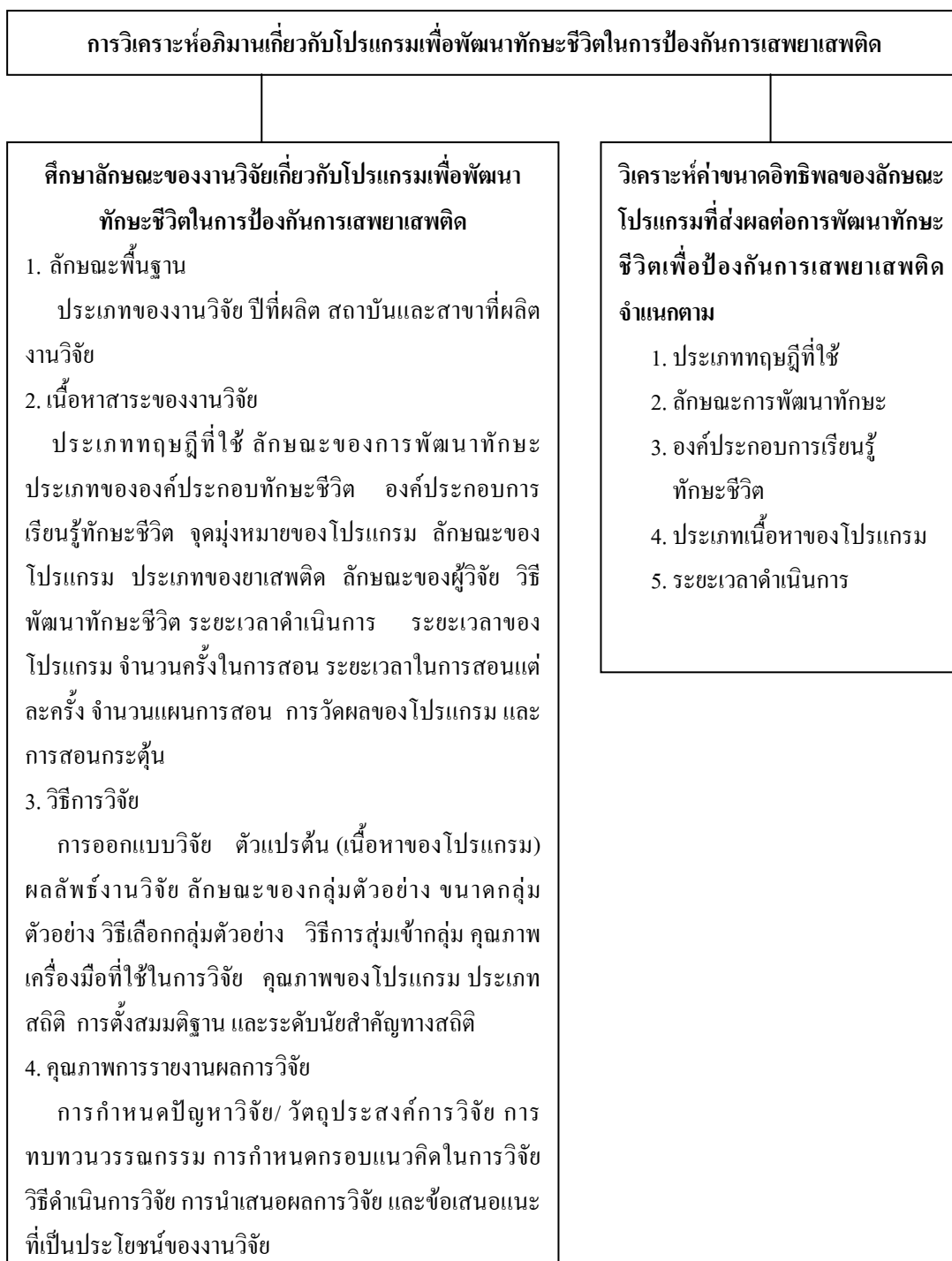
2.4 ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมด้านประเภทเนื้อหาของโปรแกรมส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดหรือไม่ อย่างไร

2.5 ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมด้านระยะเวลาดำเนินการที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดหรือไม่ อย่างไร

กรอบแนวคิด

การวิเคราะห์ห่อภิมาณเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดในครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดของเฮดจ์ (Hedge) (Hedge & Olkin, 1985) โดยศึกษาลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด 4 ด้านและวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด ดังนี้

ลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ประกอบด้วย ลักษณะพื้นฐานของงานวิจัย ได้แก่ ประเภทของงานวิจัย ปีที่ผลิต สถาบันและสาขาที่ผลิตงานวิจัย ลักษณะด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย ได้แก่ ทฤษฎีที่ใช้ ลักษณะของการพัฒนาทักษะ ประเภทขององค์ประกอบทักษะชีวิต องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต จุดมุ่งหมายของโปรแกรม ลักษณะของโปรแกรม ประเภทของยาเสพติด ลักษณะของผู้วิจัย วิธีพัฒนาทักษะชีวิต ระยะเวลาดำเนินการ ระยะเวลาของโปรแกรม จำนวนครั้งในการสอน ระยะเวลาในการสอนแต่ละครั้ง จำนวนแผนการสอน ระยะเวลาการวัดผลของโปรแกรม และการสอนกระตุ้น (booster session) ลักษณะด้านวิธีการวิจัย ได้แก่ การออกแบบวิจัย ตัวแปรต้น (เนื้อหาของโปรแกรม) ผลลัพธ์ของงานวิจัย ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มเข้ากลุ่ม คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คุณภาพของโปรแกรม ประเภทสถิติ การตั้งสมมติฐาน และการกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ ด้านคุณภาพการรายงานผลของงานวิจัย ประเมินจากการกำหนดปัญหาวิจัย/ วัตถุประสงค์การวิจัย การทบทวนวรรณกรรม การกำหนดกรอบแนวคิด วิธีดำเนินการวิจัย การนำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ของงานวิจัย และลักษณะของโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ประเภททฤษฎีที่ใช้ ลักษณะของการพัฒนาทักษะ องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต ประเภทเนื้อหาของโปรแกรม และระยะเวลาดำเนินการ ดังภาพ 1



ภาพ 1 กรอบแนวคิดลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด

ขอบเขตของการวิจัย

1. งานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดที่นำมาสังเคราะห์ในครั้งนี้เป็นรายงานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ที่มีอยู่ในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่างๆและสถาบันที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยที่ผลิตขึ้นในปี พ.ศ.2540 -2551 ซึ่งทำการสืบค้นจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ของประเทศไทย ฐานข้อมูลห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่างๆ และรายงานการประชุมวิชาการของสถาบันที่เกี่ยวข้อง

2. การสังเคราะห์งานด้วยวิธีวิเคราะห์ห่อภิมาณในครั้งนี้ใช้สำหรับการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงทดลองที่รายงานค่าสถิติเพียงพอสำหรับคำนวณหาค่าขนาดอิทธิพลของผลลัพธ์งานวิจัยตามสูตรของเฮดจ์ (Hedge) (Hedge & Olkin, 1985)

นิยามศัพท์เฉพาะ

งานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด หมายถึง รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์หรือบทความวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดที่เป็นรายงานฉบับเต็มทั้งที่มีการตีพิมพ์และไม่ได้ตีพิมพ์โดยผลิตขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 - 2551

คุณภาพการรายงานผลการงานวิจัย หมายถึง คุณภาพของรายงานผลการวิจัยของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ ซึ่งประเมินจากการกำหนดปัญหาวิจัย/ วัตถุประสงค์การวิจัย การทบทวนวรรณกรรม การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การนำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ของงานวิจัย

โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด หมายถึง การจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีการสอนความรู้ เจตคติหรือทักษะชีวิตในด้านต่างๆเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติด ตามองค์ประกอบทักษะชีวิตเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติ ทักษะหรือพฤติกรรมในการป้องกันการเสพยาเสพติด โดยเป็นโปรแกรมที่สามารถประเมินผลลัพธ์ได้หลังจากการการจัดโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต และศึกษาในผู้เรียนที่ไม่เคยมีประวัติติดยาเสพติด

ลักษณะของโปรแกรม หมายถึง ลักษณะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ ทฤษฎีที่ใช้ ลักษณะของการพัฒนาทักษะประเภทขององค์ประกอบทักษะชีวิต องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต จุดมุ่งหมายของโปรแกรม เนื้อหาและผลลัพธ์ของโปรแกรม ลักษณะของโปรแกรม ประเภทของยาเสพติด ลักษณะของผู้วิจัย

วิธีพัฒนาทักษะชีวิต ระยะเวลาดำเนินการ ระยะเวลาของโปรแกรม จำนวนครั้งในการสอน ระยะเวลาในการสอนแต่ละครั้ง จำนวนแผนการสอน การวัดผลของโปรแกรม และการสอนกระตุ้น รวมทั้งลักษณะด้านการออกแบบวิจัย ได้แก่ ลักษณะกลุ่มตัวอย่างและวิธีสุ่มตัวอย่างคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ และสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าขนาดอิทธิพล หมายถึง ค่าสถิติมาตรฐานของผลการวิจัย ที่สรุปให้ทราบถึงลักษณะของโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงสำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันชีวิตให้เยาวชนดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปลอดภัยจากปัญหาเสพยาเสพติด และเป็นการเสนอแนวทางในการกำหนดนโยบายส่งเสริมสุขภาพเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดให้แก่สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน โดยส่งเสริมให้ทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการป้องกันการเสพยาเสพติดซึ่งเป็นวาระแห่งชาติ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ซึ่งเป็นประโยชน์ในการค้นคว้าเพื่อพัฒนางานวิจัย นำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่มีความสอดคล้องกับการป้องกันการเสพยาเสพติดในยุคปัจจุบัน

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ห่อภิมานเกี่ยวกับ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณคดีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ทักษะชีวิต

- 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต
- 1.2 องค์ประกอบของทักษะชีวิต
- 1.3 แนวคิดและทฤษฎีในการเรียนรู้ทักษะชีวิต
- 1.4 การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน
- 1.5 โปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตในประเทศไทย

2. การวิเคราะห์ห่อภิมาน

- 2.1 แนวคิดการวิเคราะห์ห่อภิมาน
- 2.2 วิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาน
- 2.3 ขั้นตอนของการวิเคราะห์ห่อภิมาน
- 2.4 องค์ประกอบของการวิเคราะห์ห่อภิมาน
- 2.5 ประโยชน์และการนำผลการวิเคราะห์ห่อภิมานไปใช้

1. ทักษะชีวิต

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับทักษะชีวิต

ทักษะชีวิต เป็นความสามารถทางสังคม ความคิดวิเคราะห์ ความพยายามเพิ่มพูน ปฏิสัมพันธ์ของตนกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จเพื่อสามารถแก้ไขปัญหาในสถานการณ์วิกฤตที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาโดยการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหาด้านพฤติกรรมและสังคมที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างถูกต้อง (ประเสริฐ, 2538; ฆงยุทธ, 2552; WHO, 1994) โดยเป็นความสามารถที่จะส่งเสริมสุขภาพของบุคคลอันประกอบด้วย ความรู้ เจตคติและทักษะที่จะจัดการกับปัญหารอบตัว (กรมอนามัย, 2541) ช่วยให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าทักษะชีวิตก็คือความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยาที่เป็นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องใช้ในการเลือกทางในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันซึ่งต้องอาศัย การถ่ายทอดประสบการณ์โดยการฝึกอบรม และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวใน เพื่อพัฒนาพฤติกรรมเชิงบวก ทำให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตที่มีความท้าทายในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Manqrulkal, Whitman, & Posner, 2001)

ความสำคัญของทักษะชีวิต

จากมุมมองของพฤติกรรมศาสตร์วัยรุ่นเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับเพื่อนสูงสุดจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นวัยที่ “ติดเพื่อน” พฤติกรรมเบี่ยงเบนและพฤติกรรมเสี่ยงทั้งหลายของกลุ่มวัยรุ่นมักจะเป็นพฤติกรรมที่กระทำตามการตัดสินใจของผู้นำกลุ่ม หรือแรงกดดันของกระบวนการกลุ่มเพื่อนในภาวะการณ์คับขันเช่นนี้หากวัยรุ่นได้ฝึกทักษะในการประเมินศักยภาพของตนเองมาแล้วจนเกิดความชำนาญก็จะสามารถประเมินศักยภาพของตนเองได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นว่าทางเลือกที่กลุ่มเสนอนั้นเหมาะกับตนเองหรือไม่ และยังจะช่วยให้สามารถคิดหาทางเลือกที่เหมาะสมกับตนเองได้ด้วย ในกรณีเช่นนี้ทักษะการสื่อสารเพื่อปฏิเสธ คัดค้าน เจรจาต่อรองโดยเสนอทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าและทักษะในการหาเหตุผลโน้มน้าวให้มีการเปลี่ยนพฤติกรรมเบี่ยงเบนทั้งหลายที่เกิดจากการคิดริเริ่มที่ไม่สร้างสรรค์ การรู้จักใช้การสื่อสารเพื่อรักษาจุดยืนของตนเองโดยการปฏิเสธและเจรจาต่อรองอย่างละมุนละม่อม เพื่อรักษาน้ำใจและผลประโยชน์ของตนเองและทักษะในการปรับตัวปรับทัศนคติของตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ทันกับเหตุการณ์ นับว่ามีความสำคัญต่อเยาวชนเป็นอันมาก นอกจากนี้ยังมีทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ทักษะในการใช้เหตุผลพิจารณาตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสมกับตนเอง และทักษะชีวิตที่เกี่ยวกับการประมาณตน ทักษะพื้นฐานเหล่านี้ที่จะช่วยทำหน้าที่เป็นภูมิคุ้มกันอย่างถาวรที่คอยเหนี่ยวรั้งเยาวชน

นอกจากพฤติกรรมเบี่ยงเบนและชักนำเยาวชนให้เลิกกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสม (WHO, 1994) จะเห็นว่าในสังคมปัจจุบันนอกจากเยาวชนตกอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดึงให้มีพฤติกรรมที่มีปัญหาแล้ว ขณะเดียวกันก็มีปัญหาของสถาบันครอบครัว (ขงยุทธ, 2552) ดังนั้นในการพัฒนาเยาวชนจึงมีความจำเป็นที่องค์กรทุกภาคส่วนจะต้องช่วยสร้างภูมิคุ้มกันให้เยาวชนตามองค์ประกอบทักษะชีวิตในด้านต่างๆอย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรม เพื่อให้เยาวชนสามารถเผชิญกับปัญหาครอบครัวและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะชีวิตในด้านๆเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมเชิงบวก และสามารถสร้างครอบครัวที่ดีในอนาคตของเยาวชนต่อไป

1.2 องค์ประกอบของทักษะชีวิต

ทักษะชีวิตในแต่ละประเทศแต่ละวัฒนธรรมจะมีความแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ ซึ่งทักษะชีวิตที่เป็นแกนหลัก (core life skills) ประกอบด้วย 10 ประการ ดังนี้ (WHO, 1994)

1. การตัดสินใจ (decision making) เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตซึ่งถ้าบุคคลมีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในการกระทำต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ โดยมีการประเมินทางเลือกและผลจากการตัดสินใจเลือกทางเลือกรุ่นๆจะมีผลต่อสุขภาพของบุคคล

2. การแก้ปัญหา (problem solving) เมื่อบุคคลมีปัญหาดังๆที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ทำให้เกิดภาวะตึงเครียดทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทักษะการแก้ปัญหจะช่วยให้นักบุคคลสามารถแก้ปัญหาต่างๆในชีวิตของเขาได้

3. ความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) มีส่วนสนับสนุนในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในการค้นหาทางเลือกต่างๆและผลที่เกิดขึ้นในแต่ละทางเลือกถึงแม้ว่ายังไม่มีการตัดสินใจและแก้ปัญหาก็ตามความคิดสร้างสรรค์ยังช่วยให้นักบุคคลสามารถนำประสบการณ์ที่ผ่านมาใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

4. ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) เป็นความสามารถที่จะวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและประเมินปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อเจตคติและพฤติกรรม เช่น ค่านิยม แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน อิทธิพลจากสื่อต่างๆที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต

5. การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (effective communication) หมายถึงความสามารถในการใช้คำพูดและภาษาท่าทางเพื่อแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองอย่างเหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรม โดยสามารถที่จะแสดงความคิดเห็น ความปรารถนา ความต้องการ การขอร้อง การเตือน การปฏิเสธ และการขอความช่วยเหลือ ตามสถานการณ์ต่างๆได้อย่างเหมาะสม

6. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (interpersonal relationship skills) สามารถช่วยให้บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถที่จะรักษาและดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข และรวมถึงการรักษาการสร้างสัมพันธภาพที่ดีของสมาชิกในครอบครัวที่เป็นแหล่งสำคัญของแรงสนับสนุนทางสังคม

7. การตระหนักรู้ในตนเอง (self-awareness) เป็นความสามารถในการเข้าใจในจุดดีจุดด้อยของตนเอง อะไรที่ตนเองปรารถนาและไม่พึงปรารถนาและเข้าใจความแตกต่างจากบุคคลอื่นๆ สามารถอยู่ภายใต้แรงกดดันต่างๆ ในชีวิตได้ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสารที่ประสิทธิภาพและการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นอีกด้วย

8. ความเห็นใจผู้อื่น (empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกและความเห็นใจบุคคลที่แตกต่างจากเราถึงแม้เราจะไม่คุ้นเคย ซึ่งช่วยให้เราเข้าใจและยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่น ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีทางสังคม เช่น ความแตกต่างทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม โดยเฉพาะบุคคลที่มีภาวะบกพร่องทางจิตหรือบุคคลที่ไม่เป็นที่ยอมรับทางสังคม

9. การจัดการกับอารมณ์ (coping with emotions) เป็นการรู้จักและเข้าใจอารมณ์ตนเองและผู้อื่นว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ซึ่งจะทำให้เราสามารถตอบสนองและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม เช่น อารมณ์รุนแรงต่างๆ หรือความเศร้าโศกที่ส่งผลต่อภาวะสุขภาพ

10. การจัดการกับความเครียด (coping with stress) เป็นความสามารถในการรู้ถึงสาเหตุของความเครียดและรู้ถึงแนวทางในการควบคุมระดับความเครียด เช่น การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในวิถีชีวิต การเรียนรู้วิธีการผ่อนคลายเมื่ออยู่ในภาวะความตึงเครียดได้อย่างเหมาะสมเพื่อที่จะช่วยลดปัญหาต่างๆ ด้านสุขภาพ

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1994) ได้จัดกลุ่มทักษะชีวิตเหล่านี้ออกเป็น 5 กลุ่มดังนี้

คู่ที่ 1 การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา

คู่ที่ 2 ความคิดสร้างสรรค์ และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์

คู่ที่ 3 การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร

คู่ที่ 4 ความตระหนักรู้ในตนเองและความเห็นใจผู้อื่น

คู่ที่ 5 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

ในประเทศไทยได้มีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของทักษะชีวิต (กรมสุขภาพจิต, 2541) โดยจัดองค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์เป็นแกนกลางที่เป็นองค์ประกอบร่วมพื้นฐานของทุกองค์ประกอบ จัดองค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ในตนเองและความเห็นใจผู้อื่นมาเป็นด้านจิตพิสัย โดยเพิ่มเจตคติอีก 1 คู่คือการเห็นคุณค่าในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนที่เหลืออีก 3 คู่เป็นด้านทักษะพิสัยทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคม

และวัฒนธรรมไทยที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านและสับสนด้านเจตคติและค่านิยม ซึ่งสามารถจัดแบ่งองค์ประกอบของทักษะชีวิตตามพฤติกรรมการเรียนรู้ไว้ 3 ส่วน ได้แก่

1. องค์ประกอบทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัย ที่เป็นองค์ประกอบร่วม ได้แก่ ความคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านการสอนความรู้
2. องค์ประกอบทักษะชีวิตด้านจิตพิสัย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบคู่ คือ คู่ที่ 1 ได้แก่ การตระหนักรู้ในตนเองและความเห็นใจผู้อื่น และคู่ที่ 2 ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านการสอนเจตคติ
3. องค์ประกอบชีวิตด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 คู่ ได้แก่ คู่ที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร คู่ที่ 2 การตัดสินใจและการแก้ปัญหา และคู่ที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านการสอนทักษะทั่วไป

การปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทักษะชีวิตให้เหมาะสมกับประเทศไทยนั้นทำให้ง่ายต่อการเรียนรู้ของนักเรียนและการพัฒนาวิธีการสอนของครู โดยจะมีวิธีการสอน 2 แบบคือ การสอนเจตคติและการสอนทักษะ แทนที่จะเป็นวิธีการสอนทักษะชีวิต 10 ชนิด ซึ่งสลับซับซ้อนและขาดการพัฒนาโปรแกรมการเรียนการสอนในระบบการศึกษาของไทยซึ่งไม่คุ้นเคยกับการสอนในลักษณะนี้มาก่อน (ยงยุทธ, 2552) ดังนั้นในการพัฒนาทักษะชีวิตตามองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้นจึงควรอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้ทักษะชีวิตที่เหมาะสมทั้งด้านวัยของกลุ่มเยาวชน ลักษณะสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมเพื่อให้การพัฒนาทักษะชีวิตมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ในการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตได้จริง

1.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทักษะชีวิต

ทักษะชีวิตอยู่บนพื้นฐานการสอนโดยทั่วไป วิธีการที่ใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบๆ ตัว จากการสังเกตว่าเขาปฏิบัติอะไร ปฏิบัติอย่างไร จากพฤติกรรมที่แสดงออกมา แนวความคิดในเรื่องการเรียนรู้ของมนุษย์ ได้รับความสนใจอย่างมากจากนักปรัชญาและนักจิตวิทยาในอดีต ซึ่งต่างก็ได้แสดงทัศนะกันไว้อย่างหลากหลาย แนวคิดเหล่านั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปในแต่ละยุคสมัย รวมทั้งได้ขยายขอบเขตไปสู่เรื่องของการจัดการศึกษา ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นแนวความคิดที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถใช้อธิบายลักษณะของการเกิดการเรียนรู้ หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ส่วนหลักการสอนก็คือแนวคิดที่เป็นหลักของการปฏิบัติทางการสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ ทฤษฎีที่สำคัญในการเรียนรู้ทักษะชีวิต มีดังนี้ (Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001)

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory)

ทฤษฎีนี้รู้จักกันในชื่อของ ทฤษฎีปัญญาสังคม (cognitive-social learning model) ซึ่ง แบนดูรา (Bandura) เป็นผู้พัฒนาขึ้นโดยมีสาระสำคัญคือ การเรียนรู้เกิดจากการสอน เช่น การสอนของพ่อแม่ ครู หรือบุคคลคนอื่นที่มีอิทธิพลต่อเด็ก และจากการสังเกตโดยเด็กเอง พฤติกรรมที่แสดงออกมาได้รับแรงสนับสนุนมาจากการกระทำของเด็กและการตอบสนองของผู้ใหญ่ต่อการกระทำนั้น เด็กมีการเรียนรู้ที่จะมีพฤติกรรมต่างๆ จากการสังเกตและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากกว่าการสั่งสอนของผู้ใหญ่ จึงควรได้รับการสอนทักษะชีวิตโดยกระบวนการสอนซึ่งเน้นการฝึกซ้อม และการสะท้อนกลับ (Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001) และแบนดูรายังให้ความสำคัญกับความเชื่อมั่นในความสามารถในการแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้และการเกิดพฤติกรรมต่างๆ โดยเฉพาะการเผชิญกับแรงกดดันทางสังคมที่ต่างกัน ดังนั้นการพัฒนาทักษะจึงไม่ได้เป็นเพียงสิ่งเดียวที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่สังเกตได้ แต่ยังขึ้นอยู่กับคุณภาพในตัวบุคคล เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง ที่จะสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรม

ดังนั้นทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจึงมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งในโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต และโปรแกรมทักษะทางสังคมด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ เหตุผลแรกคือเป็นสิ่งจำเป็นต่อวิธีการหรือทักษะของเด็กในการจัดการกับความเครียดภายในตนเองในการอยู่ในสังคม รวมทั้งการลดความเครียด การควบคุมตนเองและการตัดสินใจ และอีกเหตุผลหนึ่งคือ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของโปรแกรมทักษะชีวิตและสังคมต้องการทำซ้ำๆ ด้วยกระบวนการที่เป็นธรรมชาติ โดยให้เด็กได้เรียนรู้พฤติกรรม ดังนั้นในโปรแกรมทักษะชีวิตจึงได้รวมถึงการสังเกต บทบาทสมมุติและการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน โดยการสอนอย่างเข้าใจได้ง่าย นักวิจัยส่วนใหญ่จึงนิยมใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมในการจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตอย่างกว้างขวาง

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ปัญหา-พฤติกรรม (problem-behavior theory)

พฤติกรรมของวัยรุ่นซึ่งหมายถึงพฤติกรรมเสี่ยงไม่สามารถที่จะลดลงได้เพียงแหล่งเดียว แต่เป็นการเกิดขึ้นระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนและสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับตัวแปรทางสังคมจิตวิทยา 3 กลุ่มได้แก่ ระบบบุคลิกภาพ ระบบสิ่งแวดล้อม และ ระบบพฤติกรรม ในระบบบุคลิกภาพจะรวมถึงคุณค่า ความคาดหวัง ความเชื่อ ทศนคติ ความเชื่อในเรื่องลักษณะเฉพาะของบุคคลและชนชั้น ระบบสภาพแวดล้อมให้ความสำคัญกับความเข้าใจในลักษณะการแสดงพฤติกรรมของเพื่อนและพ่อแม่ และเช่นเดียวกับแนวคิดของแบนดูราในระบบพฤติกรรมซึ่งมักอธิบายด้วยกลุ่มของพฤติกรรมทางสังคมซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับ เช่น การเสพยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การกระทำผิดทางกฎหมายและอื่นๆ ในแต่ละระบบจะประกอบด้วยตัวแปรที่เป็นตัวควบคุมปัญหาของพฤติกรรม ในการพัฒนาทักษะชีวิตโดยยึดหลักทฤษฎีนี้จึงต้อง

คำนึงถึงปัจจัยด้านบุคลิกภาพ สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรม เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวกได้ ซึ่งจากการวิเคราะห์ห่อภิมาณเกี่ยวกับโปรแกรมการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน ปี 1998 พบว่าโปรแกรมที่มีการพัฒนาทักษะบุคลิกภาพมีขนาดอิทธิพลส่งผลการป้องกันการเสพยาเสพติดมากกว่าโปรแกรมที่มีการสอนความรู้และสอนเจตคติ (Tobler, Roona, Ochshorn, Marshall, Streke, & Stackpole, 2000)

3. ทฤษฎีอิทธิพลทางสังคม (social influence theory)

เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของแบบจรรยา ทฤษฎีอิทธิพลทางสังคมมีแนวคิดที่ว่าเด็กและวัยรุ่นอยู่ภายใต้แรงกดดันที่ทำให้เข้าสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การสูบบุหรี่ แรงกดดันทางสังคมเหล่านั้น ได้แก่ แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน การมีพ่อแม่ที่สูบบุหรี่ และการโฆษณาบุหรี่ (Evans, 1998 cited by Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001) โปรแกรมการมีอิทธิพลทางสังคมจะสามารถป้องกันแรงกดดันต่างๆ นี้และสอนเด็กเกี่ยวกับแรงกดดันทางสังคมและวิธีการป้องกันก่อนที่เด็กจะไปเผชิญสถานการณ์เหล่านั้น เป็นเหมือนวัคซีนที่สร้างภูมิคุ้มกันให้เด็ก ทฤษฎีนี้สร้างขึ้นจากการวิจัยที่พบว่า การให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การสูบบุหรี่ และใช้ความกล้าในการพยายามป้องกันเด็กจากการเข้าไปสู่พฤติกรรมเสี่ยง จากการศึกษาวิจัยโปรแกรมเหล่านั้นพบว่าความกล้าที่สร้างขึ้นโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของการสูบบุหรี่ในระยะยาว ไม่เพียงพอในการป้องกันการเริ่มมีพฤติกรรมเสี่ยงในเด็กวัยรุ่นได้ เมื่อเด็กมีการเผชิญกับแรงกดดันทางสังคม จึงทำให้เข้าสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงนั้นๆ จากการวิเคราะห์ห่อภิมาณ โปรแกรมสังคมจิตวิทยาการป้องกันการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นในสหรัฐอเมริกา ในการใช้โปรแกรมการป้องกันการสูบบุหรี่พบว่า การให้ความรู้มีขนาดอิทธิพลสูงที่สุด ($d = 0.53$) แต่จะลดลงอย่างรวดเร็ว ($d = 0.19$) ในการใช้โปรแกรมระยะยาว (>1 ปี) ขนาดอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมีความสำคัญมากที่สุด มีความคงทนถาวรมากกว่า 3 ปี ($d = 0.19$ ที่ ≤ 1 ปี; $d = 0.18$ ที่ 1-3 ปี) (Hwang, Yeagley, & Petosa, 2004)

ในปัจจุบันแนวคิดการมีอิทธิพลทางสังคมยังใช้ได้กับการศึกษาการป้องกันแรงกดดันจากเพื่อนและใช้กันอย่างกว้างขวางในการป้องกันการสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์และการเสพยาเสพติดอื่นๆ รวมถึงการมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ จากการวิเคราะห์ห่อภิมาณของโปรแกรมการป้องกันยาเสพติดพบว่าโปรแกรมการมีอิทธิพลทางสังคม มีประสิทธิภาพมากกว่าโปรแกรมที่มีการให้ความรู้หรือสอนเจตคติเพียงอย่างเดียว (Hansen, 1992 cited by Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001) การพัฒนาทักษะทางสังคมจะเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโปรแกรมทักษะชีวิต สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตในประเทศไทย ได้มีการใช้ทฤษฎีการมีอิทธิพลทางสังคม โดยเน้นที่ครอบครัว การสั่งสอนของพ่อแม่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสังเกตเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงและตักเตือนหรือให้คำปรึกษา การใช้ทฤษฎีนี้จึงมีโอกาสประสบ

ความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชน เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาและจัดโปรแกรมในระบบการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักเรียน การสั่งสอนโดยพ่อ แม่หรือผู้นำชุมชนจึงเป็นวิธีที่สามารถเข้าถึงปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนได้ ทั้งนี้ในช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่ติดกลุ่มเพื่อน การใช้ทฤษฎีนี้จึงต้องมีความยืดหยุ่นที่เหมาะสม อาจใช้การมีอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนมาใช้ในการจัดโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ทฤษฎีการตระหนักรู้การแก้ปัญหา (cognitive problem solving)

ทฤษฎีการตระหนักรู้การแก้ปัญหาเป็น โมเดลการสร้างสมรรถนะของการป้องกันปฏิกิริยา สอนเกี่ยวกับทักษะความตระหนักรู้ในการแก้ปัญหาของบุคคล ให้กับวัยรุ่นสามารถลดและป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงได้ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบความแตกต่างของระดับทักษะการคิดภายในของเด็กที่คิดแบบเชิงบวกและเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ทักษะนี้เน้นที่ความสามารถในการหาทางเลือกในการแก้ปัญหา และความสามารถในการสร้างกรอบความคิด ผลของพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจทางสังคม การพัฒนาทักษะความตระหนักรู้ในการแก้ปัญหาเริ่มขึ้นในวัยก่อนเรียน โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อการป้องกันการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในชีวิตเด็ก ด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การแก้ปัญหาในสภาวะวิกฤต การแสดงความคิด การแสดงบทบาทสมมติและการสะท้อนกลับ การเรียนรู้ในการหาทางแก้ปัญหาทำให้เด็กเผชิญกับความผิดหวังได้ดีกว่า สามารถรอได้ดีกว่า และมีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อยกว่าเมื่อเป้าหมายไม่ได้เป็นอย่างที่ตนเองวางไว้ (Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001) ดังนั้นการแก้ปัญหาโดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพในวัยเด็กจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับโปรแกรมทักษะชีวิต

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการใช้ทฤษฎีการตระหนักรู้การแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดยังมีน้อย เนื่องจากจะต้องดำเนินโปรแกรมอย่างต่อเนื่อง และใช้ระยะเวลาอันเป็นปีจึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กได้นอกจากนี้ผู้วิจัยต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านจิตวิทยาหรือมีประสบการณ์ด้านการใช้โปรแกรมการตระหนักรู้การแก้ปัญหา (D'zurilla & Nezu, 1999) ซึ่งงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา มีความจำกัดด้านระยะเวลาในการทำวิจัย นักวิจัยจึงไม่นิยมใช้ทฤษฎีการตระหนักรู้การแก้ปัญหาในการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต

5. ทฤษฎีพหุปัญญา (multiple intelligence)

ทฤษฎีนี้มีสาระสำคัญว่ามนุษย์มีความอัจฉริยะใน 8 ด้าน ความสามารถทางด้านร่างกาย ได้แก่ อัจฉริยะทางด้านภาษา ตรรกะ คนตรี อวกาศ พลังงานและการเคลื่อนไหว ธรรมชาติ การรู้จักตนเอง และการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความเป็นอัจฉริยะทั้ง 8

ด้าน แต่มีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกันในแต่ละคน และการพัฒนาทักษะเหล่านั้นหรือการแก้ปัญหาของแต่ละคน ก็จะใช้ทางออกที่ไม่เหมือนกัน ทฤษฎีความเป็นอัจฉริยะมีความสำคัญในระบบการศึกษาและเป็นวิธีการอย่างหนึ่งของทักษะชีวิตในการส่งเสริมและป้องกัน การตระหนักในความเป็นอัจฉริยะในด้านต่างๆ จะทำให้สามารถจัดห้องเรียนได้หลากหลายตามรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน

หลักการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้คือ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่สามารถส่งเสริมเชาวน์ปัญญาหลายๆ ด้าน ให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของผู้เรียน การสอนควรเน้นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ของผู้เรียนผู้สอนควรสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนค้นหาเอกลักษณ์ของตน ภาควิชาในเอกลักษณ์ของตนเอง และเคารพในเอกลักษณ์ของผู้อื่นรวมทั้งเห็นคุณค่าและเรียนรู้ที่จะใช้ความแตกต่างของแต่ละบุคคลให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ระบบการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ควรมีการประเมินหลายๆด้านและในแต่ละด้านควรเป็นการประเมินในสภาพการณ์ของปัญหา ที่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเชาวน์ปัญญาด้านนั้นๆ จึงทำให้นักวิจัยนำทฤษฎีนี้มาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตน้อย สืบเนื่องมาจากความยุ่งยากในการจัดรูปแบบวิธีการ และสื่อการพัฒนาทักษะชีวิตซึ่งต้องมีความเหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการวางแผนการจัดโปรแกรมและต้องศึกษาและประเมินลักษณะผู้เรียนแต่ละคน

6. ทฤษฎีความยืดหยุ่นและความเสี่ยง (resilience and risk theory)

เป็นทฤษฎีที่อธิบายว่าเหตุใดคนเราจึงตอบสนองต่อความเครียดได้ไม่เหมือนกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่ามีปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกในการป้องกันภาวะเครียดทางสังคม ความวิตกกังวล หรือสภาวะการคิดยา ถ้าเด็กมีปัจจัยที่เข้มแข็งเหล่านี้เด็กจะสามารถต่อต้านพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ ได้ ซึ่งปัจจัยภายใน ได้แก่ ความเคารพในตนเอง และการควบคุมตนเอง ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนทางครอบครัวและสังคม เช่น การเป็นต้นแบบเชิงบวกหรือการดูแลสุขภาพ (Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001)

ทฤษฎีความยืดหยุ่นและความเสี่ยงในโปรแกรมทักษะชีวิต มีดังนี้ คือ ทักษะการตระหนักรู้ทางสังคม สมรรถนะทางสังคมและทักษะการแก้ปัญหา เป็นตัวกลางในการเกิดพฤติกรรม เช่น พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การไม่ยอมรับทางสังคม หรือส่งเสริมการมีพฤติกรรมเชิงบวก เช่น การสร้างสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน จึงไม่ใช่เรื่องง่ายในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยตรง จึงได้สร้างความสามารถหรือทักษะต่างๆ เพื่อเป็นสื่อกลางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงและพฤติกรรมไม่ได้เป็นลักษณะหนึ่งต่อหนึ่ง จากการศึกษาด้านพฤติกรรมชี้ให้เห็นว่าปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาสังคมและพฤติกรรมเสี่ยงทางด้านสุขภาพมักจะเกิดร่วมกันใน

การมีพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่น (Greenberg, Domitrovich, & Bumbarger, 1999 cited by Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001) โปรแกรมที่สอนทักษะทางอารมณ์ (เจตคติ) และสังคม ส่งผลเชิงบวกในหลายๆ ด้านเช่น คะแนนการสอบเพิ่มขึ้น มีความผูกพันกับโรงเรียนและครอบครัว มากขึ้น (Hawkin, Catalano, & Miller, 1992 cited by Mangrulkar, et al., 2001) ดังนั้นโปรแกรม ทักษะชีวิตที่มีประสิทธิภาพจะต้องส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ดีหลายๆ พฤติกรรม ปัจจัยเสี่ยงด้าน ต่างๆ ของวัยรุ่น เช่น ความยากจน สุขภาพจิตของคนในครอบครัว ความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ อยู่นอกขอบเขตของการส่งเสริมและป้องกันจากการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมทักษะชีวิตที่ มีปัจจัยตัวกลางจะมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมสุขภาพและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้

7. ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (constructivist psychology theory)

ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการและวิธีการ ของบุคคลในการสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ รวมทั้งโครงสร้างทางปัญญาและความ เชื่อที่ใช้ในการแปลความหมายเหตุการณ์และสิ่งต่างๆ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องจัดกระทำ กับข้อมูลด้วยตนเอง ในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคม จริยธรรมให้เกิดขึ้น ผู้เรียนได้มีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่โดยผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุม ตนเองในการเรียนรู้ บทบาทของผู้สอนจะเป็นผู้ให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกและ ช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้มีลักษณะที่ยืดหยุ่นกันไป ในแต่ละบุคคล การประเมินควรใช้วิธีการที่หลากหลาย การวัดผลจะต้องใช้กิจกรรมหรืองานใน บริบทจริงด้วย ซึ่งในกรณีที่ต้องจำต้องจำลองของจริงมาก็สามารถทำได้ แต่เกณฑ์ที่ใช้ควรเป็น เกณฑ์ที่ใช้ในโลกความจริงด้วย

การใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง จึงเหมาะสำหรับนำไปใช้กับการพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับกลุ่มวัยที่สามารถคิดวิเคราะห์และแปลความหมายสิ่งที่ได้เรียนรู้ได้อย่างมีเหตุผล ซึ่ง ก่อนข้างเป็นทฤษฎีที่เป็นนามธรรม นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กและ วัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอในการคิดวิเคราะห์และแปลความหมายการเรียนรู้สิ่ง ต่างๆจากประสบการณ์

ดังนั้น ทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในการให้เหตุผลถึงการพัฒนาทักษะ ชีวิตและความแตกต่างถึงมุมมองด้านต่างๆ ที่แสดงถึงความสำคัญของทฤษฎีเหล่านั้นในการพัฒนา ทักษะชีวิตบางทฤษฎี ให้ความสำคัญกับพฤติกรรม โดยเชื่อว่าการพัฒนาทักษะชีวิตจะนำไปสู่ หนทางให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่คาดหวังตามพัฒนาการภายใต้บริบทของบรรทัดฐานทางสังคมและ วัฒนธรรมที่เหมาะสม บางทฤษฎีก็ให้ความสำคัญมากกว่าพฤติกรรม นั่นคือการมีเป้าหมายในการ พัฒนาทักษะชีวิตในแต่ละด้าน ซึ่งจากการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าทักษะการแก้ปัญหา การสื่อสาร และ

การจัดการความขัดแย้งเป็นส่วนที่สำคัญสำหรับพัฒนาการของมนุษย์ และในบางทฤษฎีก็มองว่าทักษะชีวิตเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาการของวัยรุ่น และกระบวนการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม โดยการสอนวัยรุ่นในลักษณะที่เรียกว่า “How to think” มากกว่าที่จะสอนแบบ “What to think” และจัดวิธีการในการแก้ปัญหา การตัดสินใจและการจัดการกับอารมณ์ ให้ผู้เรียนเกิดการเกิดการเรียนรู้ทั้งกระบวนการความคิด และฝึกปฏิบัติทักษะ จนเกิดพฤติกรรมการป้องกัน ซึ่งเป็นความสำเร็จของการพัฒนาทักษะชีวิต

1.4 การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน

ทักษะชีวิตพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์และการเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นในวงจรของชีวิตประจำวันในสังคม โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนและผู้ใหญ่ในชุมชน ดังนั้นแหล่งที่มาของทักษะชีวิตของเยาวชน อาจจำแนกเป็น 3 แหล่งใหญ่ คือ บ้านหรือครอบครัว ซึ่งได้จากการได้ใช้ชีวิตประจำวันร่วมกับบุคคลในครอบครัว และได้รับถ่ายทอดหล่อหลอมจากการฟังนิทาน นิยายที่ผู้ใหญ่เล่าให้ฟัง ได้แบบอย่างจากการสนทนาและปฏิบัติการงานอาชีพปกติของผู้ใหญ่ ได้จากการช่วยทำงาน เช่น ทำงานบ้าน ดูแลสัตว์เลี้ยงและเลี้ยงน้องเป็นต้น แหล่งของทักษะชีวิตที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งคือชุมชน ซึ่งได้จากการร่วมกิจกรรมในชุมชน ได้ความคิดและแบบอย่างจากการปฏิบัติของผู้ใหญ่ในชุมชน และดูแบบอย่างจากการละเล่นพื้นเมือง เกม งานประเพณี เล่นกับเพื่อน ๆ พบปะสนทนากับบุคคลต่างกลุ่มต่างวัย โดยที่ไม่มีภาวะกดดัน เป็นต้น รวมทั้งแหล่งที่มีการจัดการเรียนการสอนได้แก่โรงเรียน ซึ่งได้จากการฝึกอบรม จากกระบวนการเรียนการสอนทั้งในและนอกหลักสูตร โดยเฉพาะที่มีการสอดแทรกในวิชาเรียน วรรณคดี นิทาน การแนะนำ กิจกรรมเสริมหลักสูตรและการอบรมปมนิสัย (WHO, 1994)

การพัฒนาทักษะชีวิตสามารถพัฒนาได้โดยจัดโปรแกรมทักษะชีวิตศึกษา เพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตและการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการขาดทักษะ เช่น แรงกดดันของขบวนการกลุ่มเพื่อนในการชักนำไปใช้ยาเสพติด การขาดการป้องกันทางเพศที่นำไปสู่ปัญหาที่รุนแรงสามารถที่จะป้องกันโดยการวางรากฐานที่ดีโดยใช้ทักษะชีวิต ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสอนทักษะชีวิตได้ถูกนำมาใช้ในการศึกษากันอย่างกว้างขวางในการป้องกันปัญหาตั้งแต่ระยะเริ่มแรกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (WHO, 1994) จากการวิเคราะห์ห่อถักมานการส่งเสริมทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดพบว่าโปรแกรมทักษะชีวิตเป็นกิจกรรมเดียวที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยเฉพาะการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน การให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะชีวิตทั่วไปทำให้เกิดผลลัพธ์การป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ (Buhler, Schroder, & Silbereisen, 2007) ดังนั้นในการ

ออกแบบโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตนักวิจัยจึงมีการใช้การพัฒนาทักษะหลากหลายลักษณะทั้งที่เป็นการพัฒนาทักษะเพียงลักษณะเดียว และการพัฒนาทักษะแบบผสมผสาน ซึ่งเป็นการวางแผนการจัดโปรแกรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุดในการพัฒนาทักษะชีวิต ดังนี้

1. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาศัยหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยพื้นฐานสำคัญคือการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของตนมาพัฒนาเป็นความรู้ และจัดโอกาสให้ผู้เรียนมีการสะท้อนความคิดและถกเถียงเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นำไปสู่ความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด ผู้เรียนได้นำการเรียนรู้ใหม่ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง โดยในทุกขั้นตอนของกระบวนการต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของงานมากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ เจตคติและทักษะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีหลักการที่สำคัญคือ เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ที่ท้าทายคือผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลา เป็นการเรียนที่ทำให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยอาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบทำให้เกิดการขยายเครือข่ายความรู้อย่างกว้างขวาง ซึ่งจากการวิเคราะห์ห่อภิมาณของโปรแกรมการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน ปี 1998 มีกลุ่มตัวอย่างเป็นงานวิจัยที่เป็นโปรแกรมการป้องกันการป้องกันยาเสพติด 207 โปรแกรมซึ่งเปรียบเทียบการใช้โปรแกรมกับกลุ่มควบคุม โปรแกรมแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือโปรแกรมแบบการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้เรียน แบบไม่ปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพสามารถลดหรือป้องกันการเสพยาเสพติดได้ โดยประเภทและขนาดของโปรแกรมเป็นตัวทำนายประสิทธิภาพของโปรแกรมได้อย่างมีนัยสำคัญ และโปรแกรมการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ที่มีการพัฒนาทักษะบุคลิกภาพมีขนาดอิทธิพลมากกว่าโปรแกรมแบบไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ที่มีการสอนความรู้และเจตคติซึ่งมีขนาดอิทธิพลต่ำกว่า (Tobler, Roona, Ochshorn, Marshall, Streke, & Stackpole, 2000)

นักวิจัยส่วนใหญ่มักจะใช้การออกแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด เนื่องจากเชื่อว่าเป็นการพัฒนาตัวผู้เรียนให้เกิดทักษะ โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้เรียนเอง และให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ ส่วนอีกแง่มุมหนึ่งจากการที่งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในระบบบัณฑิตศึกษาซึ่งที่ผ่านมามีการใช้วิธีออกแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เมื่อนักวิจัยรุ่นใหม่ได้ทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยที่ทำมาก่อนแล้ว จึงนำวิธีการออกแบบการเรียนรู้นี้มาใช้ในการออกแบบโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้วย

2. กระบวนการกลุ่ม

เป็นแนวคิดที่สำคัญอีกหนึ่งแนวคิดในการพัฒนาทักษะชีวิต เนื่องจากเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการศึกษาเพื่อชีวิตและเป็นไปตามธรรมชาติของวัยรุ่น กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคน จากการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน การใช้กระบวนการกลุ่มในการพัฒนาทักษะชีวิตโดยกลุ่มเปรียบเสมือนแหล่งทรัพยากรทางความรู้ทั้งด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้และการปฏิบัติตนในด้านทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม การให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อนำมาใช้ควบคู่ เชื่อมโยง ผสมผสานกับกระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง การจัดกิจกรรมกลุ่มให้ได้ผลดีนั้นต้องเหมาะสมกับเป้าหมายของกิจกรรมกลุ่มนั้นและสอดคล้องบริบทของสถานที่จัด กลุ่มที่จัดขึ้นในสถานศึกษาควรพิจารณาให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน เช่น โรงเรียนส่วนมากมักจัดเวลาเป็นคาบเรียนคาบละ 50 นาที หากจะจัดกิจกรรมกลุ่มก็ควรใช้เวลาเท่ากับคาบเรียนของโรงเรียนนั้นๆ ส่วนระยะเวลาในการจัดกิจกรรมกลุ่ม ควรทำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง และระยะเวลาจัดไม่ควรเกิน 1 ชั่วโมง สำหรับเด็กประถมศึกษาควรปรับเวลาให้สั้นลงเพราะตามธรรมชาติของเด็กมีความสนใจในระยะเวลาจำกัด (ศิริลักษณ์, 2545; อารีย์, 2545)

3. เทคนิคแม่แบบ (modeling technique)

การพัฒนาทักษะชีวิตโดยการใช้เทคนิคแม่แบบนี้ แม่แบบจะทำหน้าที่เป็นสิ่งเร้าและเป็นสื่อกลางให้ผู้เรียนได้สังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมที่เป็นเป้าหมาย ช่วยให้ผู้เรียนรู้มโนภาพที่ซับซ้อนได้ดีและรวดเร็ว โดยลักษณะของแม่แบบมีทั้ง แบบมีชีวิตชีวา (live model) ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้เห็นแม่แบบในสถานการณ์จริง เกิดความสนใจและลอกเลียนแบบพฤติกรรมของแม่แบบได้ดี เช่น การแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ และแม่แบบในรูปสัญลักษณ์ (symbolic model) เช่น การเสนอแม่แบบจากภาพยนตร์ หนังสือ หุ่นกระบอก หรือการ์ตูน ซึ่งเตรียมเรื่องราวของแม่แบบไว้เรียบร้อยแล้ว แม่แบบมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้โดยทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมมีกระบวนการสำคัญ 4 ประการคือ กระบวนการเอาใจใส่ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการแสดงออก และกระบวนการจูงใจ ซึ่งถ้าพฤติกรรมนั้นให้ผลเชิงบวกก็เป็นตัวจูงใจให้แสดงพฤติกรรมนั้นออกมา (สมโภชน์, 2543) ดังนั้นการเรียนรู้จากแม่แบบต้องมีการจัดวางองค์ประกอบของการเรียนรู้แม่แบบอย่างเหมาะสม โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนใส่ใจกับแม่แบบอย่างแท้จริงจนจดจำและสร้างสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมที่เลียนแบบได้และนำมาใช้ในภายหลัง ประกอบกับการจูงใจอย่างเหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนมีการตอบสนอง คือเรียนแบบพฤติกรรมของแม่แบบได้ในที่สุด

การพัฒนาทักษะชีวิตซึ่งส่วนใหญ่จัดโปรแกรมในสถานศึกษา จะเห็นว่านอกจากครูและยังมีเพื่อนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างทักษะชีวิต โดยที่ผ่านมามีโปรแกรมทักษะชีวิตโดยเพื่อน 2 ลักษณะ คืออาศัยหลักการคล้ายตามเพื่อนสนิท โดยจัดโครงการเพื่อนช่วย (เพื่อน) เพื่อน หรืออาศัยหลักคล้ายตามค่านิยมคนส่วนมาก โดยจัดกิจกรรมสร้างค่านิยมเชิงบวกขึ้นมา ซึ่งทั้ง 2 วิธีจะต้องเลือกสรรบุคคลที่เหมาะสม และวิธีฝึกอบรมที่มีคุณภาพจึงจะบรรลุผล นอกจากนี้สื่อมวลชน โดยวิทยุ โทรทัศน์หรือสิ่งพิมพ์ของเยาวชนทั้งที่เป็นสาระโดยตรงและโดยอ้อม โดยเป็นสาระบันเทิง นิยายหรือละครก็สามารถเป็นแม่แบบทางทักษะชีวิตได้ (ยงยุทธ, 2552)

4. การให้แรงสนับสนุนทางสังคม (social support)

แรงสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ชนิดของการช่วยเหลือที่สมาชิกที่เป็นเครือข่ายทางสังคม ให้การสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรม ได้แก่ การสนับสนุนด้านอารมณ์ ความรู้สึก (emotional support) เช่น การฟัง แสดงให้เห็นว่าสนใจ ยอมรับ ไว้วางใจ การสนับสนุนด้านวัตถุสิ่งของ (instrumental support) และการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร (information appraisal support) แรงสนับสนุนทางสังคมอาจมาจากแหล่งปฐมภูมิ ได้แก่ บุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือแรงสนับสนุนทุติยภูมิ ได้แก่บุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยมีหลักการให้แรงสนับสนุนทางสังคมคือ ต้องมีการติดต่อระหว่างผู้ให้และผู้รับแรงสนับสนุนทางสังคมในลักษณะที่ทำให้ผู้รับเชื่อว่ามีใจเอาใจใส่ ความรัก ความหวังดีจากสังคมอย่างจริงใจ รู้สึกว่าตนเองมีค่า เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งปัจจัยนำเข้าของการสนับสนุนทางสังคมอาจอยู่ในรูปข้อมูลข่าวสาร สิ่งของหรือด้านจิตใจ การให้แรงสนับสนุนทางสังคม จึงเป็นการส่งเสริมให้การพัฒนาทักษะชีวิตได้ดีขึ้น จากการศึกษาพบว่า การให้แรงสนับสนุนทางสังคมช่วยเพิ่มความสามารถในการต่อสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นและช่วยลดความเครียด (สุปรียา, 2549) และจากการวิเคราะห์ห่อภิมาณของ บรูวอลด์ (Bruvold, 1993) ได้ศึกษาโปรแกรมป้องกันการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นงานวิจัยที่มีการจัดกระทำ (intervention) 94 เรื่อง พบว่า ขนาดอิทธิพลของพฤติกรรมสูงสุดในโปรแกรมที่มีการขับเคลื่อนจากแรงสนับสนุนทางสังคม ขนาดอิทธิพลปานกลางในการจัดโปรแกรม ที่มีการพัฒนาบรรทัดฐานทางสังคม และมีขนาดอิทธิพลน้อยในการจัดโปรแกรมแบบทั่วไป ผลการศึกษานี้ได้ชี้ให้เห็นว่า โปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตในโรงเรียนควรมีการพัฒนาให้มีแรงขับเคลื่อนทางสังคม และการพัฒนาบรรทัดฐานทางสังคม

งานวิจัยในประเทศไทยที่ผ่านมา มีการศึกษาถึงการให้แรงสนับสนุนทางสังคมสำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตส่วนใหญ่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับการออกแบบการเรียนรู้อื่นๆ โดยเป็นการสนับสนุนด้านอารมณ์ ความรู้สึก จากครอบครัวเพื่อเป็นการเสริมแรงเชิงบวกในการพัฒนาทักษะชีวิตที่ผู้เรียนได้รับจากโปรแกรม ทำให้การพัฒนาทักษะชีวิตประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

5. กระบวนการสื่อสาร (communication process)

การสื่อสาร คือกระบวนการที่บุคคลหนึ่ง (ผู้ส่งสาร) ส่งสิ่งเร้า (ปกติเป็นภาษาพูดหรือภาษาเขียน) เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลอื่นๆ (ผู้รับสาร) การสื่อสารประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญๆ 4 องค์ประกอบ คือ ผู้ส่งสาร สารสื่อ และผู้รับสารตามทฤษฎีแบบจำลองเอส เอ็ม ซี อาร์ (SMCR) ของเดวิด เบอร์โล (David Berlo) ระบบการสื่อสารของมนุษย์ มี 3 ระบบ คือ ระบบการสื่อสารภายในบุคคล เป็นการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารภายในตนเอง ได้แก่ การคิด การตัดสินใจ การพูดคนเดียว การเขียนบันทึกไว้อ่านเอง ระบบการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปเป็นการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ได้แก่ การสนทนา การสัมภาษณ์ และการโต้ตอบถกเถียง และระบบการสื่อสารในวัฒนธรรมสังคม จากแนวคิดเรื่องอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการสื่อสาร สื่อบุคคลมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของผู้รับสารมากที่สุด การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการพยายามสร้างอิทธิพลต่อความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จึงมีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่าการสื่อสารรูปแบบอื่น

การพัฒนาทักษะชีวิตหลากหลายลักษณะดังกล่าว จะเห็นว่าเป็นวิธีที่ต้องการให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อน ครอบครัว บุคคลที่ยอมรับ ผู้นำชุมชน หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมจากการสังเกต การลอกเลียนแบบตัวแบบ และการฝึกทักษะ โดยผู้เรียนจะได้รับการฝึก ความคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์อยู่ในทุกขั้นตอนของการสอนการสอนที่ทักษะชีวิตผู้เรียนจะเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้หลักการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน กระบวนการสร้างความรู้นี้จะต้องอาศัยประสบการณ์เดิมของนักเรียนเป็นสำคัญ ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนผู้สอน ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวางโดยอาศัยวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม

วิธีการพัฒนาทักษะชีวิต

1. การบรรยาย เป็นกระบวนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการพูด บอกเล่า อธิบาย เนื้อหาที่ผู้สอนต้องการสอนแก่ผู้เรียน เป็นการสอนที่ไม่ค่อยได้ผลโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนในวิชาสุศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา นักเรียนส่วนมากไม่ชอบวิธีการสอนนี้เพราะต้องเป็นผู้ฟังมากเกินไป และต้องจดตาม ทำให้รู้สึกเบื่อหน่ายได้ง่าย การสอนบรรยายจึงไม่ควรใช้เป็นหลักที่สำคัญเพียงวิธีเดียว จากการวิเคราะห์ห่อภิมานพบว่า การเรียนด้วยตนเอง ประกอบการบรรยายจะช่วยให้นักเรียนเกิดความคงทนของการเรียนรู้สูงกว่าการเรียนด้วยวิธีการระดมสมอง และการเรียนด้วยตนเอง (กองวิจัยทางการศึกษา, 2542)

2. การอภิปรายกลุ่ม วิธีการนี้จะให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้ถามปัญหาในสิ่งที่ไม่รู้ได้ ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนด้วยกัน จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและเคารพ ความคิดเห็นของคนอื่น การอภิปรายกลุ่มเป็นวิธีการที่นำมาให้ความรู้ทางด้านสุขศึกษาแก่ประชาชนในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เป็นวิธีการที่วิธีการหนึ่งที่ทำให้สมาชิกในกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ทางคำพูด ได้ระบายความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่รอบตัวในรูปแบบและนามธรรม ช่วยให้กลุ่มแสวงหาข้อเท็จจริง แปลความหมายของข้อเท็จจริง แยกแยะความเข้าใจของตนเอง ยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น ส่วนการตัดสินใจของกลุ่มไม่ใช่การยึดเสียงข้างมากแต่เป็นการตัดสินใจโดยฟังเหตุผล ข้อเท็จจริง ความถูกต้องและความเหมาะสม ยึดหลักประชาธิปไตยให้อิสระในการออกความคิดเห็นเต็มที่ สมาชิกต่างให้ความร่วมมือในการค้นหาทางแก้ปัญหาที่เข้ามาเกี่ยวข้องมากกว่า การอภิปรายช่วยฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ปรับตัวเข้ากับคนอื่น ๆ สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม ฝึกฝนการสะท้อนความคิดในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยใช้เวลาอย่างชาญฉลาดและมีคุณค่าเพื่อให้งานนั้นๆประสบความสำเร็จ (วนิดา, 2546)

3. การระดมสมอง หรือการระดมความคิด เป็นวิธีการระดมสมองของผู้เรียนต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่คุณสอนหรือผู้เรียนกำหนดขึ้น โดยเรื่องนั้นจะต้องเป็นเรื่องที่ทุกคนในกลุ่มสนใจ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆเป็นอย่างดี วิธีการนี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนที่ไม่กล้าพูดเกิดการแสดงออก ทำให้ได้รับความรู้และความคิดเห็นที่อาจขัดแย้งกันของกลุ่มได้ดี เป็นการรวบรวมความคิดเห็นของบุคคลได้เป็นจำนวนมากในระยะเวลาสั้น การระดมสมองจะเกิดจากปัญหาใดปัญหาหนึ่งโดยให้บุคคลในกลุ่มได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วต่อเนื่องกันไปไม่มีการเว้นช่วงและไม่อนุญาตให้บุคคลได้วิพากษ์วิจารณ์ นำมาถกปัญหาหรือโต้แย้งในความคิดที่เสนอแนะขึ้นมาแล้ว นำความคิดที่ได้จากการระดมสมองมาตัดสินใจเลือก ภายใต้การเห็นชอบของสมาชิกกลุ่ม จากการวิเคราะห์ห่อภิมาณงานวิจัยทางการศึกษา พบว่าวิธีการระดมสมองจะช่วยให้นักเรียนมีเจตคติสูงกว่าการเรียนด้วยตนเองและการบรรยาย (กองวิจัยทางการศึกษา, 2542)

4. การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมตามบทบาทที่กำหนดไว้ในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น ในการแสดงหรือสังเกต การแสดงบทบาทสมมตินี้ผู้เรียนจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทใหม่และได้รับความรู้ ความคิด ความรู้สึกของผู้ที่อยู่ในบทบาทนั้นๆของตนเอง รวมทั้งได้เรียนรู้ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะอย่างอีกด้วย การสอนบทบาทสมมติขั้นต้นแรกคือการเลือกปัญหาที่นักเรียนส่วนมากในชั้นเรียนพบบ่อยๆหรือเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก จดจำได้ยาก สับสน กล่าวตามสภาพจริงไม่ได้หรือได้ก็ไม่เหมาะสม หลังจากนั้นจึงกำหนดตัวบุคคลให้เหมาะสมกับบทบาทนั้นๆเท่าที่ลักษณะของบุคคลจะเอื้ออำนวยให้กับสภาพที่ควรจะเป็นจริง ในการอธิบายสถานการณ์ปัญหาและการแสดงบทบาท ผู้แสดงอาจจะแสดงท่าทาง ลีลา สันทนา

โต้ตอบและอาจจะใช้สื่อการสอนอื่นๆเช่น ฉาก ตุ๊กตา หรือรูปภาพมาประกอบเพื่อให้บทบทนั้นๆ
 คุณสมบัติตามที่สมมติขึ้น (จินตนา, 2539) และหลังจากการแสดงสิ้นสุดลงควรจะได้มีการอภิปราย
 ถึงความรู้ที่ของผู้ชมและผู้แสดงตลอดจนเหตุผลของการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมนั้นๆ

5. การสาธิต เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมให้มีความหมายและ
 เป็นประสบการณ์ตรงต่อผู้เรียนมากขึ้น สามารถกระตุ้นให้เกิดประสาทสัมผัสพร้อมกันได้หลาย
 ทาง เช่น ทางด้านการมองเห็น การสัมผัส เป็นต้น การสาธิตอาจจะกระทำโดยผู้สอนเองหรือผู้เรียน
 ก็ได้ ข้อดีของการสาธิตคือเป็นการกระตุ้นความสนใจในการเรียนและสร้างแรงจูงใจในการเรียนทำ
 ให้เกิดการเรียนรู้อยู่ได้นานเพราะผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ

6. เกม เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมจากกิจกรรมนั้น ผู้เรียนจะ
 ได้เรียนรู้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยที่กิจกรรมนั้นจะมีลักษณะของ
 บรรยากาศคล้ายการแข่งขันแทรกอยู่ด้วย ซึ่งอาจจะเป็นการแข่งขันระหว่างทีม ระหว่างบุคคลหรือ
 แข่งขันกับตัวเองก็ได้ นอกจากนี้จะต้องมีกติกาในการแข่งขันรวมทั้งมีเกณฑ์การตัดสินที่ชัดเจน
 การเลือกกิจกรรมมาใช้ อาจจะเป็นกิจกรรมที่ง่ายหรือกิจกรรมที่ยากสิ่งสำคัญที่พึงระวังคือผู้สอน
 ต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ จึงจะสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม เกมจึง
 เป็นวิธีการสอนแบบเรียนปนเล่น เป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของบรรยากาศห้องเรียนได้
 เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนุกสนานมีความเข้าใจในสิ่งที่เรียนมากขึ้น (สาโรจน์, 2542)

วิธีการพัฒนาทักษะชีวิตดังกล่าวมีลักษณะเด่นแตกต่างกันไป การพัฒนาทักษะชีวิตซึ่ง
 การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยตรงจากการมีประสบการณ์จริงและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์
 ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนด้วยตนเองโดยวิธีการที่เหมาะสมจึงต้องมีการผสมผสานวิธีการ
 หลากวิธี ทั้งการอภิปรายกลุ่มย่อย การระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมติ เกม หรือการโต้วาที
 ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้การพัฒนาทักษะชีวิตมี
 ความน่าสนใจ ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นหรือความรู้ของตนเองเกี่ยวกับประสบการณ์ต่าง ๆ ใน
 ชีวิตของตนเองอย่างเต็มที่โดยมีการตั้งประเด็นขึ้นมาแล้วร่วมกันอภิปรายและถกเถียงกันใน
 รายละเอียดภายในกลุ่มหรืออาจจะให้แสดงบทบาทสมมติในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยให้ผู้เรียนฝึก
 ปฏิบัติทักษะชีวิตที่จำเป็น ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสอนทักษะชีวิตศึกษา และสามารถ
 นำไปเป็นแนวปฏิบัติต่อบุคคลรอบคร้วและเพื่อนต่อไป (WHO, 1994)

1.5 โปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดในประเทศไทย

การศึกษาทักษะชีวิตในประเทศไทยมีจุดเริ่มต้นจากความพยายามหาแนวทางป้องกันยาเสพติดเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลาย โดยเริ่มจากการให้ความรู้ข้อมูล แล้วพัฒนาไปตามการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดการพัฒนาทักษะชีวิต (ประเสริฐ, 2538)

ยุคที่ 1 ยุคข้อมูล-ความรู้ ยุคนี้เชื่อว่าข้อมูลความรู้เรื่องโทษ พิษภัย และชนิดของยาเสพติด จะช่วยให้คนไม่ตกเป็นเหยื่อของยาเสพติด โดยเชื่อว่า คนใช้ยาเสพติดเพราะไม่รู้ว่ายาสเสพติดมีโทษ จึงไม่กลัวและเชื่อว่าถ้าทุกคนรู้ความจริงแล้วจะไม่ทำ งานวิจัยในยุคนี้จึงเน้นเนื้อหาของโปรแกรมด้านความรู้

ยุคที่ 2 เป็นยุคความตระหนัก ยุคนี้เริ่มพบว่าแม้จะมีการเพิ่มความเข้มข้นของการเผยแพร่ความรู้เรื่องยาเสพติดแก่ประชาชนด้วยมาตรการต่างๆผ่านทางสื่อต่างๆมากเพียงใด ปัญหายาเสพติดก็มิได้มีที่ท่าว่าจะบรรเทาเบาบางลงอย่างทีคิด นักวิชาการเชื่อว่าความรู้อย่างเดียวไม่สามารถยับยั้งความคิดที่จะใช้สารเสพติดของเยาวชนได้ เพราะแม้จะรู้แต่ก็ยังไม่เชื่อว่าปัญหาจะเกิดขึ้นกับตัวเอง และคิดว่าตัวเองไม่เสียหาย การสร้างความตระหนักในโทษและพิษภัยยาเสพติดให้เห็นเป็นเรื่องใกล้ตัวเรื่องร้ายแรงและกระทบต่อทุกคน จึงเป็นจุดเน้นใหม่ของกิจกรรมป้องกันยาเสพติดในยุคนี้

ยุคที่ 3 เป็นยุคความรู้ เจตคติและการปฏิบัติ (KAP) ยุคนี้นักวิชาการพบว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาเชิงพฤติกรรม หากเราสามารถช่วยให้ทุกคนมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้สึกรังเกียจการใช้ยาเสพติดและไม่นิยมพึ่งพายาเสพติด เป็นการแก้ปัญหาแล้ว คนก็จะไม่ใช้สารเสพติด แนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดจึงมุ่งไปที่การให้ความรู้เรื่องยาเสพติด ในยุคนี้ใช้วิธีการให้ความรู้แบบมีส่วนร่วม มีการทำกิจกรรม มีการเล่นเกม และมีการเล่นบทบาทสมมุติ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดเจตคติที่ดีและฝึกแก้ปัญหาต่างๆได้และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดี

ยุคที่ 4 ยุคพัฒนาพฤติกรรม คุณภาพชีวิตและทางเลือก นักวิชาการสนใจในคุณลักษณะทางสังคมจิตวิทยาบางประการ ที่ช่วยให้เราสามารถเผชิญปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจัดการกับสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และหันมาสนใจเรื่องทักษะการปฏิเสธ ทักษะอาชีพ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์และการส่งเสริมกิจกรรมทางเลือก เป็นต้น

ยุคที่ 5 ยุคพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นยุคต้นของความคิดที่จะนำการฝึกอบรมทักษะชีวิตให้กับเยาวชนเพื่อป้องกันพฤติกรรมเบี่ยงเบนในวงกว้าง เพื่อเป็นกลไกถาวรในการป้องกันปัญหาเชิงพฤติกรรมแทนการตามแก้ปัญหาพฤติกรรมแต่ละอย่าง

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาทักษะชีวิตในยุคหลังเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการทั้งด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ร่วมกับการส่งเสริมเจตคติที่ถูกต้องและการฝึกปฏิบัติทักษะทั่วไปในการป้องกันการเสพยาเสพติด ในทศวรรษที่ผ่านมานักวิจัยในหลายสาขาได้ศึกษาโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากกระแสการพัฒนาทักษะชีวิตสามารถพัฒนาตัวบุคคลให้เกิดการเรียนรู้พฤติกรรมป้องกันการป้องกันในระยะก่อนเกิดปัญหาได้ จึงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติด จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตที่ผ่าน เริ่มต้นจากกลุ่มเด็กและเยาวชนที่อยู่ในระบบโรงเรียน และการส่งเสริมการเรียนรู้การสอนทักษะชีวิตเป็นการสนับสนุนให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลและมีสุขภาพจิตที่ดี นอกจากนี้การพัฒนาทักษะชีวิตยังเป็นการป้องกันเยาวชนตั้งแต่เริ่มแรกก่อนที่จะเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในอนาคตซึ่งโรงเรียนเป็นสถานที่แรกซึ่งเหมาะสำหรับการพัฒนาทักษะชีวิตจากเหตุผลหลายประการดังนี้คือ โรงเรียนมีเด็กและวัยรุ่นเป็นจำนวนมาก มีทรัพยากรและศักยภาพที่จะสอนได้ เช่น สื่อการสอน อุปกรณ์ต่างๆ การสอนทักษะชีวิตในโรงเรียนสามารถทำการประเมินผลได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว สามารถทำการวิจัยและการทดลองได้สะดวก ในโรงเรียนมีครูซึ่งมีประสบการณ์ และความสามารถอยู่ในโรงเรียนแล้วทำให้ได้รับความเชื่อถือจากผู้ปกครองและสมาชิกของชุมชน จึงเริ่มมีการพัฒนาทักษะชีวิตขึ้นในระบบโรงเรียน (WHO, 1994) ส่วนเด็กที่อยู่นอกระบบโรงเรียนซึ่งยังมีอยู่เป็นจำนวนมากในหลาย ๆ การสถานที่ การจัดโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิต จึงใช้วิธีรวมเด็กขึ้นเป็นกลุ่มในชุมชน

การศึกษาโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตในต่างประเทศ นั้นพบว่ามีหลากหลายในการออกแบบ โปรแกรมภายใต้ทฤษฎีที่มีหลักฐานสนับสนุนจากการวิเคราะห์ห่อภิมาณเช่น จากโปรแกรมการป้องกันการเสพยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพเป็นโปรแกรมที่ใช้วิธีการแบบการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน (interactive method) จัดโปรแกรมขนาดเล็ก จำนวนบทเรียน 11-30 บทเรียน สอนโดยผู้มีความรู้ทางด้านสุขภาพและสอนในกลุ่มวัยรุ่นตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา (Tobler, Roona, Ochshorn, Marshall, Streke, & Stackpole, 2000) และการวิเคราะห์ห่อภิมาณเกี่ยวกับโปรแกรมการป้องกันการเสพยาเสพติด พบว่า ลักษณะของโปรแกรมที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่ เนื้อหาของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต ลักษณะของการพัฒนาทักษะชีวิต วิธีการพัฒนาทักษะชีวิต ความเข้มงวดในการสอน (> 3 ชั่วโมง/ สัปดาห์) และแนวคิดการจัดโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต (Springer, Scale, Hermann, Sambrano, Kasim, & Nistler, 2004) นอกจากนี้จากผลการศึกษาของ คุยจ์เปอร์ (Cuijper, 2002) พบว่าการสอนกระตุ้น (booster session) และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาทักษะชีวิตทำให้โปรแกรมป้องกันการเสพยาเสพติดมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สำหรับประเทศไทย ลักษณะของโปรแกรมส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่จากวิทยานิพนธ์ซึ่งผลิตจากหลากหลายสาขา มีการใช้แนวคิดในการพัฒนาทักษะชีวิตต่างกัน ศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตในด้านต่างๆ ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย หรือทักษะพิสัย โดยมีเนื้อหาของโปรแกรมด้านความรู้เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ด้านสร้างเจตคติที่ดีต่อการป้องกันการเสพยาเสพติด และด้านทักษะทั่วไปในการป้องกันการเสพยาเสพติด ทั้งนี้มีเป้าหมายคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติด โดยใช้การพัฒนาทักษะชีวิตเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยด้านความรู้ การฝึกฝนให้เกิดทักษะชีวิต เป็นการส่งเสริมหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมทางสุขภาพที่ดี ซึ่งจะนำไปสู่การป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดได้ อย่างไรก็ตามการทำวิจัยในระบบบัณฑิตศึกษามักจะมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการทำวิจัย โดยดำเนินการ โปรแกรมในปีที่ศึกษา การออกแบบโปรแกรมส่วนใหญ่จึงเป็น โปรแกรมระยะสั้น ขาดการวางแผนในการดำเนิน โปรแกรมอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือชุมชน อีกทั้งการออกแบบ โปรแกรมที่ใช้แนวคิดตามๆ กันมา จึงยังไม่มีข้อสรุปความรู้ของโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพทำให้ผู้ที่สนใจใช้โปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเกิดความสับสนในความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย ส่งผลให้ความรู้งานวิจัยที่สร้างขึ้น ไม่ได้ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในการพัฒนาทักษะชีวิต ในปัจจุบันการสังเคราะห์งานวิจัยจึงเป็นวิธีที่นักวิจัยนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางเพื่อหาข้อสรุปความรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย เพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการนำความรู้ที่สังเคราะห์ได้ไปประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การวิเคราะห์ทอภิมาน

2.1 ความหมายของการวิเคราะห์ทอภิมาน

การวิเคราะห์ทอภิมานงานวิจัย เป็นคำที่แกลส (Glass, McGaw, & Smith, 1981) เป็นผู้นำมาใช้ครั้งแรกเป็นวิธีการวิเคราะห์ผลการวิจัยหลายๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาเรื่องเดียวกัน โดยใช้วิธีการทางสถิติ ซึ่งไม่ได้หมายความรวมถึงการบรรยายเชิงเหตุผล เพื่อสรุปผลการวิจัยด้วยวิธีต่างๆ ที่ไม่ใช่การวิเคราะห์ผลการวิจัยเชิงสถิติ นอกจากนี้การวิเคราะห์ทอภิมานงานวิจัยยังมีความแตกต่างจากการทฤษฎีวิเคราะห์ (secondary analysis) ซึ่งหมายถึง การวิเคราะห์ผลการวิจัยเรื่องเดิมหรือที่เรียกว่าการปฐมวิเคราะห์ (primary analysis) ด้วยวิธีการทางสถิติที่ดีกว่า เพื่อตอบคำถามเชิงวิจัยของงานเดิมเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น แกลส (Glass) ได้ให้ความหมายการวิเคราะห์ทอภิมานว่าเป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้วิธีการทางสถิติมาสังเคราะห์งานวิจัยหลายๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกัน โดยใช้งานวิจัยแต่ละเรื่องเป็นหน่วยตัวอย่างของการวิเคราะห์ งานวิจัยแต่ละเรื่องนั้นถูกแปลงให้

เป็นหน่วยมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้สามารถสรุปผลรวมเข้าด้วยกันได้หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า การวิเคราะห์ห่อภิมาณเป็นการวิจัยงานวิจัย (research of research) โดยใช้วิธีการทางสถิติมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปอย่างมีระบบจากงานวิจัยหลายๆเรื่อง ที่ศึกษาปัญหาวิจัยเดียวกัน ข้อมูลการวิเคราะห์ห่อภิมาณประกอบด้วยผลการวิจัยวัดในรูปขนาดอิทธิพลและคุณลักษณะงานวิจัย การวิเคราะห์ให้ความสำคัญกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะงานวิจัยกับขนาดอิทธิพล เช่นเดียวกับเฮดจ์และโอล์คิน (Hedges & Olkin, 1985) ได้ให้ความหมายการวิเคราะห์ห่อภิมาณว่าเป็นวิธีวิเคราะห์ผลของการวิเคราะห์ทางสถิติที่ได้จากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่เป็นข้อยุติ กิจกรรมในการวิเคราะห์ห่อภิมาณมี 2 ลักษณะคือเป็นการรวบรวมสารสนเทศที่ได้จากรายงานการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ และเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งให้ความสำคัญกับระเบียบวิธีทางสถิติ และนงลักษณ์ (2542) กล่าวถึงความหมายของการวิเคราะห์ห่อภิมาณ สรุปได้ว่าเป็นวิธีการทางสถิติที่ใช้การสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงปริมาณหลายๆ เรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเรื่องเดียวกัน โดยไม่ต้องมีการศึกษาข้อมูลเดิมของงานวิจัย แต่ใช้ผลการวิจัยและรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัยทั้งหมดเป็นข้อมูล โดยใช้งานวิจัยแต่ละเรื่องเป็นหน่วยการวิเคราะห์ และมีเป้าหมายที่จะสังเคราะห์สรุปผลการวิจัยทั้งหมดเพื่อปัญหาการวิจัย

ดังนั้นการวิเคราะห์ห่อภิมาณจึงเป็นการวิเคราะห์ทางสถิติของผลการวิจัยจำนวนมากจากงานวิจัยต่างๆ เพื่อหาข้อสรุปเชิงบูรณาการ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าลักษณะการวิเคราะห์ห่อภิมาณงานวิจัยคือการวิจัยผลของการวิจัยเรื่องต่างๆ จำนวนมากที่ได้ทำมาแล้วด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อหาคำตอบรวมสรุป ไม่ใช่การนำเอาข้อมูลดิบของงานวิจัยต่างๆ มาวิจัยซ้ำอีก และไม่ใช่การบรรยายสรุปผลงานวิจัยจำนวนมากเพื่อหาคำตอบรวมสรุป โดยไม่ใช่การวิเคราะห์ทางสถิติช่วยในการหาคำตอบ ดังนั้นการวิเคราะห์งานวิจัยดังกล่าวจึงแตกต่างจากการวิเคราะห์สรุปผลการวิจัยที่นิยมเรียกกันทั่วไปว่า การศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยทุกๆ ไป

ความสำคัญของการวิเคราะห์ห่อภิมาณ

การวิเคราะห์ห่อภิมาณงานวิจัย เป็นวิธีทางวิทยาศาสตร์ในการสังเคราะห์งานวิจัยจำนวนมาก เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่มีแก่นสาร เชื่อถือได้ และให้ได้ข้อค้นพบใหม่ที่จะทำให้ผู้ใช้ผลการวิจัยมีความมั่นใจยิ่งขึ้นกว่าการใช้ผลการวิจัยจากงานเพียงบางเรื่องเท่านั้น การวิเคราะห์ห่อภิมาณงานวิจัยเป็นวิธีการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงปริมาณที่อาศัยค่าตัวเลข และวิธีการทางสถิติเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อคำนวณผลการวิจัยออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน จึงเป็นวิธีการที่ทำให้ผลการวิเคราะห์น่าเชื่อถือได้มากกว่าการสรุปงานวิจัยเชิงบรรยายหรือเชิงคุณภาพเท่านั้น

นอกจากนี้การวิเคราะห์ห่อภิมาณ (meta-analysis) เป็นวิธีการที่ได้ข้อค้นพบเรื่องต่าง ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่ยังไม่มีผู้ค้นพบอย่างแน่ชัด จึงมีความสำคัญมากเป็นอันดับแรกในการพัฒนาศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่ง การวิเคราะห์ผลของการวิเคราะห์ห่อภิมาณหลายๆเรื่องเรียกว่า “การมห-วิเคราะห์ห่อภิมาณ” (meta-analysis) จะได้รับความรู้เป็นสาขาของศาสตร์ต่างๆ และการวิเคราะห์งานมห-วิเคราะห์ห่อภิมาณหลายๆเรื่อง เรียกว่า “การอัครมห-วิเคราะห์ห่อภิมาณ” (super-analysis) และการวิเคราะห์นี้ก็จะได้รับความรู้ที่เป็นศาสตร์ได้ในที่สุด ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการวิเคราะห์ห่อภิมาณงานวิจัย คือ การวิเคราะห์ผลการวิจัยโดยวิธีการเชิงสถิติ นอกจากนี้เกลสและคณะ (Glass, McGaw, & Smith, 1981) ยังกล่าวว่างานวิจัยดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะบางอย่างดังต่อไปนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ห่อภิมาณงานวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพราะเป็นการวิจัยที่อาศัยตัวเลขและวิธีการทางสถิติที่ใช้กันทั่วไปสำหรับการรวบรวมข้อมูล และการสกัดผลการวิจัยออกมาจากงานวิจัยจำนวนมาก

2. การวิเคราะห์ห่อภิมาณงานวิจัย มุ่งแสวงหาข้อสรุปทั่วไปจากงานวิจัยจำนวนมาก ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์เหมือนกันทุกๆ ด้าน เพราะเราจะไม่สามารถหางานวิจัยลักษณะดังกล่าวได้ เพราะงานวิจัยที่เหมือนกันทุกๆ ด้านย่อมจะให้ผลการวิจัยอย่างเดียวกัน แต่การวิเคราะห์ห่อภิมาณทำการวิจัยงานวิจัยที่เหมือนกันในบางด้านเท่านั้น และดำเนินงานวิจัยที่คล้ายคลึงกับงานวิจัยเชิงสำรวจมากกว่างานวิจัยแบบอื่น

จากลักษณะการวิเคราะห์ห่อภิมาณ อาจสรุปเพิ่มเติมได้ว่าการวิเคราะห์ห่อภิมาณนั้นเป็นการวิจัยที่มุ่งทำการแสวงหาข้อสรุปทั่วไปอย่างใดอย่างหนึ่งจากผลการวิจัยจำนวนมาก โดยวิธีการทางสถิติ งานวิจัยเหล่านี้มีความเหมือนกันในบางด้านที่ต้องการหาข้อสรุปร่วมกัน โดยสามารถใช้วิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณรูปแบบต่างๆซึ่งมีจุดเด่นและการปรับแก้ความคลาดเคลื่อนต่างกัน

2.2 วิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณ (นงลักษณ์, 2542; นงลักษณ์และสุวิมล, 2541)

1. วิธีของโรเซนธาล (Rosenthal) เป็นวิธีแรกที่ได้รับการพัฒนา ลักษณะสำคัญตามวิธีของโรเซนธาล ที่แตกต่างจากการวิเคราะห์ห่อภิมาณวิธีอื่นคือการนำค่าระดับนัยสำคัญมาใช้ในการสังเคราะห์และกำหนดสูตรในการประมาณค่าตามแนวคิดของโคเฮน (Cohen) โดยใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเป็นตัวหาร การสังเคราะห์งานวิจัยมีสูตรการหาข้อสรุปของดัชนีมาตรฐานทั้งที่เป็นขนาดอิทธิพลและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แยกตามลักษณะงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ และมีการสังเคราะห์งานวิจัยแยกเป็นตัวแทนปรับเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะงานวิจัยกับค่าขนาดอิทธิพล

2. วิธีของแกลส (Glass, McGaw, & Smith, 1981) เป็นวิธีที่พยายามสังเคราะห์งานวิจัยเชิงทดลองรวมกับงานวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ด้วย โดยมีสูตรให้คำนวณค่าขนาดอิทธิพลจากค่าสหสัมพันธ์ได้ การคำนวณค่าขนาดอิทธิพลวิธีนี้ต่างจากวิธีอื่นคือ การใช้ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มควบคุมในการคำนวณ จุดเด่นของการวิเคราะห์ห่อภิมาณวิธีนี้คือการมีสูตรในการประมาณค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยที่มีรูปแบบการทดลองแตกต่างกันทุกแบบแผนการวิจัยและมีสูตรในการปรับเปลี่ยนสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบอื่นๆมาเป็นสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันได้ สูตรการประมาณค่าดัชนีมาตรฐานทั้ง 2 แบบมีทั้งสูตรการประมาณค่าจากค่าสถิติโดยตรงและสูตรการประมาณค่าจากผลการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ สำหรับการวิเคราะห์เพื่ออธิบายความแปรปรวนในดัชนีมาตรฐานใช้ในการวิเคราะห์ถดถอยและการวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยใช้ค่าขนาดอิทธิพลและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นตัวแปรตาม มีตัวแปรปรับเช่นคุณลักษณะงานวิจัย เป็นตัวแปรต้นเพื่อหาข้อสรุปความแปรปรวนของดัชนีมาตรฐานที่เกิดขึ้น ได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยตัวแปรใด

3. วิธีของฮันเตอร์ (Hunter & Schmidt, 1991) ใช้แนวคิดการประมาณค่าขนาดอิทธิพลของโคเฮน(Cohen) เช่นเดียวกันกับวิธีของโรเซนทาล แต่ให้ความสำคัญกับการปรับแก้ความคลาดเคลื่อน 3 ชนิด คือความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง ความคลาดเคลื่อนในการวัด และความคลาดเคลื่อนเนื่องจากความจำกัดของพิสัยแล้วจึงตรวจสอบความแปรปรวนมีระบบของดัชนีมาตรฐาน ถ้ายังมีความแปรปรวนเหลืออยู่จึงแยกกลุ่มงานวิจัยตามตัวแปรปรับ เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยแต่ละกลุ่มต่อไป

4. วิธีของเฮดจ์ (Hedges & Olkin, 1985) ใช้แนวคิดประมาณค่าขนาดอิทธิพลโดยใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมตามแนวคิดของโคเฮน (Cohen) เช่นกันแต่วิธีนี้ให้ความสำคัญกับการประมาณค่าดัชนีมาตรฐานทั้งค่าขนาดอิทธิพลให้ได้ค่าที่ปราศจากความคลาดเคลื่อน เช่นเดียวกับวิธีการของฮันเตอร์ แต่แตกต่างกันที่วิธีการของเฮดจ์ ไม่มีการปรับแก้ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่างและเฮดจ์ได้เสนอสูตรการคำนวณเฉลี่ยโดยการถ่วงน้ำหนักด้วยขนาดกลุ่มตัวอย่าง (weighted effect size)(นงลักษณ์และสุวิมล, 2541) และเสนอการแจกแจงของขนาดอิทธิพลเป็นการแจกแจงแบบไค-สแควร์ ใช้ค่าสถิติคิว (Q-statistic) ในการทดสอบความเท่ากันของขนาดอิทธิพลในแต่ละกลุ่มประชากรก่อนการสังเคราะห์งานวิจัย การปรับแก้ขนาดอิทธิพลตามวิธีการของเฮดจ์ทำให้ได้ค่าที่มีความลำเอียงต่ำ

5. วิธีของซลาบิน (Slavin) เน้นความสำคัญของการคัดเลือกงานวิจัยที่มีคุณภาพมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่มีความเชื่อถือได้สูง วิธีการของซลาบิน มีข้อจำกัดในการปฏิบัติเพราะงานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์ห่อภิมาณมีจำนวนไม่มากนัก เมื่อคัดเฉพาะผลงานที่มีคุณภาพดีทำให้ขนาด

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์ห่อภิมาณมีจำนวนน้อยและอาจสูญเสียข้อมูลจากหน่วยตัวอย่างซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการสรุปผลการสังเคราะห์ ทำให้การสรุปอ้างอิงผลการวิจัยจึงมีข้อจำกัด

6. วิธีการของมุลเลน (Mullen) เป็นวิธีการที่ได้รับการพัฒนาล่าสุดใช้หลักการประมาณค่าขนาดอิทธิพลของ โคเฮน (Cohen) และได้ใช้การประมาณค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้คะแนน Fisher's Z ในการวิเคราะห์ จุดเด่นของวิธีนี้คือมีการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อทำการวิเคราะห์ห่อภิมาณโดยตรง โปรแกรมสามารถทดสอบความเป็นเอกพันธ์ของดัชนีมาตรฐานและทดสอบว่าตัวแปรปรับตัวใดสามารถอธิบายความแปรปรวนในดัชนีมาตรฐานได้

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ห่อภิมาณหลากหลายวิธีซึ่งมีจุดเด่นต่างกัันนั้นได้มีการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณแบบต่างกััน โดยที่ทำการเปรียบเทียบ 3-5 วิธี ไม่ได้ทำการเปรียบเทียบทั้ง 6 วิธี พบว่า การประมาณค่าขนาดอิทธิพลทุกวิธีข้างต้น มีค่าใกล้เคียงกันและทุกวิธีมีความเหมาะสม (Kulik & Kulik, 1989; Cornwell & Ladd, 1993; Johnson, Mullen, & Salus, 1995 cited by นงลักษณ์และสุวิมล, 2541) การปรับแก้ค่าขนาดอิทธิพลตามวิธีของเฮดจ์ ทำให้ได้ค่าที่มีความลำเอียงต่ำแต่ค่าที่ปรับแก้และค่าก่อนปรับแก้มีความสัมพันธ์กันสูง ค่าขนาดอิทธิพลตามวิธีของฮันเตอร์มีค่าต่ำกว่าวิธีของเฮดจ์และวิธีของโรเซนทาล ส่วนค่าขนาดอิทธิพลของแกลสเป็นค่าขนาดอิทธิพลที่มีค่าสูงที่สุดเนื่องจากการใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มควบคุมแทนที่จะใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมภายในกลุ่ม

ดังนั้นในการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการของเฮดจ์เนื่องจากเป็นวิธีปรับแก้ความคลาดเคลื่อนจากกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ได้ค่าขนาดอิทธิพลที่มีความลำเอียงต่ำและสามารถใช้ค่าสถิติคิว (Q-statistic) ในการทดสอบความเท่ากันของขนาดอิทธิพลในแต่ละกลุ่มประชากรก่อนการสังเคราะห์งานวิจัย

2.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์ห่อภิมาณงานวิจัย

การวิเคราะห์ห่อภิมาณประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การค้นหารวบรวมข้อมูล โดยเริ่มจากการกำหนดปัญหาการวิจัย ซึ่งต้องเป็นปัญหาการวิจัยที่มีการทำวิจัยมาแล้วเป็นจำนวนมากพอสมควร และเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้คำตอบสรุปแน่ชัดลงไปว่าเป็นประการใด การรวบรวมการวิจัยที่ศึกษาเป็นปัญหาเดียวกัน ให้ยึดตัวแปรตามของแต่ละเรื่องเป็นหลักเมื่อกำหนดปัญหาแล้วก็นิยามปัญหาให้ชัดเจน ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาให้ครอบคลุมเพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดแบบแผนและสมมติฐานการวิจัย งานวิจัยเรื่องหนึ่งๆอาจมีค่าดัชนีมาตรฐานมากกว่า 1 ดังนั้นการนับหน่วยวิเคราะห์จึงต้องพึงระวัง

(นงลักษณ์, 2542) และจำนวนงานวิจัยที่มาสังเคราะห์ไม่น้อยกว่า 10 เรื่อง (Littell, Corcoran, & Pillai, 2008) หนึ่งแหล่งของงานวิจัยที่จะนำมาศึกษานั้น ผู้วิจัยควรได้ระบุไว้ด้วยว่าหามาได้อย่างไร และจากแหล่งใดเพื่อให้ผู้ทำการวิเคราะห์ห่อภิมาณงานวิจัยในภายหลังทราบได้เมื่อต้องการที่จะขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างออกไปให้มากยิ่งขึ้น ปกติแล้วผลการวิจัยอาจพบได้จากหนังสือรวบรวมบทคัดย่อ ผลการวิจัยของหน่วยงานต่างๆ หรือจากวารสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยของหน่วยงาน

2. การระบุ จำแนก ตรวจสอบลรห้สงานวิจัย เป็นการปรับข้อมูลจากงานวิจัยให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่เป็นดัชนีมาตรฐานซึ่งต้องพิจารณาทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหาการวิจัย (substantive) และวิธีการวิจัย (methodological) ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ห่อภิมาณจะครอบคลุมข้อมูลต่างๆ เช่น ปีที่ทำการวิจัย ประเภทของการวิจัย (วิทยานิพนธ์หรือรายงานการวิจัย) ประชากร ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะถูกแปลงให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณตามรหัสที่กำหนดคุณลักษณะของสิ่งที่วัด และการจำแนกลรห้สนั้นจะสัมพันธ์กับคุณลักษณะของงานวิจัยและผลการวิจัย การปรับข้อมูลจากงานวิจัยให้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่เป็นดัชนีมาตรฐานเพื่อนำมาสังเคราะห์นั้นต้องตรวจสอบคุณลักษณะของข้อมูลก่อนโดยพิจารณาทั้งความเที่ยงตรงของข้อมูลและความเชื่อมั่น ของข้อมูลซึ่งความเที่ยงตรงนี้พิจารณาจากความชัดเจนในการนิยามของสิ่งที่จะนำมาจำแนกลรห้ส ผู้สังเคราะห์งานวิจัยต้องระมัดระวังในการอ่านและจำแนกลรห้สให้ชัดเจนเพื่อให้แน่ใจในความถูกต้องของการปรับข้อมูลนั้น ส่วนปัญหาเรื่องความเชื่อมั่นจะมีในกรณีที่ผู้จำแนกข้อมูลเพื่อการลรห้สมีหลายคน จึงต้องมีเกณฑ์เดียวในการลรห้ส

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการปรับข้อมูลจากงานวิจัยคือการจำแนกคุณลักษณะงานวิจัย ซึ่งจะต้องพิจารณาทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหา และวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนั้นในการสร้างแบบรวบรวมข้อมูลเพื่อการจำแนกลรห้สจึงต้องประกอบด้วยข้อมูลในส่วนที่เป็นเนื้อหาซึ่งจะเกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย กับส่วนที่เป็นวิธีการวิจัย เช่น ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เป็นต้น เพราะในการวิเคราะห์ห่อภิมาณนั้นจะหาข้อสรุปจากงานวิจัย ความแตกต่างของผลการวิจัยและเรื่องจึงควรพิจารณาได้ว่าเกิดเนื่องจากเนื้อหาหรือวิธีการวิจัย

3. การวัดตัวแปรจากผลการวิจัย วัดอุปสรรคของการสรุปผลการวิจัยนั้น เพื่อการประมาณค่าคุณลักษณะประชากรจากค่าสถิติที่คำนวณจากผลการวิจัย ซึ่งค่าดังกล่าวจะเป็นตัวบ่งชี้ชัดเจนที่สุดในการบอกระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอันเป็นผลการวิจัย การวิเคราะห์ห่อภิมาณจึงมีลักษณะสำคัญคือ การประมาณค่าความสัมพันธ์ของประชากรจากงานวิจัยเชิงความสัมพันธ์ และการประมาณค่าขนาดอิทธิพลของประชากรจากงานวิจัยเชิงทดลอง แต่เนื่องจากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์มีแบบแผนการวิจัยที่ต่างกันวิเคราะห์ค่าสถิติด้วยวิธีการต่างกันจึงทำให้ค่าสถิติจากงานวิจัยแต่ละเรื่องแตกต่างกันทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้ ต้องนำค่าสถิติเหล่านั้นมาเปลี่ยน

ให้เป็นหน่วยมาตรฐานเดียวกันเสียก่อน ดังนั้นผู้สังเคราะห์จึงต้องคำนวณดัชนีมาตรฐานจากงานวิจัยต่างๆซึ่งแยกเป็น 2 ประเภทตามประเภทของงานวิจัยคือค่าขนาดอิทธิพล (effect size: ES, d) ซึ่งเป็นดัชนีมาตรฐานสำหรับงานวิจัยเชิงทดลองและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient: r) ซึ่งเป็นดัชนีมาตรฐานสำหรับงานวิจัย เชิงสหสัมพันธ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ค่าขนาดอิทธิพล (effect size: d) การประมาณค่าขนาดอิทธิพลจากงานวิจัยเชิงทดลองนั้น วิธีการปรับผลการวิจัยให้เป็นหน่วยมาตรฐานเดียวกัน วิธีที่เหมาะสมที่สุดคือ การหาความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม และปรับให้เป็นคะแนนมาตรฐานโดยการหารด้วยความเบี่ยงเบนมาตรฐานตามสูตรของแกลส (Glass) และเฮดจ์ (Hedges) ได้เสนอสูตรการคำนวณเฉลี่ยโดยการถ่วงน้ำหนักโดย สูตรวิธีนี้ให้ความสำคัญกับการประมาณค่าดัชนีมาตรฐานทั้งค่าขนาดอิทธิพลให้ได้ค่าที่ปราศจากความคลาดเคลื่อน ดังนี้

$$g = d * J$$

$$d = (\bar{X}_E - \bar{X}_C) / S$$

$$J = 1 - (3 / (4 * df - 1))$$

โดยที่ g คือ ดัชนีมาตรฐานที่แสดงขนาดอิทธิพลของตัวแปรจัดกระทำ (สูตรของ Hedges)

d คือ ดัชนีมาตรฐานที่แสดงขนาดอิทธิพลของตัวแปรจัดกระทำ (สูตรของ Glass)

\bar{X}_E คือ คะแนนเฉลี่ยตัวแปรตามของกลุ่มทดลอง

\bar{X}_C คือ คะแนนเฉลี่ยตัวแปรตามของกลุ่มควบคุม

S คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

J คือ Correction factor

df คือ N (ES) - 2

ค่าขนาดอิทธิพล เป็นดัชนีมาตรฐานที่บอกให้ทราบว่ากลุ่มทดลองได้รับอิทธิพลจากตัวแปรจัดกระทำ โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มควบคุมเป็นกี่เท่าของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าขนาดอิทธิพลเป็นตัวแปรต่อเนื่องมิได้ทั้งค่าบวกและลบ การปรับผลวิจัยให้เป็นหน่วยมาตรฐานโดยใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นตัวหารเพื่อหาดัชนีมาตรฐานที่แสดงขนาดอิทธิพลของตัวแปรจัดกระทำนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้าหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรตามของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมต่างกันจะทำให้ผลการคำนวณค่าต่างกัน การคำนวณหาค่าขนาดอิทธิพล(d) จากงานวิจัยเชิงทดลองควรใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มควบคุมเป็นตัวหาร เพราะถ้างานวิจัยมีกลุ่มทดลองมากกว่าหนึ่งกลุ่ม และกลุ่มควบคุมเพียงกลุ่มเดียวและมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่างกัน

ถ้าใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มทดลองจะทำให้เกิดปัญหาสำหรับการเลือกใช้ค่าใดหรือกลุ่มใดจึงจะเหมาะสม (Glass, McGaw, & Smith, 1981)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล มีหลักการเช่นเดียวกับการวิเคราะห์ทางสถิติในงานวิจัยต่างๆ ไป โดยใช้งานวิจัยแต่ละเรื่องเป็นหน่วยงานวิเคราะห์ หากค่าเฉลี่ยของดัชนีมาตรฐานหรือผลการทดลองว่ามีปริมาณมากน้อยเพียงใด ส่วนค่าความแปรปรวนของดัชนีมาตรฐานจะบอกให้ทราบว่าดัชนีมาตรฐานของงานวิจัยแต่ละเรื่องมีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด เมื่อพบความแตกต่างของดัชนีมาตรฐานต้องวิเคราะห์เพื่ออธิบายความแปรปรวนของดัชนีมาตรฐาน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวกัน (ANOVA) หรือการวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis) โดยมีตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยเป็นตัวแปรอิสระและดัชนีมาตรฐานเป็นตัวแปรตาม เพื่ออธิบายว่าตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยใด อธิบายความแปรปรวนของดัชนีมาตรฐานมากน้อยเพียงใด

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ห่อภิมาณ มีการวิเคราะห์ตามลักษณะตัวแปรที่ได้จากค่าสถิติ และก่อนการวิเคราะห์ต้องมีการทดสอบความคล้ายคลึงกันของผลการวิจัย เพื่อเลือกใช้โมเดลการวิเคราะห์ข้อมูลที่เหมาะสม รวมทั้งการทดสอบอคติจากการตีพิมพ์เพื่อวิเคราะห์ว่าการเลือกรายงานวิจัยเข้าสู่การสังเคราะห์เป็นตัวแทนของประชากรทั้งหมดของเรื่องที่ต้องการศึกษาหรือไม่ ซึ่งมีรายละเอียดตามองค์ประกอบที่สำคัญของการวิเคราะห์ห่อภิมาณดังนี้

2.4 องค์ประกอบที่สำคัญของการวิเคราะห์ห่อภิมาณ

1. ค่าสถิติ ค่าสถิติที่ได้จากแต่ละรายงานวิจัยที่รวบรวมได้ เป็นข้อมูลที่น่ามาใช้ในการวิเคราะห์ห่อภิมาณ ข้อมูลดังกล่าวอาจแยกออกตามลักษณะตัวแปรผลลัพธ์ได้ (Little, Corcoran, & Pillai, 2008) ดังนี้

1) ตัวแปรผลลัพธ์แบบต่อเนื่อง (continuous data) ใช้ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (mean difference) หรือความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมาตรฐาน (standard mean difference: SMD)

2) ตัวแปรผลลัพธ์แบบกลุ่ม (dichotomous data) ใช้อัตราส่วนของ Odd (Odd ratio) ความแตกต่างของความเสี่ยง (risk difference) ความเสี่ยงสัมพัทธ์หรืออัตราส่วนความเสี่ยง (relative risk or risk ratio)

2. การประเมินความคล้ายคลึงระหว่างผลของรายงานวิจัย (assessment of homogeneity among result) ก่อนจะทำการวิเคราะห์ห่อภิมาณ เพื่อประมาณค่าผลรวมที่อธิบายประสิทธิภาพของสิ่งทดลองจะต้องมีการตรวจสอบว่าผลลัพธ์ของแต่ละรายงานวิจัยมีความคล้ายคลึงกัน (homogenous) หรือแตกต่างกัน (heterogenous) ซึ่งถ้าพบว่าผลลัพธ์ของแต่ละรายงานวิจัยมีความ

แตกต่างกันมาก อาจจะต้องมีการวิเคราะห์แยกกลุ่มตามปัจจัยที่เป็นสาเหตุของความแตกต่างของผลลัพธ์ในการศึกษา วิธีทางสถิติเบื้องต้นที่ใช้ตรวจสอบความคล้ายคลึง สามารถแบ่งได้เป็น 3 วิธี

1) กราฟจุดฟอเรสต์ (forest plot) เป็นกราฟที่สร้างขึ้นจากค่าสถิติต่างๆ เช่น ค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมาตรฐาน ค่า Odd ratio หรือ ค่าลอการิทึม (logarithm) ของ Odd ratio (ln (OR)) เป็นต้น และค่าช่วงความเชื่อมั่นของสถิติแต่ละรายงาน พร้อมทั้งแสดงค่าผลรวมสถิติและช่วงความเชื่อมั่นของค่าผลรวมที่วิเคราะห์ได้ กราฟจุดฟอเรสต์แสดงถึงความสอดคล้องกันของผลลัพธ์ที่ได้จากแต่ละรายงานวิจัย โดยใช้สายตาเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงความคล้ายคลึงหรือความแตกต่างของแต่ละรายงานวิจัยจากกราฟได้

2) การทดสอบด้วยสถิติคิว (Q -statistic) ค่า Q จะมีการแจกแจงแบบไค-สแควร์ที่ระดับความเป็นอิสระ (df) เท่ากับ $k-1$ ที่ระดับนัยสำคัญที่กำหนด ($\alpha = 0.01$) เนื่องจาก Q -statistic มีความสามารถในการทดสอบความแตกต่างต่ำ เมื่อขนาดตัวอย่างมีขนาดเล็ก จึงใช้ แอลฟา 0.01 แทน 0.05 และ k คือจำนวนรายงานวิจัย โดยมี

$$\text{สมมติฐานของการทดสอบ} : H_0 = \theta_1 = \theta_2 = \dots = \theta_k = \theta$$

$$\text{และมีค่าสถิติทดสอบ} \quad Q = \sum_{i=1}^k w_i (\hat{\theta}_i - \hat{\theta}_f)^2 \quad \text{หรือ} \quad Q = \sum_{i=1}^k w_i \hat{\theta}_i^2 - \frac{(\sum_{i=1}^k w_i \hat{\theta}_i)^2}{\sum_{i=1}^k w_i^2}$$

เมื่อ θ = ผลของประสิทธิภาพของสิ่งทดลองที่วัดออกมาอยู่ในรูปค่าสถิติ

$\hat{\theta}_i$ = ค่าประมาณสถิติของ θ ที่ได้จากรายงานวิจัยที่ i ($i=1,2,\dots,k$)

$\hat{\theta}_f$ = ค่าประมาณผลรวมที่แสดงประสิทธิภาพของสิ่งทดลองที่สนใจได้จากการวิเคราะห์ในโมเดลแบบคงที่ (Fixed effect model)

w_i = ค่าถ่วงน้ำหนักของแต่ละรายงานวิจัยซึ่งนิยมใช้ค่าส่วนกลับของความแปรปรวนของค่า $\hat{\theta}_i$ (v_i) หรือเขียนได้เป็น $w_i = 1/v_i$

การทดสอบสมมติฐานจะพิจารณาจากค่า p-value ซึ่งได้จากการนำค่า Q -statistic ที่คำนวณได้นำไปเปิดตารางไค-สแควร์ที่ $df = k-1$ ถ้าค่า p-value น้อยกว่า 0.1 แสดงว่าค่าสถิติที่นำมา รวมกันเหล่านี้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและอาจจะพิจารณาเลือกใช้โมเดลในการรวมผลลัพธ์แบบสุ่ม (random effect model) สาเหตุความแตกต่างระหว่างรายงานวิจัยมีได้หลายสาเหตุ เช่น ความแตกต่างที่เกี่ยวกับการทดลอง ได้แก่ ขนาดของสิ่งทดลองที่ให้ ระยะเวลาที่ให้สิ่งทดลอง (intervention) แก่หน่วยศึกษา ระยะเวลาติดตาม ลักษณะของประชากรที่ศึกษา การใช้ตัววัด

ที่มีสเกลแตกต่างกัน เป็นต้น แต่ถ้าค่า p-value มากกว่า 0.1 แสดงว่าค่าสถิติที่นำมารวมกันเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกันและอาจพิจารณาเลือกใช้โมเดลแบบคงที่

3) I-square หรือ I^2 เป็นดัชนีที่คำนวณจากสัดส่วนความแปรปรวนที่เกิดขึ้นทั้งหมด ซึ่งเป็นผลเนื่องจากความแปรปรวนระหว่างรายงานวิจัย ดัชนีดังกล่าวสามารถคำนวณได้จาก

$$I^2 = \frac{Q - (k - 1)}{Q} \times 100$$

โดยที่ Q = ค่า Q - statistic

k = จำนวนรายงานวิจัย

I^2 เป็นดัชนีที่สามารถใช้อธิบายขนาดของความแตกต่างระหว่างรายงานวิจัย โดยพิจารณาความสอดคล้องกัน (inconsistency) ของผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัย ค่า I^2 มีค่าระหว่าง 0-100% ถ้า $I^2 = 0$ หมายถึง รายงานวิจัยที่นำเข้าสู่การศึกษาไม่มีความแตกต่างกัน (homogeneity) ถ้า I^2 มีค่าสูง แสดงว่างานวิจัยที่นำเข้าสู่การศึกษามีความแตกต่างกันมาก ซึ่งถ้าค่า I^2 มีค่ามากกว่า 50% แสดงว่าเกิด heterogeneity ระหว่างรายงานวิจัยที่นำเข้าสู่การศึกษา (Little, Corcoran, & Pillai, 2008)

3. อคติจากการตีพิมพ์ (publication bias) อคติจากการตีพิมพ์ เกิดจากผู้วิจัยมีการเลือกรายงานวิจัยที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ห่อภิมาณ อย่างไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นตัวแทนของรายงานวิจัยทั้งหมดที่ต้องการศึกษาอคติดังกล่าวอาจทำให้ค่าประมาณผลรวมของสิ่งทดลองสูงกว่าความเป็นจริง ซึ่งเกิดจากการนำรายงานวิจัยที่ให้ผลบวก (มีนัยสำคัญทางสถิติ) มาใช้ในการวิเคราะห์ห่อภิมาณ รายงานวิจัยที่ให้ผลเชิงลบจะได้รับ การตีพิมพ์มากกว่าผลเชิงลบ และผลลัพธ์เชิงลบอาจจะมาจากกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กซึ่ง โอกาสที่จะได้รับการตีพิมพ์ก็จะยังมีน้อย ดังนั้นการเลือกเฉพาะรายงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์เพียงอย่างเดียวอาจทำให้เกิดอคติดังกล่าวได้ ในการพิจารณาตรวจสอบอคติจากการตีพิมพ์นั้น สามารถตรวจสอบเบื้องต้น โดยใช้วิธีต่อไปนี้

1) กราฟจุดรูปกรวย (funnel plots) เป็นวิธีการตรวจสอบอคติจากการตีพิมพ์เบื้องต้น การสร้างรูปกรวย จะกำหนดให้แต่ละจุดในกราฟแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของผลลัพธ์ของสิ่งทดลอง เช่น ระหว่างค่า Odd ratio กับค่า precision ของแต่ละงานวิจัย เช่น ขนาดตัวอย่างของแต่ละรายงานวิจัย เป็นต้น ถ้ารูปกรวยมีลักษณะสมมาตร แสดงว่าการวิเคราะห์ห่อภิมาณที่กำลังศึกษาอยู่มีความเหมาะสม แต่ในทางตรงกันข้ามรูปกรวยที่มีลักษณะไม่สมมาตร อาจเกิดจากรายงานวิจัยที่ให้ผลเชิงลบมีค่อนข้างน้อยในกลุ่มรายงานวิจัยที่มีขนาดกลุ่มตัวอย่างต่ำหรืออาจเกิดจากสาเหตุอื่นๆ ได้

2) วิธีวิเคราะห์ห่อถอยเชิงเส้น (linear regression หรือ Egger' test) เป็นวิธีการตรวจสอบอคติจากการตีพิมพ์โดยใช้สถิติขั้นสูง โดยทดสอบความไม่สมมาตรของกราฟรูปกรวย และใช้วิธีวิเคราะห์ห่อถอย (regression analysis) ของกราฟ galbraith' radial plot ซึ่งเป็นกราฟที่ทำ

ความสัมพันธ์ระหว่าง standardized effect จากผลของสิ่งทดลองและค่าส่วนกลับของ standard error (1/SE) แล้วนำมาสร้างสมการ linear regression เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าประมาณผลของสิ่งทดลองและส่วนกลับของ standard error ในสมการ ดังนี้

$$T^* = \alpha + \beta s^{-1}$$

โดยที่ $T_i^* = T_i / v_i^{\frac{1}{2}}$; ค่า Standardized effect (z- statistic)

$i = 1, \dots, n$ จำนวนรายงานวิจัย

T_i = ค่าประมาณผลของสิ่งทดลองของรายงานวิจัย i

v_i = ความแปรปรวนของงานวิจัย i

$w_i = 1/v_i$; ค่าถ่วงน้ำหนัก

$s^{-1} = 1/v_i^{\frac{1}{2}}$; ค่า precision

โดยมีการแปลผลจากค่าประมาณ α เมื่อ α มีค่าแตกต่างจาก 0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และค่า 95%CI ไม่ครอบคลุมค่า 0 จะสรุปว่ามีอคติจากการตีพิมพ์ ซึ่งวิธีการนี้จะใช้ได้ดีเมื่อมีรายงานวิจัยที่นำเข้าสู่การศึกษามากกว่า 20 รายงาน (Sterne, Egger, & Smith, 2001 อ้างตาม พัฒนพงษ์, 2550) การใช้ Egger' test จะไม่เหมาะสมเมื่อใช้กับผลลัพธ์ที่เป็น Odd Ratio โดยเฉพาะในกรณีที่มีค่า OR ขนาดใหญ่มากและผลลัพธ์ของแต่ละรายงานวิจัยมีความแตกต่างกันมากเนื่องจากจะให้ค่า Type 1 error rate ที่สูง (Peter, Sutton, Jones, Abrams, & Rushton, 2006)

วิธี Rank correlation test เป็นวิธีทางสถิติที่ใช้ตรวจสอบอคติจากการตีพิมพ์ที่มีมาตรฐานมากกว่าการตรวจสอบโดยใช้กราฟรูปกรวย โดยใช้วิธีพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่าประมาณผลของสิ่งทดลองและค่าความแปรปรวน โดยใช้หลักการของ Kendall' tau การแปลผลจะพิจารณาว่ารายงานวิจัยที่มีขนาดเล็กจะทำให้ความแปรปรวนสูง และรายงานวิจัยนั้นให้ผลของสิ่งทดลองสูง แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างผลของสิ่งทดลองและความแปรปรวน จึงสรุปได้ว่ามีอคติจากการตีพิมพ์เกิดขึ้น แต่การทดสอบนี้จะมีอำนาจในการทดสอบต่ำเมื่อขนาดตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์น้อยกว่า 20 รายงาน แต่จะทดสอบได้ดีเมื่อขนาดตัวอย่างมากกว่า 75 รายงาน (จมากรณ์, 2546) และเมื่อเปรียบเทียบกับวิธี Egger' test พบว่า การทดสอบนี้มีอำนาจในการทดสอบต่ำกว่า

แม้ว่าจะมีวิธีการทดสอบทางสถิติหลายวิธี แต่พบว่าการทดสอบของแต่ละวิธีให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน ปัจจุบันยังไม่มีหลักฐานชัดเจนในการเลือกใช้วิธีการทดสอบทางสถิติเพื่อทำการตรวจสอบอคติจากการตีพิมพ์ ดังนั้นในทางปฏิบัติ กราฟจุดรูปกรวยจึงเป็นวิธีที่ได้รับการแนะนำว่าควรจะใช้ในการตรวจสอบอคติจากการตีพิมพ์แต่แนวทางที่ดีที่สุดควรจะทดสอบด้วยวิธีอื่น ๆ ร่วม

ด้วยเพื่อสนับสนุนผลลัพธ์ที่ได้จากกราฟจุดกระจาย (Sutton, Abrams, Jones, Sheldon, & Song, 2000 อ้างตาม พัฒนพงษ์, 2550)

4. โมเดลแบบคงที่และแบบสุ่ม (fixed effect model and random effect model)

1) โมเดลแบบคงที่ (fixed effect model) เป็นโมเดลทางสถิติที่พิจารณาเลือกใช้เมื่อรายงานวิจัยต่างๆที่ทำการศึกษาลักษณะทดลองเหมือนกันให้ผลลัพธ์คล้ายๆกัน ความแตกต่างที่ปรากฏเป็นผลเนื่องจากข้อผิดพลาดเชิงสุ่มเท่านั้น ดังนั้นในการคำนวณค่าผลรวมและช่วงความเชื่อมั่นของผลลัพธ์ จะคิดว่าความแปรปรวนเกิดขึ้นเฉพาะภายในแต่ละรายงานวิจัย (within-study variance) เท่านั้น วิธีการทางสถิติในการหาผลลัพธ์รวมภายใต้โมเดลแบบคงที่ในกรณีที่ผลลัพธ์มี 2 อย่าง ได้แก่ Woolf's method (inverse-variance method), Peto method, Mantel-Haenzel method เป็นต้น ส่วนการหาผลลัพธ์รวมในกรณีที่เป็นตัวแปรต่อเนื่อง จะใช้วิธี inverse-weighted method (Sutton, et al., 2000 อ้างตาม พัฒนพงษ์, 2550)

2) โมเดลแบบสุ่ม (random effect model) เป็นโมเดลสถิติที่เลือกใช้เมื่องานวิจัยแต่ละงานวิจัยจะให้ผลลัพธ์แตกต่างกันและไม่สามารถค้นหาสาเหตุของความแตกต่างดังกล่าวได้ ในการคำนวณค่าประมาณผลรวมและช่วงความเชื่อมั่นของผลลัพธ์จะต้องมีความแปรปรวนเข้ามาเกี่ยวข้อง 2 แหล่ง คือ ค่าแปรปรวนจากภายในแต่ละงานวิจัย (v_i) และค่าแปรปรวนระหว่างงานวิจัย (σ^2) วิธีการทางสถิติในการหาผลลัพธ์รวม ได้แก่ Der simonian and Laird method

5. การวิเคราะห์แยกกลุ่ม (subgroup analysis) เป็นวิธีการตรวจสอบหาสาเหตุของความแตกต่างที่ปรากฏระหว่างงานวิจัย โดยพิจารณาจากการแยกกลุ่มวิเคราะห์หรือปริมาณตามลักษณะของปัจจัยที่สงสัยว่าจะจะเป็นสาเหตุ เช่น แยกตามเพศ กลุ่มอายุ ชนิดของการรักษา เป็นต้น

6. การวิเคราะห์ความไว (sensitivity analysis) เป็นวิธีตรวจสอบความคงที่ของข้อสรุป เช่น ถ้าพบว่ามีอคติจากการตีพิมพ์อาจลองประมาณข้อมูลที่ขาดหายไปและนำข้อมูลที่ประมาณได้รวมเข้ามาและลองวิเคราะห์ห่อภิมาณใหม่ ถ้าผลลัพธ์ที่ได้ใกล้เคียงกันแสดงว่าข้อสรุปที่ได้มีความคงที่

2.5 ประโยชน์และการนำผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณไปใช้

1. สามารถสรุปผลที่ได้จากข้อมูลหรือสิ่งที่ได้จากการศึกษาวิจัยโดยตรงในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สนใจได้อย่างถูกต้องและเชื่อถือได้ เพราะมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นระบบและใช้สังเคราะห์งานวิจัยจำนวนมากได้ในขณะที่การสังเคราะห์งานวิจัยประเภทพรรณนาใช้วิธีการที่ค่อนข้างเป็นอัตนัยจึงมีความแตกต่างระหว่างงานวิจัยแต่ละคน

2. สามารถเห็นช่องว่างหรือส่วนที่ขาดหายไปในแง่มุมต่างๆของปรากฏการณ์ที่ศึกษาและช่วยชี้แนะให้เห็นทางในการดำเนินงานวิจัยต่อไปได้ชัดเจนขึ้น

3. ในกรณีที่มีงานวิจัยบางเรื่องให้ผลการวิจัยที่แตกต่างจากงานวิจัยส่วนใหญ่ การวิเคราะห์ห่อภิมาณมีกระบวนการตรวจสอบสาเหตุที่ทำให้งานวิจัยเหล่านั้นมีผลการวิจัยแตกต่างจากเรื่องอื่นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในแง่มุมใหม่ๆ ต่อไป

4. สามารถหาคำตอบของปัญหาที่สนใจโดยไม่ต้องลงมือทำการวิจัยซึ่งประหยัดค่าใช้จ่ายกำลังคนและทรัพยากรได้อย่างมาก

5. มีความสำคัญในการพัฒนาทฤษฎี เพราะข้อค้นพบที่กว้างขวาง ลุ่มลึกจากการวิเคราะห์ห่อภิมาณ ช่วยให้ได้หลักฐานสนับสนุนการพัฒนาทฤษฎีทางวิชาการซึ่งจะเป็นการขยายขอบเขตของความรู้อให้มีการพัฒนาต่อไป (วิจิตร, 2545; Hunt, 1997)

จากการทบทวนวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ห่อภิมาณเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด จะเห็นได้ว่าการจัดโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตโดยมีข้อมูลสนับสนุนที่ได้จากการสังเคราะห์ความรู้จากงานวิจัยเป็นหลักฐานอ้างอิง ทำให้โปรแกรมนั้นนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาลักษณะของงานวิจัยที่มีคุณภาพในการพัฒนาทักษะชีวิต และค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดใน 5 ด้าน ได้แก่ ทฤษฎีที่ใช้ ลักษณะการพัฒนาทักษะ องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต เนื้อหาของโปรแกรม และระยะเวลาดำเนินการ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีประสิทธิภาพ มีความน่าเชื่อถือ และมีหลักฐานสนับสนุน สามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับเยาวชนเพื่อป้องกันอันตรายต่อสุขภาพที่เกิดจากการเสพยาเสพติด ทำให้เยาวชนมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อศึกษาลักษณะงานวิจัย และวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลของคุณลักษณะงานวิจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในป้องกันการเสพยาเสพติดในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540-2551 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณตามแนวคิดของเฮจด์ (Hedges)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย คือรายงานวิจัยทั่วไปหรืองานวิจัยในระบบบัณฑิตศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2551

กลุ่มตัวอย่าง คือรายงานวิจัยทั่วไปหรืองานวิจัยในระบบบัณฑิตศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2551 จำนวน 36 เรื่อง ซึ่งคัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกงานวิจัยที่กำหนดขึ้น ดังนี้

เกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัย

1. เป็นงานวิจัยเชิงทดลองที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตหรือโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดในเยาวชนไทยทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา
2. เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดในกลุ่มประชากรที่ไม่เคยติดยาเสพติด
3. เป็นงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่ผลิตระหว่างปี พ.ศ. 2540-2551
4. เป็นงานวิจัยที่มีฉบับสมบูรณ์ มีการรายงานสถิติพื้นฐานและสถิติที่เป็นผลการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่เพียงพอต่อการนำไปใช้คำนวณค่าขนาดอิทธิพลตามสูตรของ เฮจด์ (Hedges)

ขั้นตอนการสืบค้นรายงานวิจัย

1. สํารวจรายชื่องานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตหรือ โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติด และบทคัดย่อรายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ได้รับการตีพิมพ์จากระบบการสืบค้นของห้องสมุดมหาวิทยาลัยและสถาบันที่เกี่ยวข้องต่างๆผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตและระบบอินเทอร์เน็ต (ภาคผนวก ๗) วารสารต่างๆ เอกสารอ้างอิงและบรรณานุกรมจากงานวิจัยที่สืบค้นได้และค้นหางานวิจัยที่ไม่ได้รับการตีพิมพ์จากรายงานการประชุมวิชาการต่างๆของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้รายงานวิจัยที่เกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดทั้งหมดจำนวน 62 เรื่อง โดยมีคำสำคัญ (key word) ในการสืบค้นครั้งนี้ คือ “ทักษะชีวิต (life-skills)” “โปรแกรมป้องกันการเสพยาเสพติด (drug abuse prevention program)” “โปรแกรมทักษะชีวิต (life-skills program)” และ “การพัฒนาทักษะชีวิต (life-skills development or life-skills training)”

2. คัดเลือกรายงานวิจัยที่สืบค้นได้จากฐานข้อมูลต่างๆและจากเอกสารอ้างอิงของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีรายการช้กั้นออกเพื่อให้มีความสะดวกในการคัดเลือกรายงานวิจัยที่เข้าเกณฑ์ตามกำหนด

3. สํารวจและค้นหาเล่มจริงของรายงานวิจัยนั้นๆตามรายการที่สืบค้นได้ ณ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและสถาบันที่เกี่ยวข้องต่างๆ ที่ระบุว่ามิตัวเล่มจริงหรือสำเนาของเล่มนั้นๆ โดยการติดต่อยืมระหว่างห้องสมุด ติดต่อค้นหาด้วยตนเอง โหลดข้อมูลจากฐานข้อมูลที่มีรายงานฉบับเต็มรวมทั้งติดต่อผ่านบุคคลที่รู้จักในสถาบันต่างๆ

4. สํารวจเนื้อหาภายในตัวเล่มงานวิจัยนั้นๆและคัดเลือกงานวิจัยที่มีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์ในการคัดเลือกที่กำหนดไว้ พบว่ามีรายงานวิจัยจำนวน 26 เรื่องที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกงานวิจัยเหล่านั้นออก (ภาคผนวก ๘) จึงมีรายงานวิจัยจำนวน 36 เรื่องที่เข้าเกณฑ์การคัดเลือกงานวิจัยและสามารถนำเข้าสู่การสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชุด ได้แก่

1. แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย โดยประยุกต์จากแบบประเมินการออกแบบวิจัยของค็อกครานสเกล (Cochran scale) (Llopis, Hosman, Jenkins, & Anderson, 2003) และแบบประเมินงานวิจัยคอนซอร์ต (CONSORT checklist, 2001)

2. แบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยเป็นแบบบันทึกที่มีรหัสสำหรับบันทึกรายละเอียดของคุณลักษณะงานวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย

1) ศึกษาตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินคุณภาพงานวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาและรูปแบบในแบบประเมินคุณภาพงานวิจัย โดยปรับปรุงจากแบบประเมินคุณภาพการออกแบบวิจัยของค็อกคราน สเกล (Cochran scale) (Llopis, Hosman, Jenkins, & Anderson, 2003) ร่วมกับการใช้แบบประเมินงานวิจัยของคอนซอร์ต (CONSORT checklist, 2001) โดยมีองค์ประกอบในการประเมินคุณภาพงานวิจัย ดังนี้คือ การกำหนดปัญหาวิจัย/วัตถุประสงค์การวิจัย การทบทวนวรรณกรรม การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การนำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ของงานวิจัย (ณรงค์, 2551)

2) เกณฑ์และระดับเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพงานวิจัย ซึ่งเกณฑ์มีทั้งหมดรวม 17 ข้อหลักและ 42 ข้อรองและมีการกำหนดระดับเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพงานวิจัยในแต่ละข้อโดยมีความหมายการให้คะแนนดังนี้

0 หมายถึง ไม่มีการระบุข้อมูล

1 หมายถึง มีการระบุข้อมูล

การประเมินคุณภาพทั้ง 47 ข้อมีคะแนนเต็ม 17 คะแนน มีเกณฑ์ในการให้คะแนนข้อที่มีข้อรองคือต้องได้คะแนนตั้งแต่ 2 ใน 3 ของข้อหลักนั้น การประเมินคุณภาพงานวิจัยในครั้งนี้ใช้เกณฑ์การประเมินระดับคะแนนตามเกณฑ์ของบลูม (Bloom, 1986) ดังนี้

ร้อยละ 80 – 100 คุณภาพระดับสูง คะแนนระหว่าง 14 -17

ร้อยละ 60 – 79 คุณภาพระดับปานกลาง คะแนนระหว่าง 11 -13

น้อยกว่าร้อยละ 60 คุณภาพระดับต่ำ คะแนนน้อยกว่า 11

2. แบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย

2.1 ศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบและตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยที่ต้องการบันทึก ผู้วิจัยคัดเลือกตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อขนาดอิทธิพลของงานวิจัยที่เกี่ยวกับทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติด แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย เนื้อหาสาระของงานวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย รวมคุณลักษณะงานวิจัยที่เลือกลงในแบบบันทึกทั้งสิ้น 32 คุณลักษณะ (ตาราง 1)

2.2 สร้างแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย เป็นแบบบันทึกข้อมูลที่มีการกำหนดรหัส (coding) สำหรับการบันทึกค่าในแต่ละรายการ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยนำแบบประเมินคุณภาพและแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัยที่สร้างไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความครอบคลุมของประเด็นการประเมินคุณภาพและการบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย รวมทั้งความชัดเจนเหมาะสมของภาษาที่ใช้ หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยนำแบบประเมินคุณภาพและแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัยที่ปรับปรุงแล้วเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านตรวจสอบความครอบคลุมของประเด็นการประเมินและเกณฑ์ที่กำหนด รวมทั้งความชัดเจนเหมาะสมของภาษาที่ใช้ หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจากการตรวจสอบเครื่องมือทั้ง 2 ชนิดได้ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (content validity index: CVI) เท่ากับ 1 แสดงว่าเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีความตรงเชิงเนื้อหาที่เหมาะสม

3. ตรวจสอบความเที่ยง (inter rater reliability) โดยการนำแบบประเมินคุณภาพและแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุงแล้วมาทดลองร่วมประเมินกับผู้ร่วมประเมิน 2 ท่าน ซึ่งคุณสมบัติผู้ร่วมประเมินท่านที่ 1 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และผู้ร่วมประเมินท่านที่ 2 เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เหตุผลที่เลือกผู้ร่วมประเมิน 2 ท่านมาร่วมประเมินเนื่องจากคุณสมบัติของผู้ประเมินไม่ต่างกันมากนักในด้านความรู้และประสบการณ์ในเรื่องการประเมินงานวิจัย ในการตรวจสอบนั้นจะประเมินงานวิจัยจำนวน 3 เล่ม และใช้สูตรคำนวณค่าความสอดคล้องและเกณฑ์การประเมิน (ภาคผนวก ก) (Copper & Hedges, 1994)

ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของแบบประเมินคุณภาพงานวิจัยพบว่าค่าความสอดคล้องในการประเมินของงานวิจัยทั้ง 3 เรื่องเท่ากับ 0.85, 0.88 และ 0.80 ตามลำดับ (ภาคผนวก ง) และค่าความสอดคล้องของแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัยทั้ง 3 เรื่องเท่ากับ 1.00, 1.00 และ 0.88 ตามลำดับ (ภาคผนวก ค) แสดงว่าการประเมินคุณภาพและบันทึกคุณลักษณะของงานวิจัยโดยรวมมีความสอดคล้องกันดีมาก

ตาราง 1

ตัวแปรที่ศึกษาจำแนกตามลักษณะงานวิจัยด้านข้อมูลพื้นฐาน เนื้อหาสาระและระเบียบวิธีวิจัย

ลักษณะงานวิจัย	ตัวแปรที่ศึกษา
1. ด้านข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย (4 ตัวแปร)	ปีที่ตีพิมพ์ ประเภทของงานวิจัย สถาบันที่ผลิตงานวิจัย สาขาวิชาที่ผลิตงานวิจัย
2. ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย (17 ตัวแปร)	ทฤษฎีทักษะชีวิตที่ใช้ในการศึกษา วิธีออกแบบการเรียนรู้ จำนวนองค์ประกอบทักษะชีวิต องค์ประกอบทักษะชีวิตที่ศึกษา ประเภทขององค์ประกอบทักษะชีวิต (Domain) จุดมุ่งหมายของโปรแกรม ลักษณะของโปรแกรม ประเภทของยาเสพติด ลักษณะของผู้วิจัย วิธีการพัฒนาทักษะชีวิต ระยะเวลาดำเนินการ ระยะเวลาของโปรแกรม ระยะเวลาในการสอนแต่ละครั้ง จำนวนครั้งในการสอน จำนวนแผนการสอน ระยะการวัดผลของโปรแกรม การสอนกระตุ้น(booster)
3. ด้านระเบียบวิธีการวิจัย (11 ตัวแปร)	การออกแบบวิจัย ตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มเข้ากลุ่มทดลอง คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประเภทสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การตั้งสมมติฐานในงานวิจัย การกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลรายงานวิจัยที่เกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต เพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด โดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2552 ถึงเดือนมีนาคม 2553 โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. สํารวจรายชื่องานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติด จากวารสารการวิจัยทางการศึกษาและสาธารณสุข บทความวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัย และสถาบันสนับสนุนส่งเสริมงานวิจัยต่างๆผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตและระบบอินเตอร์เน็ต
2. สํารวจและหาตัวเลขจริงของรายงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ นั้นๆ ตามรายการที่สืบค้นได้ ณ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและสถาบันที่เกี่ยวข้อง ที่ระบุว่ามิตัวเลขจริงหรือสำเนาของเล่มนั้นๆ
3. ติดต่อห้องสมุดของคณะในมหาวิทยาลัยและสถาบันที่เกี่ยวข้องนั้นๆ เพื่อขออนุญาตในการทำการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่นำมาวิเคราะห์ห่อภิมาณ
4. ติดต่อห้องสมุดของมหาวิทยาลัยเพื่อขอใช้บริการยืมหนังสือระหว่างห้องสมุดจากห้องสมุดที่มีงานวิจัยที่สํารวจได้
5. อ่านงานวิจัยในเบื้องต้น 1 รอบเพื่อตรวจสอบเนื้อหาภายในตัวเล่มงานวิจัยนั้นว่า มีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดไว้หรือไม่ และมีเนื้อหาสาระครบถ้วนเพียงพอที่จะนำมาสังเคราะห์งานวิจัยได้ เพื่อจะนำไปเป็นกลุ่มตัวอย่าง
6. อ่านงานวิจัยโดยละเอียด เพื่อประเมินคุณภาพงานวิจัยตามแบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และบันทึกข้อมูลจากงานวิจัยลงในแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย
7. เตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ โดยทำการลงรหัสโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป
8. ผู้วิจัยได้ปรับค่าสถิติที่ได้จากงานวิจัย ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ของงานวิจัยทั้งหมด 36 เรื่องให้เป็นคะแนนมาตรฐานในรูป t- score เพื่อปรับค่าสถิติที่ได้จากสเกลการวัดที่แตกต่างกันให้มีมาตรฐานเดียวกันก่อนนำมาคำนวณค่าขนาดอิทธิพล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการปรับค่าคะแนนเป็นคะแนนมาตรฐาน t- score

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุดเพื่อให้ทราบลักษณะการแจกแจง การกระจายของตัวแปรคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตีพิมพ์และหน่วยงานที่ผลิตงานวิจัย ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านคุณภาพการรายงานผลของงานวิจัย

2. การวิเคราะห์ห่อภิมาณในครั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนวณค่าขนาดอิทธิพลโดยใช้สูตรของเฮดจ์ (Hedge) ซึ่งปรับมาจากสูตรของเกลส (Glass) โดยคำนวณขนาดอิทธิพลแบบถ่วงน้ำหนัก (weighted effect size: WES) ด้วยขนาดกลุ่มตัวอย่าง ทำให้ได้ค่าที่ปราศจากความคลาดเคลื่อนและมีความลำเอียงต่ำ ซึ่งได้คำนวณค่าขนาดอิทธิพลโดยใช้โปรแกรมการวิเคราะห์ห่อภิมาณสำเร็จรูปตามสูตรของเฮดจ์ (Hedges) ดังนี้

$$g = d * J$$

$$d = (\bar{X}_E - \bar{X}_C) / S$$

$$J = 1 - (3 / (4 * df - 1))$$

โดยที่ g คือ ดัชนีมาตรฐานที่แสดงขนาดอิทธิพลแบบถ่วงน้ำหนัก (สูตรของ Hedges)

d คือ ดัชนีมาตรฐานที่แสดงขนาดอิทธิพลของตัวแปรจัดกระทำ (สูตรของ Glass)

\bar{X}_E คือ คะแนนเฉลี่ยตัวแปรตามของกลุ่มทดลอง

\bar{X}_C คือ คะแนนเฉลี่ยตัวแปรตามของกลุ่มควบคุม

S คือ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

J คือ Correction factor

df คือ $N - 2$ เมื่อ N คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3. แปลผลค่าขนาดอิทธิพลตามแนวคิดของโคเฮน (Cohen, 1988 cited by Furukawa, 2002) ได้แก่

ค่าอิทธิพลขนาดเล็ก มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.2

ค่าอิทธิพลขนาดกลาง มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.5

ค่าอิทธิพลขนาดใหญ่ มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.8

4. นำค่าขนาดอิทธิพลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามกลุ่มตัวแปรต้นหรือตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยเพื่อดูว่าตัวแปรใดที่ส่งผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด (moderator analysis) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

การทดสอบคุณภาพข้อมูลของรายงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบองค์ประกอบของการวิเคราะห์อภิมานเกี่ยวกับการทดสอบอคติจากการตีพิมพ์ (publication bias test) และการทดสอบความคล้ายคลึงกันระหว่างผลของรายงานวิจัย (homogeneity test) เพื่อเลือกใช้โมเดลการวิเคราะห์อภิมานที่เหมาะสมดังนี้

1. การทดสอบอคติจากการตีพิมพ์ (publication bias test)

จากการทดสอบด้วยกราฟรูปกรวย (funnel plot) (ภาคผนวก ฉ) ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความแตกต่างมาตรฐานของคะแนน (standard difference in mean) และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (standard error) ของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ กราฟที่ได้มีลักษณะค่อนข้างสมมาตร แสดงว่างานวิจัยที่นำเข้ามาวิเคราะห์อภิมานในครั้งนี้มีความเหมาะสม และเพื่อสนับสนุนผลการตรวจสอบจากกราฟรูปกรวย ผู้วิจัยจึงใช้การทดสอบอคติจากการตีพิมพ์โดยใช้สถิติขั้นสูงด้วยวิธี วิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้น (linear regression) หรือวิธีทดสอบเอ็กเกอร์ (Egger' test) ได้ผลการทดสอบดังนี้ คือค่าจุดตัดของการถดถอย (Egger regression intercept) เข้าใกล้ศูนย์โดยที่ค่าช่วงความเชื่อมั่นมีค่าคร่อมศูนย์ (95% CI = -1.78 - 3.09; $p < 0.59$) แสดงว่าการสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้ไม่มีอคติจากการตีพิมพ์ คือมีการนำงานวิจัยทั้งที่ให้ผลเชิงบวกและเชิงลบมารวมในการสังเคราะห์งานวิจัย เนื่องจากรายงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา ดังนั้นแม้ผลการวิจัยจะให้ผลเชิงบวกหรือเชิงลบ ก็จะได้รับรวบรวมไว้ในฐานข้อมูลของห้องสมุดมหาวิทยาลัยนั้นๆ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจต่อไป

2. การตรวจสอบความคล้ายคลึงกันระหว่างผลของรายงานวิจัย (homogeneity test)

ใช้วิธีการตรวจสอบด้วยกราฟจุดฟอเรส (forest plot) ซึ่งเป็นกราฟที่สร้างขึ้นจากค่าสถิติของค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมาตรฐาน (standard mean different: SMD) และค่าช่วงความเชื่อมั่นของสถิติแต่ละรายงาน จากการวิเคราะห์ค่าสถิติของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ กราฟ forest plot ที่ได้แสดงให้เห็นว่ามีข้อมูลที่กระจายสุดโต่ง (outliner) ค่อนข้างน้อยแสดงว่าผลของงานวิจัยส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกัน (ภาคผนวก ช) เพื่อสนับสนุนผลการทดสอบด้วยกราฟดังกล่าวแล้ว จึงทดสอบโดยใช้วิธี I- square (I^2) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ได้ค่า I^2 เท่ากับ 41.06 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 50 (ถ้าค่า I^2 มีค่ามากกว่า 50% แสดงว่าเกิดความแตกต่างระหว่างรายงานวิจัย (heterogeneity) ที่นำเข้าสู่การศึกษา) ดังนั้นรายงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ในครั้งนี้จึงมีความคล้ายคลึงกันระหว่างผลของรายงานวิจัยระดับปานกลาง (moderate homogeneity) อย่างไรก็ตามการสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้โมเดลทางสถิติแบบสุ่ม (random effect model) เนื่องจากกราฟ forest plot ยัง

มีมีข้อมูลที่กระจายสุดโต่ง (outliner) และ ค่า I^2 มีค่าเข้าใกล้ 50 ซึ่งมีโอกาสเกิดความแตกต่างระหว่างผลของรายงานวิจัย (heterogeneity) ในการคำนวณหาค่าผลรวมและช่วงความเชื่อมั่นของผลลัพธ์จึงมีความเชื่อว่าผลลัพธ์ของแต่ละงานวิจัยมีความแตกต่างกัน การวิเคราะห์ห่อภิมาณครั้งนี้จึงแยกกลุ่มวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยที่คาดว่าจะป็นสาเหตุของความแตกต่างนั้นด้วย

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) เพื่อศึกษาลักษณะงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดและวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2540-2551 จำนวน 36 เรื่องโดยใช้วิธีวิเคราะห์ห่อภิมาณตามแนวคิดของเฮดจ์ (Hedges)

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1. ลักษณะงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ได้แก่

1.1 ด้านข้อมูลพื้นฐาน (ตาราง 2)

1.2 ด้านเนื้อหาสาระ (ตาราง 3 ถึง ตาราง 9)

1.3 ด้านวิธีดำเนินการวิจัย (ตาราง 10 ถึง ตาราง 17)

ส่วนที่ 2. ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามประเภททฤษฎี ลักษณะของการพัฒนาทักษะ องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต ประเภทเนื้อหาของโปรแกรม และระยะเวลาดำเนินการ (ตาราง 18 ถึง 23)

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ลักษณะงานวิจัยเกี่ยวกับ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด

1) ด้านข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัยนำเสนอตารางแจกแจงความถี่ของตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัยในด้านต่างๆ ตามตาราง 2 มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 2

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย (N = 36)

ด้านข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน
ประเภทของงานวิจัย	
วิทยานิพนธ์	29
ปริญญานิพนธ์	4
การศึกษาด้วยตนเอง	2
งานวิจัย	1
ปีที่ตีพิมพ์	
2540-2544	11
2545-2549	17
2550-2551	8
สาขาที่ผลิตงานวิจัย	
วิทยาศาสตร์ (สุขศึกษา)	10
สาธารณสุขศาสตร์	9
ศึกษาศาสตร์	9
พยาบาลศาสตร์	4
นิเทศศาสตร์	1
จิตเวชศาสตร์	1
อื่นๆ	2

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน
สถาบันที่ผลิตงานวิจัย	
มหาวิทยาลัยมหิดล	10
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	10
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร	5
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	3
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	2
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	2
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	1
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	1
มหาวิทยาลัยนเรศวร	2

จากตาราง 2 พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในระบบบัณฑิตศึกษาโดยเป็นวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต จำนวน 29 เรื่อง มีการตีพิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2549 มากที่สุด จำนวน 17 เรื่อง รองลงมาคือช่วงปี พ.ศ. 2540-2544 จำนวน 11 เรื่อง และงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ผลิตจากสาขาที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาทักษะชีวิต คือสาขาวิทยาศาสตร์ (สุขศึกษา) จำนวน 10 เรื่อง รองลงมาคือสาขารณสุขศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ผลิตสาขาละ 9 เรื่อง สถาบันที่ผลิตงานวิจัยมากที่สุดมี 2 สถาบันคือมหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 10 เรื่อง และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 10 เรื่อง

2) ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย นำเสนอตารางการแจกแจงความถี่ของลักษณะงานวิจัยในด้านต่างๆ ตามตาราง 3 ถึงตาราง 9 มีรายละเอียด ดังนี้

ตาราง 3

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามประเภททฤษฎีที่ใช้ (N = 36)

ประเภททฤษฎีที่ใช้	จำนวน
ทฤษฎีประเภทเดี่ยว	33
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูลา	28
ทฤษฎีการมีอิทธิพลทางสังคม	1
ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ	1
ทฤษฎีความสามารถแห่งตน	1
ทฤษฎีป้องกันยาเสพติด	1
ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม	1
ทฤษฎีแบบบูรณาการ	3
ทฤษฎีการเรียนรู้ และ จิตวิทยาพัฒนาการและการส่งเสริมสุขภาพ	1
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูลา และทฤษฎีพฤติกรรม-ปัญหา	1
ทฤษฎีพฤติกรรมสุขภาพและทฤษฎีการมีอิทธิพลทางสังคม	1

จากตาราง 3 พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีประเภทเดี่ยวในการพัฒนาทักษะชีวิต จำนวน 34 เรื่อง และทฤษฎีที่ใช้มากที่สุดคือทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ส่วนทฤษฎีแบบบูรณาการพบว่ายังมีการนำมาใช้น้อย มีเพียงจำนวน 3 เรื่อง เนื่องจากมีความซับซ้อนมากกว่าการใช้ทฤษฎีประเภทเดี่ยว อาจต้องใช้เวลาในการพัฒนาทักษะชีวิตมากขึ้น ซึ่งเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งของงานวิจัยในระบบบัณฑิตศึกษา จึงทำให้นักวิจัยไม่นิยมใช้ทฤษฎีแบบบูรณาการในการพัฒนาทักษะชีวิต

ตาราง 4

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตาม
ลักษณะของการพัฒนาทักษะ (N = 36)

ลักษณะของการพัฒนาทักษะ	จำนวน (เรื่อง)
การพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียว	15
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	10
เทคนิคแม่แบบ	3
กระบวนการสื่อสาร	1
กิจกรรมแนะแนวกลุ่ม	1
การพัฒนาทักษะแบบผสมผสาน	21
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม + กระบวนการกลุ่ม	11
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม + การให้แรงสนับสนุนทางสังคม	3
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม + การเรียนรู้เชิงประสบการณ์	2
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม + กิจกรรมนันทนาการเพื่อพัฒนาตนเอง	1
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม + การให้แรงสนับสนุนทางสังคม + กระบวนการกลุ่ม	2
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม + การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ + กระบวนการกลุ่ม	1
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม + การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ + การให้แรงสนับสนุนทางสังคม	1

จากตาราง 4 พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มีลักษณะของการพัฒนาทักษะแบบผสมผสาน จำนวน 21 เรื่อง โดยเป็นการพัฒนาทักษะด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับกระบวนการกลุ่มมากที่สุด จำนวน 11 เรื่อง รองลงมาเป็นการพัฒนาทักษะด้วยวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพียงลักษณะเดียว จำนวน 10 เรื่อง

ตาราง 5

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตาม
ลักษณะขององค์ประกอบทักษะชีวิต (N = 36)

ลักษณะขององค์ประกอบทักษะชีวิต	จำนวน
จำนวนองค์ประกอบทักษะชีวิต (Mean = 5, Mode = 4 , Max = 12 , Min = 1)	
น้อยกว่า 5	23
5 องค์ประกอบขึ้นไป	13
ประเภทองค์ประกอบทักษะชีวิต*	
พุทธิพิสัย	14
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	14
ความคิดสร้างสรรค์	6
ความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิจารณ์	1
จิตติพิสัย	30
ความตระหนักในตนเอง	19
ความภาคภูมิใจในตนเอง	10
การเห็นคุณค่าในตนเอง	10
ความรับผิดชอบต่อสังคม	9
ความเห็นใจผู้อื่น	5
ความตระหนักในตนเองและเห็นใจผู้อื่น	1
การเห็นคุณค่าในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม	1
ทักษะพิสัย	36
การปฏิเสธ	27
การตัดสินใจ	21

*งานวิจัยศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตมากกว่า 1 ทักษะ

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบทักษะชีวิต	จำนวน
ทักษะพิสัย (ต่อ)	
การแก้ปัญหา	12
การจัดการกับความเครียด	12
การตัดสินใจและการแก้ปัญหา	10
การจัดการกับอารมณ์	6
การจัดการกับอารมณ์และความเครียด	6
การสื่อสาร	2
การสร้างสัมพันธภาพ	2
องค์ประกอบของการเรียนรู้ทักษะชีวิต	
ด้านทักษะพิสัย	5
ด้านพุทธิพิสัย และทักษะพิสัย	1
ด้านจิตพิสัย และทักษะพิสัย	17
ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย	13

*งานวิจัยศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตมากกว่า 1 ทักษะ

จากตาราง 5 พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดส่วนใหญ่มีการศึกษาองค์ประกอบของทักษะชีวิตน้อยกว่า 5 องค์ประกอบจำนวน 23 เรื่อง ส่วนใหญ่ศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิต 4 องค์ประกอบ และพบว่างานวิจัยทั้ง 36 เรื่อง มีการศึกษาองค์ประกอบทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัยซึ่งองค์ประกอบที่ศึกษามากที่สุด ได้แก่ ทักษะการปฏิเสธ จำนวน 27 เรื่อง รองลงมาคือด้านทักษะการตัดสินใจ จำนวน 21 เรื่อง และพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีการศึกษาองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยและทักษะพิสัยมากที่สุด จำนวน 17 เรื่อง รองลงมาคือองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้านคือด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย จำนวน 13 เรื่อง

ตาราง 6

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตาม
ลักษณะของผู้วิจัยและวิธีพัฒนาทักษะชีวิต (N = 36)

ลักษณะของผู้วิจัยและวิธีพัฒนาทักษะชีวิต	จำนวน
ลักษณะของผู้วิจัย	
ครู/อาจารย์	16
พยาบาลวิชาชีพ	11
นักวิชาการด้านสาธารณสุข	9
วิธีพัฒนาทักษะชีวิต*	
การอภิปรายกลุ่ม	33
การระดมสมอง	30
บทบาทสมมติ	26
การฝึกทักษะ	18
การบรรยายประกอบแผ่นภาพ	16
เกม	15
สถานการณ์จำลอง	14
กรณีศึกษา	11
การใช้ตัวแบบจากสื่อวิดีโอทัศน์	10
การเขียนแผนที่ความคิด (mind map)	6
ไต่वाที่	1
กิจกรรมนันทนาการ	1
การแข่งขันตอบปัญหา	1
การกระตุ้นเตือน	1
การใช้อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน	1

*งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์มีวิธีการสอนมากกว่า 1 วิธี

จากตาราง 6 พบว่างานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ มีลักษณะของผู้วิจัยส่วนใหญ่เป็นครู/อาจารย์มากที่สุด จำนวน 16 เรื่อง รองลงมาคือพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 11 เรื่อง และพบว่าวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตทั้งหมดใช้การสอนหลากหลายวิธีร่วมกัน โดยมีการใช้วิธีอภิปรายกลุ่มมากที่สุดจำนวน 33 เรื่อง วิธีการระดมสมองจำนวน 30 เรื่อง และบทบาทสมมติ จำนวน 26 เรื่อง ตามลำดับ

ตาราง 7

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามจุดมุ่งหมายของโปรแกรมและประเภทของยาเสพติด (N = 36)

จุดมุ่งหมายของโปรแกรมและประเภทของยาเสพติด	จำนวน
จุดมุ่งหมายของโปรแกรม	
เฉพาะเจาะจง (pure program)	33
ไม่เฉพาะเจาะจง (combine program)	3
ประเภทของยาเสพติด	
ประเภทเดียว	
ยาบ้า	13
บุหรี	8
แอลกอฮอล์/สุรา	4
สารระเหย	1
มากกว่า 1 ประเภท	2
ไม่ระบุประเภท	8

จากตาราง 7 พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายแบบเฉพาะเจาะจงในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดเพียงอย่างเดียว จำนวน 33 เรื่องและในด้านประเภทของยาเสพติดพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีการศึกษายาเสพติดประเภทยาบ้ามากที่สุด จำนวน 13 เรื่อง รองลงมาคือบุหรี จำนวน 8 เรื่อง และไม่ระบุประเภท จำนวน 8 เรื่อง

ตาราง 8

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตาม
ระยะเวลาและจำนวนแผนการสอนของโปรแกรม (N = 36)

ระยะเวลาดำเนินการของโปรแกรม	จำนวน
ระยะเวลาดำเนินการ (เดือน)	
< 6	3
6-12	31
> 12	2
ระยะเวลาของโปรแกรม (ระยะเวลาเก็บข้อมูล)	
กิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน (สัปดาห์)	29
น้อยกว่า 6 สัปดาห์	8
6 สัปดาห์ ขึ้นไป	21
กิจกรรมค่ายเสริมหลักสูตร (วัน)	7
ไม่เกิน 3 วัน	4
3 วันขึ้นไป	3
ระยะเวลาในการสอนแต่ละครั้ง (นาที)	
ไม่เกิน 60	13
60-90	15
มากกว่า 90	8
จำนวนครั้ง/สัปดาห์ (กิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน)	
ไม่เกิน 2	25
มากกว่า 2	3
ไม่ระบุ	1
จำนวนแผนการสอน	
ไม่เกิน 8	23
8 แผนขึ้นไป	13

จากตาราง 8 พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดใช้ระยะเวลาในการดำเนินการส่วนใหญ่ 6-12 เดือนจำนวน 19 เรื่อง ระยะเวลาของโปรแกรมซึ่งส่วนใหญ่จัดเป็นกิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียนจำนวน 29 เรื่อง ใช้ระยะเวลาในการจัดโปรแกรม 6 สัปดาห์ขึ้นไปจำนวน 21 เรื่อง โดยส่วนใหญ่สอนไม่เกิน 2 ครั้ง/สัปดาห์ ส่วนโปรแกรมที่เป็นกิจกรรมค่ายเสริมหลักสูตรใช้ระยะเวลาส่วนใหญ่ไม่เกิน 3 วัน ส่วนด้านระยะเวลาในการสอนพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีการใช้เวลาในการสอน 60-90 นาทีต่อครั้ง มากที่สุด จำนวน 15 เรื่อง และงานวิจัยส่วนใหญ่มีจำนวนแผนการสอนไม่เกิน 8 แผน

ตาราง 9

จำนวนของงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามการวัดผลของโปรแกรม (N = 36)

การวัดผลของโปรแกรม	จำนวน
ก่อนการทดลอง (สัปดาห์)	
อย่างน้อย 1 สัปดาห์	27
ก่อนเริ่มการทดลอง	6
ไม่ระบุ	3
หลังสิ้นสุดการทดลอง (สัปดาห์)	
ไม่เกิน 1	25
ทันทีเมื่อสิ้นสุดโปรแกรม	7
มากกว่า 1	3
ไม่ระบุ	1
ระยะติดตาม (สัปดาห์)	
อย่างน้อย 6	11
มากกว่า 6	1
ไม่มีระยะติดตาม	24
การสอนกระตุ้น (booster)	
ไม่มีการสอน	36

จากตาราง 9 พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดมีการวัดผลของโปรแกรมซึ่งแบ่งตามระยะของการทดลอง โดยมีการวัดผลก่อนการทดลอง อย่างน้อย 1 สัปดาห์ มากที่สุดมีจำนวน 27 เรื่อง มีการวัดผลหลังสิ้นสุดการทดลองไม่เกิน 1 สัปดาห์มากที่สุด จำนวน 25 เรื่อง และพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ไม่มีการวัดผลของโปรแกรมระยะติดตาม จำนวน 24 เรื่อง และงานวิจัยทั้ง 36 เรื่องไม่มีการสอนกระตุ้นหลังจากสิ้นสุดโปรแกรมแล้ว

3) ด้านระเบียบวิธีวิจัยของงานวิจัย นำเสนอตารางการแจกแจงความถี่ของลักษณะงานวิจัยในด้านต่างๆ ตามตาราง 10 ถึงตาราง 17 มีรายละเอียด ดังนี้

ตาราง 10

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามประเภทการออกแบบวิจัยและวิธีการสุ่มเข้ากลุ่ม (N = 36)

การออกแบบวิธีวิจัยและวิธีสุ่มเข้ากลุ่ม	จำนวน
ประเภทการออกแบบวิจัย	
two group pretest-posttest with control group design	30
non- randomized two group pretest-posttest	19
randomized two group pretest-posttest	11
one group pretest-posttest design	6
วิธีการสุ่มเข้ากลุ่ม (N = 11)	
จับฉลาก	7
จับคู่	4

จากตาราง 10 พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดส่วนใหญ่มีการออกแบบการวิจัยเชิงทดลองประเภท two group pretest-posttest with control group design จำนวน 30 เรื่อง โดยเป็น non-randomized two group pretest-posttest with control group design มากที่สุดจำนวน 19 เรื่อง

ตาราง 11

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามเนื้อหาและผลลัพธ์ของโปรแกรม (N = 36)

เนื้อหาและผลลัพธ์ของโปรแกรม	จำนวน
เนื้อหาของโปรแกรม	
การสอนทักษะทั่วไป	17
การสอนความรู้ + เจตคติ + ทักษะทั่วไป	9
การสอนความรู้ + ทักษะทั่วไป	8
การสอนเจตคติ + ทักษะทั่วไป	1
การสอนความรู้ + เจตคติ	1
ผลลัพธ์ของโปรแกรม	
การมีทักษะชีวิต	11
การมีความรู้และเจตคติเกี่ยวกับยาเสพติด	1
การมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและทักษะชีวิต	3
การมีความรู้และพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติด	1
การมีความรู้และเจตคติเกี่ยวกับยาเสพติดและทักษะชีวิต	4
การมีทักษะชีวิตและพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติด	11
การมีความรู้ ทักษะชีวิตและ พฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติด	5

จากตาราง 11 ตัวแปรอิสระที่ศึกษามากที่สุดจำแนกตามเนื้อหาของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตคือโปรแกรมที่มีการสอนทักษะชีวิตทั่วไป จำนวน 17 เรื่อง รองลงมาคือโปรแกรมที่มีการสอนทั้งความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด เจตคติ และทักษะทั่วไปจำนวน 9 เรื่อง และงานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาผลลัพธ์ของโปรแกรมแบบผสมผสานจำนวน 25 เรื่อง ผลลัพธ์ของโปรแกรมที่ศึกษามากที่สุดคือผลลัพธ์ด้านการมีทักษะชีวิตและมีพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาเสพติด

ตาราง 12

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามแหล่งที่มาของกลุ่มตัวอย่าง (N = 36)

แหล่งที่มาของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน
ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	
ในสถานศึกษา	33
มัธยมต้น	20
ประถมศึกษา	9
มัธยมปลาย	2
ปวช.	2
นอกสถานศึกษา	3
ชุมชน	2
หน่วยงาน	1
เพศของกลุ่มตัวอย่าง	
ชาย-หญิง	31
ชาย	5

จากตาราง 12 พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดส่วนใหญ่ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในสถานศึกษาจำนวน 33 เรื่อง โดยเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด จำนวน 20 เรื่อง รองลงมาคือระดับประถมศึกษาจำนวน 9 เรื่อง ส่วนนอกสถานศึกษาพบว่ามีการศึกษาเพียงจำนวน 3 เรื่อง โดยเป็นกลุ่มตัวอย่างในชุมชน จำนวน 2 เรื่อง ด้านเพศของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายและเพศหญิง จำนวน 31 เรื่อง

ตาราง 13

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามวิธีการเก็บตัวอย่าง (N = 36)

วิธีการเก็บตัวอย่าง	จำนวน
วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	
non-probability sampling	
purposive sampling	11
probability sampling	
simple random sampling	24
stratified random sampling	1
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	
กลุ่มทดลอง (N = 36, mean = 40, min = 9 , max = 149)	
< 30 คน	10
30 – 60 คน	24
> 60 คน	2
กลุ่มควบคุม (N = 30, mean = 30 , min = 9 , max = 54)	
< 30 คน	9
30 – 60 คน	21

จากตาราง 13 พบว่างานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) มากที่สุด จำนวน 24 เรื่อง รองลงมาคือวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ในด้านจำนวนกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ทั้งกลุ่มทดลอง (N = 36) และกลุ่มควบคุม (N=30) มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วง 30-60 คน มากที่สุดจำนวน 24 และ 21 เรื่อง ตามลำดับ

ตาราง 14

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตาม
คุณภาพของเครื่องมือ

คุณภาพของเครื่องมือ	จำนวน
คุณภาพเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล	
แบบวัดความรู้ (N = 18)	18
reliability < 0.7	7
reliability \geq 0.7	5
ไม่ระบุ	6
แบบวัดเจตคติ (N = 6)	6
reliability < 0.7	1
reliability \geq 0.7	4
ไม่ระบุ	1
แบบวัดทักษะ (N = 34)	34
reliability < 0.7	15
reliability \geq 0.7	18
ไม่ระบุ	1
แบบวัดพฤติกรรม (N = 17)	17
reliability < 0.7	4
reliability \geq 0.7	5
ไม่ระบุ	8

ตาราง 14 (ต่อ)

คุณภาพของเครื่องมือ	จำนวน
การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรม	
content and construct validity	17
content validity	15
สูตรของปุยแซงส์ (Puissance measure)	1
ไม่ระบุข้อมูล	3

จากตาราง 14 พบว่าคุณภาพเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดซึ่งแบ่งตามผลลัพธ์ของงานวิจัยเป็นดังนี้ แบบวัดเจตคติและแบบวัดทักษะส่วนใหญ่มีค่าความเที่ยง (Reliability) ≥ 0.7 ส่วนแบบวัดความรู้ (N = 18) มีค่าความเที่ยง < 0.7 (N = 7) นอกจากนี้ยังพบว่าแบบวัดพฤติกรรม (N= 17) ไม่ระบุคุณภาพของเครื่องมือ (N = 8) และงานวิจัยที่มีการระบุคุณภาพของแบบวัดพฤติกรรมมีค่าความเที่ยง ≥ 0.7 ส่วนการตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหา

ตาราง 15

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (N = 36)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	จำนวน
สถิติ 1 ประเภท	7
dependent t- test	5
independent t- test	2
สถิติมากกว่า 1 ประเภท	29
t- test (dependent และ independent)	16
t- test และ correlation	8
t- test และ ANCOVA	2
t- test และ ANOVA	1
t- test, correlation และ chi- square	1
Man-Whitney U- test และ Wilcoxon test	1

จากตาราง 15 พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดส่วนใหญ่มีการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลมากกว่า 1 ประเภทโดยสถิติที่มีการใช้มากที่สุดคือสถิติทดสอบที (t-test) จำนวน 35 เรื่อง เนื่องจากเหมาะสมกับการทดสอบสมมติฐานของงานวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งมีการศึกษาเปรียบเทียบคะแนนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหรือเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลอง

ตาราง 16

จำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตาม
การกำหนดระดับนัยสำคัญและการตั้งสมมติฐาน (N = 36)

ระดับนัยสำคัญและการตั้งสมมติฐาน	จำนวน
ระดับนัยสำคัญ	
0.05	25
0.01	8
0.001	3
การตั้งสมมติฐาน	
แบบทางเดียว	33
แบบสองทาง	1
ไม่ระบุ	2

จากตาราง 16 พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดส่วนใหญ่มีการกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 จำนวน 25 เรื่อง รองลงมาคือ 0.01 จำนวน 8 เรื่อง ส่วนด้านการตั้งสมมติฐานพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีการตั้งสมมติฐานแบบทางเดียว จำนวน 33 เรื่อง และมีเพียง 1 เรื่องที่มีการตั้งสมมติฐานแบบสองทาง

ตาราง 17

จำนวนของงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดจำแนกตามระดับคุณภาพการรายงานผลการวิจัย (N = 36)

ระดับคุณภาพการรายงานผลการวิจัย	จำนวน
สูง	35
ปานกลาง	1

จากตาราง 17 พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่มีคุณภาพการรายงานผลอยู่ในระดับสูง จำนวน 35 เรื่อง ส่วนงานวิจัยอีก 1 เรื่องมีคุณภาพการรายงานผลอยู่ในระดับปานกลาง

2.1 ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด จำแนกตามประเภททฤษฎีที่ใช้ ลักษณะของการพัฒนาทักษะ องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต ประเภทเนื้อหาของโปรแกรม และระยะเวลาดำเนินการ (ตาราง 18 ถึง ตาราง 23)

การสังเคราะห์งานวิจัยโดยวิธีการวิเคราะห์ห่อภิมาณเกี่ยวกับโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด จากรายงานวิจัยจำนวนทั้งหมด 36 เรื่อง ได้ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลแบบถ่วงน้ำหนัก (WES) จำนวน 36 ค่า โดยที่ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลแบบถ่วงน้ำหนักโดยรวมเท่ากับ 0.09 (Min = -0.80, Max = 0.99, 95% CI 0.01-0.16) การวิเคราะห์ห่อภิมาณในครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ประสิทธิภาพของโปรแกรมตามลักษณะงานวิจัยที่สนใจศึกษาโดยการคำนวณหาขนาดอิทธิพลแบบถ่วงน้ำหนัก ของงานวิจัยเหล่านั้นและจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดประกอบด้วย 5 ลักษณะ ได้แก่ ประเภททฤษฎีที่ใช้ ลักษณะของการพัฒนาทักษะ องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต ประเภทเนื้อหาของโปรแกรม และระยะเวลาดำเนินการซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 18

ค่าขนาดอิทธิพลของโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
จำแนกตามลักษณะของโปรแกรม

ลักษณะของโปรแกรม	N	WES	95% CI	z	p
ทฤษฎีแบบบูรณาการ	3	0.28	-0.05-0.52	2.34*	0.019
ลักษณะของการพัฒนาทักษะเพียงแบบ เดียว	15	0.15	0.02-0.27	2.27*	0.023
องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต (ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัย)	13	0.18	0.05-0.30	2.75*	0.006
เนื้อหาของโปรแกรมแบบผสมผสาน	19	0.14	0.02-0.24	2.46*	0.014
ระยะเวลาดำเนินการ 6- 12 เดือน	31	0.09	0.00-0.17	2.05*	0.040
รวม	36	0.09	0.01-0.16	2.22*	0.026

จากตาราง 18 พบว่าลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\alpha = 0.05$) ได้แก่ โปรแกรมที่มีลักษณะดังนี้ คือมีการใช้ทฤษฎีแบบบูรณาการ (WES = 0.28) มีลักษณะของการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียว (WES = 0.15) มีองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย (WES = 0.18) ใช้ระยะเวลาดำเนินการ 6 - 12 เดือน (WES = 0.09) และมีเนื้อหาของโปรแกรมแบบผสมผสาน (WES = 0.14)

เมื่อวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะ โปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดในแต่ละลักษณะ เป็นดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 19

ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
จำแนกตามประเภททฤษฎีที่ใช้

ทฤษฎีที่ใช้	N	WES	95% CI	z	p
ทฤษฎีประเภทเดี่ยว					
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูลา	28	0.05	-0.04 - 0.14	1.14	0.255
ทฤษฎีการมีอิทธิพลทางสังคม	1	0.22	-0.21 - 0.65	1.01	0.312
ทฤษฎีพฤติกรรมสุขภาพ	1	0.024	-0.3 - 0.35	0.14	0.885
ทฤษฎีความสามารถแห่งตน	1	0.21	-0.24 - 0.66	0.92	0.358
อื่นๆ (ทฤษฎีป้องกันยาเสพติด , ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม)	2	0.13	- 0.18 - 0.44	0.84	0.404
รวม	33	0.06	-0.02 - 0.14	1.56	0.119
ทฤษฎีแบบบูรณาการ					
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูลา และทฤษฎีพฤติกรรม-ปัญหา	1	0.08	-0.23 - 0.39	0.51	0.610
ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการและการส่งเสริมสุขภาพ	1	0.99	0.46 - 1.54	3.65*	0.000
ทฤษฎีพฤติกรรมสุขภาพและทฤษฎีการมีอิทธิพลทางสังคม	1	0.18	- 0.32 - 0.69	0.71	0.478
รวม	3	0.28	-0.05 - 0.52	2.34*	0.019

จากตาราง 19 พบว่างานวิจัยที่มีการใช้ทฤษฎีแบบบูรณาการให้ค่าขนาดอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.28) และทฤษฎีที่ให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงที่สุดคือทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการและการส่งเสริมสุขภาพ (WES = 0.99)

ตาราง 20

ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
จำแนกตามลักษณะของการพัฒนาทักษะ

ลักษณะของการพัฒนาทักษะ	N	WES	95% CI	z	p
การพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียว					
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	10	0.06	-0.09 – 0.21	0.79	0.429
เทคนิคแม่แบบ	3	0.17	-0.08 – 0.42	1.29	0.196
กระบวนการสื่อสาร	1	0.99	0.46 – 1.54	3.65*	0.000
กิจกรรมแนะแนวกลุ่ม	1	0.37	-0.44 – 1.18	0.90	0.368
รวม	15	0.15	0.02 – 0.27	2.27*	0.023
การพัฒนาทักษะแบบผสมผสาน					
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และ กระบวนการกลุ่ม	11	0.08	-0.05 – 0.21	1.21	0.226
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และ การให้แรงสนับสนุนทางสังคม	3	0.11	-0.13 – 0.34	0.88	0.375
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์	2	-0.38	-0.71 – (-0.07)	-2.38*	0.017
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และ กิจกรรมนันทนาการเพื่อพัฒนาตนเอง	1	0.04	-0.50 – 0.58	0.13	0.892
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การให้แรง สนับสนุน และกระบวนการกลุ่ม	2	0.08	-0.28 – 0.43	0.42	0.68
การเรียนรู้แบบมีส่วน	1	0.24	-0.17 – 0.65	1.13	0.257
การเรียนรู้เชิงประสบการณ์กลุ่ม และ กระบวนการกลุ่ม	1	0.12	-0.31 – 0.55	0.56	0.572
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้เชิงประสบการณ์และ การให้แรงสนับสนุนทางสังคม	1	0.12	-0.31 – 0.55	0.56	0.572
รวม	21	0.05	-0.04 – 0.15	1.06	0.290

จากตาราง 20 พบว่า ลักษณะของการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียวให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงกว่าวิธีออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.15) การพัฒนาทักษะด้วยกระบวนการสื่อสาร ให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงที่สุด (WES = 0.99)

ตาราง 21

ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ในการป้องกันการเสพยาเสพติด
จำแนกตามประเภทขององค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต

องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต	N	WES	95% CI	z	p
ทักษะพิสัย	5	0.01	-0.22- 0.23	0.06	0.956
จิตพิสัย และ ทักษะพิสัย	17	0.04	-0.07-0.15	0.70	0.490
พุทธิพิสัย และ ทักษะพิสัย	1	0.11	-0.46-0.68	0.38	0.705
พุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัย	13	0.18	0.05-0.30	2.75*	0.006

จากตาราง 21 พบว่างานวิจัยที่ศึกษาองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ให้ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลมากกว่างานวิจัยที่ศึกษาองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตเพียงบางด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.18)

ตาราง 22

ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
จำแนกตามระยะเวลาของโปรแกรม

ระยะเวลาของโปรแกรม	N	WES	95% CI	z	P
ระยะเวลาดำเนินการ					
น้อยกว่า 6 เดือน	3	0.13	-0.15-0.41	0.89	0.372
6- 12 เดือน	31	0.09	0.00- 0.17	2.05*	0.040
มากกว่า 12 เดือน	2	0.05	-0.26-0.35	0.30	0.763
ระยะเวลาเก็บข้อมูล					
กิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน					
น้อยกว่า 6 สัปดาห์	8	0.04	-0.13 – 0.22	0.45	0.647
6 สัปดาห์ขึ้นไป	21	0.04	-0.06 – 0.14	0.75	0.450
กิจกรรมค่ายเสริมหลักสูตร(วัน)					
น้อยกว่า 3 วัน	4	0.37	0.15 – 0.59	3.37*	0.001
3 วันขึ้นไป	3	0.12	-0.14 – 0.37	0.87	0.384
ระยะเวลา/ครั้ง					
ไม่เกิน 60 นาที	13	0.13	0.00 – 0.26	1.96*	0.050
60 - 90	15	0.04	-0.08 – 0.25	0.57	0.568
มากกว่า 90 นาที	7	0.11	-0.04 – 0.25	1.42	0.155

จากตาราง 22 พบว่างานวิจัยที่ใช้ระยะเวลาดำเนินการ 6-12 เดือนให้ค่าขนาดอิทธิพลที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.09) โดยงานวิจัยที่จัดโปรแกรมเป็นกิจกรรมค่ายเสริมหลักสูตรให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงกว่ากิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.27) และการใช้ระยะเวลาในการสอนไม่เกิน 60 นาที/ ครั้ง ให้ค่าอิทธิพลมากกว่าการใช้เวลาสอนมากกว่า 60 นาทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.13)

ตาราง 23

ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
จำแนกตามประเภทเนื้อหาของโปรแกรม

เนื้อหาของโปรแกรม	N	WES	95% CI	z	p
เนื้อหาด้านเดียว	17	0.04	-0.07 – 0.15	0.71	0.478
ทักษะทั่วไป	17	0.04	-0.07 – 0.15	0.71	0.478
เนื้อหาแบบผสมผสาน	19	0.14	0.02 – 0.24	2.46*	0.014
ความรู้ + ทักษะทั่วไป	8	0.19	0.03 – 0.34	2.36*	0.018
ความรู้ + เจตคติ	1	0.08	-0.23 – 0.39	0.51	0.610
เจตคติ + ทักษะทั่วไป	1	-0.03	-0.52 – 0.46	-0.12	0.905
ความรู้ + เจตคติ + ทักษะทั่วไป	9	0.11	-0.07 – 0.28	1.13	0.258

จากตาราง 23 พบว่า รายงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดที่มีเนื้อหาของโปรแกรมแบบผสมผสานให้ค่าขนาดอิทธิพลมากกว่างานวิจัยที่มีเนื้อหาเพียงด้านเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.14) โดยโปรแกรมที่มีเนื้อหาด้านการสอนความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและด้านทักษะทั่วไป ให้ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงกว่าโปรแกรมที่มีเนื้อหาอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.19)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์ห่อภิมาณเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดครั้งนี้ใช้วิธีของเฮดจ์ (Hedge) ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด

1.1 ด้านข้อมูลพื้นฐาน

1) งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ทั้งนี้เนื่องจากสามารถค้นหาและรวบรวมงานวิจัยได้สะดวก อีกทั้งวิทยานิพนธ์ยังมีข้อกำหนดของรูปแบบการพิมพ์เผยแพร่ทำให้มีการรายงานเนื้อหาสาระของงานวิจัยครบถ้วน โดยเฉพาะค่าสถิติซึ่งเป็นเกณฑ์สำคัญในการคัดเลือกงานวิจัยเพื่อการวิเคราะห์ห่อภิมาณ ส่วนที่เป็นรายงานวิจัย หรือรายงานการประชุม ส่วนใหญ่มีการรายงานค่าสถิติไม่ครบถ้วน และไม่สามารถค้นหาตัวเลขที่สมบูรณ์ได้ จึงทำให้งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์เป็นวิทยานิพนธ์มากที่สุด ประเด็นนี้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดซึ่งเป็นปัญหาที่เป็นวาระแห่งชาติ แต่การทำวิจัยเพื่อหาแนวทางป้องกันยังไม่ขยายไปยังนักวิจัยกลุ่มอื่นๆ มีเพียงการทำวิจัยเพื่อการเรียนในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นส่วนมาก

2) การตีพิมพ์เผยแพร่งานวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ.2540-2551 พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดมีอัตราเผยแพร่สูงขึ้นเป็นลำดับเนื่องจากปัญหาเสพยาเสพติดยังคงเป็นปัญหาของสังคม นักวิจัยจึงให้ความสนใจศึกษาการป้องกันปัญหาการเสพยาเสพติดโดยการใช้โปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตกันอย่างแพร่หลาย โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับชีวิต ให้เยาวชนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัยในสังคมปัจจุบัน

3) สถาบันที่ผลิตงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่เปิดสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติด โดยเป็นมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมในด้านแหล่งค้นคว้าข้อมูล และมีคณาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถในสาขาที่เกี่ยวข้องนั้นๆ (จิริรัตน์, 2547) เช่น สาขาสาธารณสุขศาสตร์ สาขาสุศึกษาและสาขาศึกษาศาสตร์

4) สาขาที่ผลิตงานวิจัยมากที่สุดคือ สาขาวิทยาศาสตร์ (สุศึกษา) รองลงมาคือ สาขาสาธารณสุขศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ เนื่องจากสาขาที่กล่าวมานี้เป็นสาขาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการพัฒนาการเรียนรู้ของเยาวชนโดยตรง ซึ่งจะเห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดนั้นยังมีการศึกษาจากสาขาอื่นๆค่อนข้างน้อย ทั้งๆที่ปัญหาเสพยาเสพติดยังเป็นปัญหาของสังคมซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะองค์กรด้าน

การศึกษาและสาธารณสุข (WHO, 1994) จึงจะเกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการป้องกันปัญหา
ยาเสพติด

1.2 ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย

1) ด้านทฤษฎีที่ใช้ ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้ทฤษฎีเพียง 1 ประเภทในการพัฒนาทักษะชีวิต (จำนวน 33 เรื่อง) เนื่องจากการใช้ทฤษฎีเพียง 1 ประเภทไม่เกิดความซับซ้อนในการนำไปใช้ โดยเฉพาะทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (จำนวน 28 เรื่อง) เป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้ได้ง่ายกับการพัฒนาทักษะชีวิตในกลุ่มนักเรียนซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่น มักอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเพื่อน การพัฒนาทักษะชีวิตโดยจัดให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้พฤติกรรมจากการสังเกตและการสอนของผู้สอนหรือจากกลุ่มเพื่อน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น และเมื่อพิจารณาด้านผู้วิจัย ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท จึงมักสนใจเลือกใช้ทฤษฎีที่ทำให้การใช้โปรแกรม มีโอกาสสำเร็จมากที่สุดภายในระยะเวลาจำกัด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจึงเป็นที่นิยมของนักวิจัยส่วนใหญ่ เนื่องจากทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการสอนและการสังเกตของเด็ก โดยเด็กมีการเรียนรู้ที่จะมีพฤติกรรมต่างๆ จากการสังเกตและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในการแสดงพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ สามารถจัดการความคิดภายในตนเองเมื่ออยู่ในสังคมและเกิดทักษะในการดำเนินชีวิต (Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001) ส่วนงานวิจัยที่ใช้แนวคิดทฤษฎีแบบบูรณาการ พบว่าส่วนใหญ่เป็นการใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมกับทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ (จำนวน 3 เรื่อง) เนื่องจากในระยะหลังได้มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีแบบบูรณาการมาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าของสถานการณ์สังคมปัจจุบันและอีกแง่หนึ่งการเลือกใช้ทฤษฎีการพัฒนาทักษะชีวิตยังขึ้นอยู่กับความรู้ของผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆของแต่ละสถาบันทำให้นักวิจัยในสาขานั้นๆ มุ่งสนใจออกแบบโปรแกรมโดยใช้ทฤษฎีที่เป็นศาสตร์พื้นฐานของสาขาวิชาในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด

2) ด้านลักษณะของการพัฒนาทักษะ งานวิจัยส่วนใหญ่มีลักษณะของการพัฒนาทักษะแบบผสมผสาน (จำนวน 21 เรื่อง) โดยมีการพัฒนาทักษะด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับกระบวนการกลุ่มมากที่สุด (จำนวน 11 เรื่อง) ทั้งนี้เนื่องจากการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดเน้นการสอนทักษะชีวิตให้ผู้เรียนได้เรียนรู้พฤติกรรมที่แสดงออกจากบุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบตัวการใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับกระบวนการกลุ่มจึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างและตามธรรมชาติของเด็กมักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม การใช้กระบวนการกลุ่มในการพัฒนาทักษะชีวิตให้เด็ก

เรียนรู้การมีพฤติกรรมจากการมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม จึงเป็นทฤษฎีที่สะดวกต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิต (วนิดา, 2546)

3) องค์ประกอบของทักษะชีวิตที่นักวิจัยใช้ในโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด ส่วนใหญ่มีจำนวนน้อยกว่า 5 องค์ประกอบ (จำนวน 23 เรื่อง) และองค์ประกอบที่นักวิจัยใช้ศึกษามากที่สุดคือ ทักษะการปฏิเสธ (จำนวน 27 เรื่อง) ทักษะการตัดสินใจ (จำนวน 21 เรื่อง) และ ความตระหนักรู้ในตนเอง (จำนวน 19 เรื่อง) ตามลำดับเนื่องจากทักษะการปฏิเสธและทักษะการตัดสินใจเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับวัยรุ่นซึ่งมักมีพฤติกรรมเลียนแบบผู้อื่นได้ง่าย ไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอในการตัดสินใจและแก้ปัญหา การให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทักษะตามสถานการณ์ที่จัดขึ้นในโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิต ทำให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะดังกล่าวไปใช้ได้ในการตัดสินใจหรือปฏิเสธเหตุการณ์ที่จะนำไปสู่การเสพยาเสพติดได้ ส่วนความตระหนักรู้ในตนเองเป็นทักษะด้านอารมณ์ความรู้สึก ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองรู้จักข้อดีและข้อด้อยของตนเอง นำไปสู่การจัดการกับอารมณ์และตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหาของตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโบทวิน (Botvin, 2000) พบว่า ในการป้องกันการเสพยาเสพติดในวัยรุ่นควรส่งเสริมให้วัยรุ่นมีทักษะการปฏิเสธ การตระหนักรู้ในตน ทักษะการตัดสินใจและแก้ปัญหา

3) วิธีการพัฒนาทักษะชีวิตมีการใช้การอภิปรายกลุ่มมากที่สุด(จำนวน 33 เรื่อง) รองลงมาคือวิธีการระดมสมอง (จำนวน 30 เรื่อง) และบทบาทสมมติ (จำนวน 26 เรื่อง) ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้มีความเหมาะสมกับการพัฒนาทักษะชีวิตในนักเรียนซึ่งมักจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเพื่อน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นหรือความรู้ของตนเองเกี่ยวกับประสบการณ์ต่างๆในชีวิตโดยมีการตั้งประเด็นขึ้นมาแล้วให้กลุ่มเพื่อนซึ่งเป็นวัยเดียวกันได้อภิปรายและถกเถียงกันในรายละเอียดภายในกลุ่มหรืออาจจะให้แสดงบทบาทสมมติในสถานการณ์ต่างๆ โดยให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติทักษะชีวิตที่จำเป็นซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิตและนำไปประยุกต์ใช้โดยการอภิปรายและฝึกปฏิบัติทักษะกับครอบครัวและเพื่อนต่อไป (วนิดา, 2546; Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001)

4) ลักษณะของผู้วิจัยส่วนใหญ่ เป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาทักษะชีวิตโดยเป็นครู/อาจารย์ ซึ่งต้องสอนนักเรียนตามสาระการเรียนรู้และสอดแทรกเนื้อหาด้านทักษะชีวิตเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีบุคลากรด้านสาธารณสุข ซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพเพื่อป้องกันอันตรายที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยง ซึ่งปัญหาเสพยาเสพติดเป็นปัญหาพฤติกรรมที่ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของทั้งผู้เสพและบุคคลรอบข้าง การป้องกันปัญหาในระดับต้นจึงต้องมีการส่งเสริมให้เยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงมีทักษะชีวิตใน

การเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาเสพติด สามารถป้องกันตนเองให้หลีกเลี่ยงจากการเสพยาเสพติดได้

5) ด้านจุดมุ่งหมายของโปรแกรม พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายของโปรแกรมแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดเพียงอย่างเดียว (จำนวน 33 เรื่อง) ทั้งนี้เพื่อให้การออกแบบและกำหนดเนื้อหาสาระของโปรแกรมมีความสอดคล้องกับวิธีการสอนโดยกำหนดสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อุปสรรคจากสถานการณ์เหล่านั้น ส่วนด้านประเภทของยาเสพติดพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มีการศึกษาเสพยาเสพติดประเภทยาบ้ามากที่สุด (จำนวน 13 เรื่อง) เนื่องจากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมามีการแพร่ระบาดของยาบ้ามากขึ้น (สำนักยุทธศาสตร์, 2551) นักวิจัยจึงออกแบบโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตโดยให้ความรู้เกี่ยวกับยาบ้า และสอนทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาบ้าที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

6) ระยะเวลาของโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ 6-12 เดือนมากที่สุด (จำนวน 31 เรื่อง) เนื่องจากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาซึ่งมีความจำกัดด้านระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยภายในปีการศึกษา ส่วนระยะเวลาของโปรแกรมซึ่งส่วนใหญ่จัดเป็นกิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน (จำนวน 29 เรื่อง) ใช้ระยะเวลา 6 สัปดาห์ขึ้นไป (จำนวน 21 เรื่อง) ทั้งนี้เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษากลุ่มตัวอย่างในสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงมีการจัดโปรแกรมโดยคำนึงถึงระยะเวลาของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งมักจะจัดในระหว่างภาคการศึกษาเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สามารถเข้าร่วมโปรแกรมได้อย่างสมบูรณ์มากที่สุด ด้านระยะเวลาในการสอน ใช้เวลาสอนครั้งละ 60 – 90 นาทีมากที่สุด (จำนวน 15 เรื่อง) เนื่องจากการสอนในโรงเรียนมักใช้คาบอิสระหรือคาบโฮมรูมในการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อไม่ให้รบกวนการเรียนการสอนในวิชาต่างๆของนักเรียน

7) การวัดผลของโปรแกรมซึ่งแบ่งตามระยะของการทดลองโดยส่วนใหญ่มีการวัดผลก่อนการทดลองอย่างน้อย 1 สัปดาห์ (จำนวน 27 เรื่อง) และวัดผลหลังสิ้นสุดการทดลองไม่เกิน 1 สัปดาห์ (จำนวน 25 เรื่อง) และจะเห็นว่างานวิจัยส่วนใหญ่ไม่มีการวัดผลของโปรแกรมระยะติดตาม (จำนวน 24 เรื่อง) และไม่มีการสอนกระตุ้น (booster session) หลังจากสิ้นสุดโปรแกรมแล้ว ทั้งนี้เป็นผลมาจากการทำวิจัยในระบบบัณฑิตศึกษา ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการและจัดโปรแกรมเพียงเพื่อทดสอบประสิทธิผลของโปรแกรมก่อนและหลังการทดลอง ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายระยะสั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด นักวิจัยส่วนใหญ่จึงไม่ได้มีการวัดผลของโปรแกรมเพื่อติดตามความ

คงทนของพฤติกรรมผู้เรียนหลังจากได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตในระยะเวลาที่เหมาะสม จึงทำให้ขาดความต่อเนื่องในการนำโปรแกรมไปใช้เมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัยแล้ว

1.3 ด้านระเบียบวิธีวิจัย

1) ตัวแปรอิสระที่ศึกษาซึ่งจำแนกตามเนื้อหาการสอนของโปรแกรมส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมที่มีเนื้อหาการสอนทักษะชีวิตทั่วไป (จำนวน 17 เรื่อง) เนื่องจากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อเปรียบเทียบทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดในกลุ่มที่ได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตและไม่ได้รับทักษะชีวิต ตัวแปรเนื้อหาการสอนส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญในการสอนทักษะทั่วไป ส่วนด้านผลลัพธ์ที่ศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เน้นผลลัพธ์มากกว่า 1 ด้าน โดยเฉพาะผลลัพธ์ด้านการมีทักษะชีวิตและพฤติกรรมในการป้องกันการเสพยาเสพติด เนื่องจากเป็นผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ง่ายกว่าด้านเจตคติ (Tobler, 1997)

2) เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ และส่วนใหญ่มีค่าความเที่ยง (reliability) ≥ 0.7 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์พบว่าเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่นักวิจัยเป็นผู้สร้างขึ้นใหม่ และเป็นการเก็บข้อมูลที่เปรียบเทียบระหว่าง 2 กลุ่ม จึงเป็นค่าความเที่ยงที่อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้และสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Polit & Hungler, 1999)

3) วิธีออกแบบวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental) ประเภทเปรียบเทียบระหว่าง 2 กลุ่มแบบก่อนและหลังการทดลองโดยมีกลุ่มควบคุม (จำนวน 30 เรื่อง) มากกว่าประเภทเปรียบเทียบ 1 กลุ่มก่อนและหลังการทดลอง (จำนวน 6 เรื่อง) ซึ่งการวิจัยกึ่งทดลองมีวิธีการคล้ายคลึงกับงานวิจัยเชิงทดลองที่สมบูรณ์ (true-experimental) ที่มีการจัดกระทำ (intervention) แต่อาจมีกลุ่มควบคุมหรือมีการสุ่มเข้ากลุ่มหรือไม่ก็ได้ (Kirk, 1995) ซึ่งงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ส่วนใหญ่ไม่มีการสุ่มเข้ากลุ่ม (non-randomized) (จำนวน 19 เรื่อง) เนื่องจากนักวิจัยมีการจัดโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตในโรงเรียนจึงทำการสุ่มห้องเรียนทั้งชั้นเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิต แต่อาจทำให้เกิดความลำเอียงจากกลุ่มทั้ง 2 อาจจะไม่เท่าเทียมกันก่อนการทดลอง (เพชรน้อย, ศิริพร, และทัศนีย์, 2539) ดังเช่นการเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นไปตามระดับความสูงของนักเรียนที่แบ่งเป็นห้องเรียนสำหรับนักเรียนที่มีผลการเรียนดีหรือห้องเรียนสำหรับนักเรียนที่มีผลการเรียนปานกลางหรือต่ำ

4) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานศึกษา (จำนวน 33 เรื่อง) โดยเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด (จำนวน 20 เรื่อง) เนื่องจากนักเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และโรงเรียนมีความพร้อมในด้านสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการพัฒนา

ทักษะชีวิต รวมทั้งโรงเรียนเป็นแหล่งที่มีครูผู้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งสามารถขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยได้สะดวก (WHO, 1994) ทำให้ผู้วิจัยส่วนใหญ่นิยมเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นวัยรุ่นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ มีโอกาสเสี่ยงสูงในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับกาเสพติด (สำนักยุทธศาสตร์, 2551) การส่งเสริมสุขภาพวัยรุ่นในโรงเรียนจึงควรจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านต่างๆ เพื่อให้วัยรุ่นสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัยในสถานการณ์สังคมปัจจุบัน (Manganello, 2007; Mangrulkar, Whitman, & Posner, 2001) อย่างไรก็ตามการที่มีการทำวิจัยในระบบการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ก็ไม่ได้หมายความว่าปัญหาเสพติดจะเกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มนักเรียนในระบบการศึกษาเท่านั้น เมื่อพิจารณาถึงความสามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าการจัดโปรแกรมในโรงเรียนเป็นทางเลือกที่สะดวกมากกว่าการจัดโปรแกรมในชุมชน หรือหน่วยงาน ซึ่งจะเห็นว่าการสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้มีงานวิจัยที่ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างนอกสถานศึกษาจำนวนน้อย (จำนวน 3 เรื่อง)

5) วิธีสุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้มาจากวิธีสุ่มอย่างง่าย (จำนวน 24 เรื่อง) เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยกึ่งทดลอง ซึ่งต้องมีการใช้เทคนิคการสุ่มมาใช้ในทุกขั้นตอนเท่าที่สามารถทำได้ วิธีการสุ่มอย่างง่ายเป็นการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น ซึ่งทุกหน่วยของประชากรที่ศึกษามีโอกาสถูกเลือกเป็นตัวอย่างได้เท่าๆกัน (ศิริชัย, 2551) ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ส่วนด้านขนาดกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่มีขนาด 30- 60 คน ซึ่งเป็นขนาดที่สามารถใช้สถิติทดสอบอ้างอิงได้ทำให้มีอำนาจในการวิเคราะห์เพิ่มขึ้น (Mumro, 2001) เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่มีการใช้สถิติพารามตริก (parametric statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) ซึ่งเป็นสถิติทดสอบความแตกต่างสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ คะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หรือคะแนนก่อนการทดลองและหลังการทดลอง มีบางส่วนที่ใช้สถิติไม่พารามตริก (non-parametric) ได้แก่สถิติไคสแควร์ (chi-square) และสถิติแมนวิทนี ยู เทสต์ (Man-Whitney U test) (จำนวน 1 เรื่อง) เนื่องจากมีกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็กคือน้อยกว่า 30 คนซึ่งไม่เข้าไปตามข้อตกลงของการการใช้สถิติพารามตริก (ศิริชัย, 2551; ยุทธ, 2551)

6) การตั้งสมมติฐานและการกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีการตั้งสมมติฐานแบบทางเดียว (จำนวน 33 เรื่อง) เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิต ทำให้ผู้วิจัยสามารถคาดการณ์ผลการวิจัยได้ และส่วนใหญ่มีการกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 (จำนวน 25 เรื่อง)

7) คุณภาพการรายงานผลการวิจัยโดยรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่างานวิจัยเหล่านี้มีคุณภาพครอบคลุมด้านการออกแบบวิธีการวิจัยและรูปแบบการรายงานผลตาม

เกณฑ์การประเมินคุณภาพ เนื่องมาจากงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งมีกระบวนการวิจัยครบถ้วนตามแบบแผนการวิจัย

2. เพื่อวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพลของตัวแปรคุณลักษณะของงานวิจัย ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด จำแนกตามประเภททฤษฎีที่ใช้ ลักษณะของการพัฒนาทักษะ องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต ประเภทเนื้อหาของโปรแกรม และระยะเวลาดำเนินการ

1) การใช้ทฤษฎีแบบบูรณาการในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดให้ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงกว่าการใช้ทฤษฎีประเภทเดี่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($WES = 0.28; z = 2.34, p < 0.019$) และทฤษฎีที่ให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงที่สุดคือทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการและการส่งเสริมสุขภาพให้ค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.99 ($z = 3.65, p < 0.000$) เนื่องจากการพัฒนาทักษะชีวิตโดยใช้ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญในพัฒนาการตามวัยด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา (กรมสุขภาพจิต, 2543) ร่วมกับแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพเพื่อให้เยาวชนเห็นความสำคัญและตระหนักในการสร้างสุขภาพดีทั้งแก่ตนเอง ครอบครัวและชุมชนมีความพร้อมในการปฏิบัติตนรักษาสุขภาพตลอดจนปกป้องสุขภาพปัจจัยที่เป็นจากอันตราย (สำนักส่งเสริมสุขภาพ, 2546) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนักวิจัยหลายท่าน ที่พบว่างานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมการป้องกันการเสพยาเสพติดที่ใช้ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม (psychosocial theory) มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการป้องกันการเสพยาเสพติดในวัยรุ่น (Hawkin, Catalano & Miller, 1992 cited by Botvin & Griffin, 2004) ส่วนการใช้ทฤษฎีเพียง 1 ประเภทให้ค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.14 ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังเช่น การใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเพียงทฤษฎีเดียวซึ่งมีการใช้มากที่สุด (จำนวน 33 เรื่อง) ไม่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตต่อการป้องกันการเสพยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($WES = 0.05; z = 1.14, p < 0.255$) เนื่องจากการเสพยาเสพติดเกิดจาก พฤติกรรมการเรียนรู้ทางสังคมที่เป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม และบุคลิกภาพเฉพาะบุคคล ดังนั้นการใช้กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอที่จะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด (Botvin, 2000; Botvin & Griffin, 2004)

2) ลักษณะของการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียวให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงกว่าการออกแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($WES = 0.15; z = 2.27, p < 0.023$) กระบวนการสื่อสารให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงที่สุดเท่ากับ 0.99 ($z = 3.65, p < 0.000$) เนื่องจากมีการใช้กระบวนการสื่อสารในด้านต่างๆ ได้แก่ การสื่อสารภายในตนเอง การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารกลุ่มเล็ก โดยเชื่อว่าการก่อให้เกิดผลของการสื่อสารคือการเปลี่ยนแปลงความรู้ของผู้รับสาร ทักษะ และ การ

เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับสาร โดยการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับ (Roger, 1973) ส่วนงานวิจัยที่ใช้การออกแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ให้ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลขนาดเล็ก ($WES = 0.09$) จากผลการสังเคราะห์จะเห็นว่าในการใช้การออกแบบการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับการเรียนรู้อื่นๆ โดยการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นการเรียนรู้จากการนำประสบการณ์เดิม มาสะท้อนความคิดและถกเถียง เกิดความเข้าใจและความคิดรวบยอด ไปสู่การประยุกต์ใช้แนวคิด (กรมอนามัย, 2539) ซึ่งมีทั้งแบบการสอนที่ครูกำกับ การสอนที่เพื่อนกำกับและการสอนที่ผู้เรียนเรียนเอง (วนิดา, 2546) กล่าวคือการใช้การออกแบบการเรียนรู้ดังกล่าวนี้จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีการพัฒนาความคิดและเกิดทักษะในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้

3) การศึกษาองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ให้ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงกว่าการศึกษาองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตเพียงบางด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($WES = 0.176$; $z = 2.75$, $p < 0.006$) เนื่องจากองค์ประกอบการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านประกอบด้วย ด้านพุทธิพิสัย(ความคิด) ซึ่งได้แก่ความคิดอย่างมีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์เป็นพื้นฐานที่สำคัญของทุกองค์ประกอบของทักษะชีวิต (กรมสุขภาพจิต, 2543) องค์ประกอบด้านจิตพิสัย หรือเจตคติ เป็นทักษะที่เกี่ยวกับความเข้าใจตนเองและผู้อื่นรวมทั้งทักษะด้านสังคม ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตนเอง ความเห็นใจผู้อื่น ความภูมิใจในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม และองค์ประกอบสุดท้ายคือด้านทักษะพิสัย (การกระทำ) เป็นทักษะที่ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในทักษะนั้นๆ โดยเกิดจากการเรียนรู้จนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนและฝึกฝนกระทำจนมีความชำนาญ ซึ่งได้แก่ทักษะการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและการแก้ปัญหา รวมทั้งการจัดการกับอารมณ์และความเครียด (วนิดา, 2546) การผสมผสานการสอนทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้านจึงทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งด้านความคิด เจตคติและมีทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้

4) เนื้อหาการสอนของโปรแกรมแบบผสมผสานให้ค่าขนาดอิทธิพลมากกว่าโปรแกรมที่มีเนื้อหาการสอนเพียงด้านเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($WES = 0.14$; $z = 2.46$, $p < 0.014$) โดยโปรแกรมที่มีเนื้อหาด้านการสอนความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและทักษะทั่วไป ให้ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงกว่าโปรแกรมที่มีเนื้อหาด้านอื่นๆอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($WES = 0.19$; $z = 2.36$, $p < 0.018$) เนื่องจากการสอนความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและทักษะทั่วไปเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายกว่าการสอนเจตคติ (Tobler, 1997) สอดคล้องกับการวิเคราะห์ห่อภิมาณ โปรแกรมการป้องกันการเสพยาเสพติดสำหรับโรงเรียน ที่พบว่าการพัฒนาทักษะด้านบุคลิกภาพให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงกว่าโปรแกรมที่มีการสอนความรู้หรือเจตคติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Tobler, Roona, Ochshorn, Marshall, Streke, & Stackpole, 2000) อย่างไรก็ตามการสอนโดยให้ข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับยาเสพติดจะเป็นการเพิ่ม

ความรู้และการเปลี่ยนเจตคติ ซึ่งนำไปสู่การมีทักษะชีวิตและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในที่สุด (Botvin & Griffin, 2004)

5) ระยะเวลาดำเนินการ 6-12 เดือนให้ค่าขนาดอิทธิพลที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($WES = 0.09$; $z = 2.05$, $p < 0.04$) เนื่องจากรายงานวิจัยส่วนใหญ่ มีระยะเวลาของโปรแกรมเป็นกิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน โดยใช้เวลาสอนอย่างน้อย 6 สัปดาห์และสอนไม่เกิน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ และยังมีการวัดผลลัพธ์ของโปรแกรมหลังการทดลองอย่างน้อย 1 สัปดาห์ จึงเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตแบบต่อเนื่องทุกสัปดาห์ระหว่างจัดโปรแกรม ดังนั้นการใช้ระยะเวลา 6-12 เดือนจึงส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดได้ อีกทั้งเมื่อพิจารณาโปรแกรมที่ใช้ระยะเวลา 6-12 เดือนพบว่ามีการสอนที่เน้นเนื้อหา ด้านความรู้เป็นหลัก (ร่วมกับเนื้อหาอื่น ๆ) จึงเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งจากการวิเคราะห์ห่อภิมาณ โปรแกรมการป้องกันยาเสพติด พบว่าโปรแกรมที่มีการสอนความรู้ที่ใช้เวลาดำเนินการระยะสั้น (< 1 ปี) ให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงสุดและค่าขนาดอิทธิพลจะลดลงเมื่อใช้เวลาดำเนินการระยะยาว (> 1 ปี) (Hwang, Yeagley, & Petosa, 2004) และเมื่อจำแนกตามกิจกรรมพบว่า กิจกรรมค่ายเสริมหลักสูตรให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงกว่ากิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($WES = 0.27$; $z = 3.14$, $p < 0.02$) และโปรแกรมที่เป็นกิจกรรมค่ายเสริมหลักสูตรที่ใช้เวลาน้อยกว่า 3 วันให้ค่าขนาดอิทธิพลมากกว่าโปรแกรมที่ใช้ระยะเวลา 3 วันขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($WES = 0.37$; $z = 3.37$, $p < 0.001$) ทั้งเนื่องจากงานวิจัยที่เป็นกิจกรรมค่ายเสริมหลักสูตรส่วนใหญ่มีการใช้ทฤษฎีการพัฒนาทักษะชีวิตแบบบูรณาการ (สุลธิษา, 2548; สุเมธ, 2551; ปิ่น, 2540) ซึ่งเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางสังคมร่วมกับทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้การมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีในการป้องกันการเสพยาเสพติด

สำหรับด้านระยะเวลาในการสอน การใช้เวลาไม่เกินครั้งละ 60 นาที ให้ค่าอิทธิพลมากกว่าการใช้เวลาสอนมากกว่า 60 นาทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($WES = 0.13$; $z = 1.96$, $p < 0.050$) เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่มีการจัดโปรแกรมเป็นกิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน ทั้งที่เป็นคาบอิสระ คาบแนะแนว คาบโฮมรูมหรือกิจกรรมชุมนุม ดังนั้นการสอนทักษะชีวิตในแต่ละครั้งจึงใช้เวลาตามคาบเรียนที่จัด ซึ่งเป็นระยะเวลาสอนที่ไม่ยาวนานเกินไปทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน อีกทั้งงานวิจัยที่ใช้ระยะเวลาในการสอนไม่เกิน 60 นาทีส่วนใหญ่มีการจัดเนื้อหาการสอนของโปรแกรมแบบผสมผสานโดยไม่ได้เน้นการสอนทักษะทั่วไปเพียงอย่างเดียวแต่จะมีการเนื้อหาการสอนด้านความรู้และเจตคติไปด้วย (รัตนานา, 2549; สุลธิษา, 2548; ถวิล, 2547; ศศิพิมพ์, 2545; ศศิพร, 2543; ปิ่น, 2540) ระยะเวลาการสอนไม่เกิน 60 นาทีจึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นลักษณะของโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการเสพยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ได้แก่ โปรแกรมที่มีการใช้ทฤษฎีแบบบูรณาการ (WES = 0.28) มีลักษณะการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียว (WES = 0.15) โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะด้วยกระบวนการสื่อสาร (WES = 0.99) มีองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้าน (พุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย) และมีเนื้อหาด้านการสอนความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและทักษะทั่วไป (WES = 0.19) รวมทั้งใช้ระยะเวลาดำเนินการ 6-12 เดือน (WES = 0.09) ในการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดจึงควรให้ความสำคัญกับลักษณะของโปรแกรมเหล่านี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดแก่เยาวชน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ห่อภิมาณครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของงานวิจัยและวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในป้องกันการเสพยาเสพติดในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2540-2551 ตามแนวคิดของเฮจด์ (Hedges) ประชากรที่ศึกษา คือรายงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดที่ตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2551 โดยสืบค้นจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้ คือฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยและสถาบันที่เกี่ยวข้อง วารสาร รายงานการประชุม รวมทั้งการสืบค้นจากบรรณานุกรมของงานวิจัยที่ค้นได้ พบว่ามีรายงานที่เข้าเกณฑ์การคัดเลือกทั้งหมดจำนวน 36 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบประเมินคุณภาพและแบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งได้มีการประเมินความสอดคล้องในการบันทึกระหว่างนักวิจัยและผู้ร่วมประเมินจำนวน 2 คน และผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการวิเคราะห์ห่อภิมาณ และด้านการพัฒนาทักษะชีวิต จำนวน 5 ท่าน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประเมินคุณภาพงานวิจัย และบันทึกลักษณะงานวิจัยด้านข้อมูลพื้นฐาน ด้านเนื้อหาสาระ และด้านวิธีการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะงานวิจัยโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและประเมินประสิทธิภาพของโปรแกรมด้วยการคำนวณค่าขนาดอิทธิพล

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะของงานวิจัยเกี่ยวกับ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด

1) ด้านข้อมูลพื้นฐาน งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาที่ผลิตจากมหาวิทยาลัยที่มีการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิทยาศาสตร์ (สุขศึกษา) สาขาศึกษาสาตร์ และสาธารณสุขศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้ด้านการพัฒนาทักษะชีวิตโดยมีการผลิตงานวิจัยเพิ่มขึ้นเป็นลำดับในช่วงปี พ.ศ. 2540-2551

2) ด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีประเภทเดียว (จำนวน 34 เรื่อง) และที่ใช้มากที่สุดคือทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ส่วนงานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีแบบบูรณาการเป็นการใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมกับทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ งานวิจัยส่วนใหญ่มีลักษณะของการพัฒนาทักษะแบบผสมผสาน (จำนวน 21 เรื่อง) โดยเป็นการพัฒนาด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับกระบวนการกลุ่มมากที่สุด องค์ประกอบทักษะชีวิตที่ศึกษามากที่สุด ได้แก่ ทักษะการปฏิเสธ ทักษะการตัดสินใจ และความตระหนักรู้ในตนเอง ตามลำดับ ส่วนวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตใช้การอภิปรายกลุ่มมากที่สุด (จำนวน 33 เรื่อง) ลักษณะของผู้วิจัยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการศึกษาและสาธารณสุข จุดมุ่งหมายของโปรแกรมส่วนใหญ่เป็นแบบเฉพาะเจาะจงเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในป้องกันการเสพยาเสพติดเพียงอย่างเดียว มีระยะเวลาดำเนินการส่วนใหญ่ 6-12 เดือน (จำนวน 31 เรื่อง) โปรแกรมส่วนใหญ่จัดเป็นกิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน (จำนวน 29 เรื่อง) ใช้ระยะเวลาในการดำเนินโปรแกรม 6 สัปดาห์ขึ้นไป และสอนไม่เกินสัปดาห์ละ 2 ครั้ง โดยสอนครั้งละ 60-90 นาทีมากที่สุด แผนการสอนของโปรแกรมส่วนใหญ่ไม่เกิน 8 แผน การวัดผลของโปรแกรมแบ่งตามระยะของการทดลอง งานวิจัยส่วนใหญ่มีการวัดผลก่อนและการทดลองอย่างน้อย 1 สัปดาห์ โดยไม่มีการวัดผลระยะติดตาม (จำนวน 24 เรื่อง) และไม่มีการสอนกระตุ้นหลังจากสิ้นสุดโปรแกรมแล้ว

3) ด้านระเบียบวิธีวิจัย ตัวแปรอิสระที่ศึกษาซึ่งจำแนกตามเนื้อหาของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตส่วนใหญ่เป็นโปรแกรมที่มีเนื้อหาการสอนทักษะชีวิตทั่วไป (จำนวน 17 เรื่อง) และศึกษาผลลัพธ์โปรแกรมด้านการมีทักษะชีวิตและพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติดมากที่สุด (จำนวน 11 เรื่อง) โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีค่าความเที่ยงตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป การออกแบบวิธีวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เปรียบเทียบระหว่าง 2 กลุ่มก่อนและหลังการทดลองแบบมีกลุ่มควบคุม (จำนวน 30 เรื่อง) โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่ม (จำนวน 19 เรื่อง) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในสถานศึกษา (จำนวน 33 เรื่อง) โดยเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (จำนวน 24 เรื่อง) กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่มีขนาด 30-60 คน ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าส่วนใหญ่ใช้สถิติทดสอบที (t- test) (จำนวน 35 เรื่อง) และมีการตั้งสมมติฐานแบบทางเดียว เมื่อประเมินคุณภาพการรายงานผลการวิจัย พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในระดับสูง (จำนวน 35 เรื่อง)

2. ค่าขนาดอิทธิพลของคุณลักษณะงานวิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมที่ส่งผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด จำแนกตามประเภททฤษฎีที่ใช้ ลักษณะของการพัฒนาทักษะองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต ประเภทเนื้อหาของโปรแกรมและระยะเวลาดำเนินการ

จากผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณครั้งนี้คำนวณค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลของผลลัพธ์รวมของงานวิจัยทั้ง 36 เรื่อง ให้ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลแบบถ่วงน้ำหนักโดยรวมเท่ากับ 0.09 (Min= - 0.80, Max= 0.99; 95% CI 0.01-0.16, $z = 2.22$, $p < 0.026$) โดยมีลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\alpha = 0.05$) ดังนี้

1) โปรแกรมที่มีการใช้ทฤษฎีแบบบูรณาการให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงกว่าการใช้ทฤษฎีประเภทเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.28; $z = 2.34$, $p < 0.019$) โดยเฉพาะการใช้ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการและการส่งเสริมสุขภาพ (WES = 0.99; $z = 3.65$, $p < 0.000$)

2) โปรแกรมที่มีลักษณะของการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียวให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงกว่าลักษณะการพัฒนาทักษะแบบผสมผสานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.15; $z = 2.27$, $p < 0.023$) โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะโดยใช้กระบวนการสื่อสาร ให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงสุด (WES = 0.99; $z = 3.65$, $p < 0.000$)

3) โปรแกรมที่ศึกษาองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้านคือด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ให้ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลมากกว่า การศึกษาองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตเพียงบางด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.18; $z = 2.75$, $p < 0.006$)

4) โปรแกรมที่มีเนื้อหาการสอนแบบผสมผสานให้ค่าขนาดอิทธิพลมากกว่าโปรแกรมที่มีเนื้อหาการสอนเพียงด้านเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.14; $z = 2.46$, $p < 0.014$) โดยโปรแกรมที่มีเนื้อหาด้านการสอนความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและทักษะทั่วไป ให้ค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลสูงกว่าโปรแกรมที่มีเนื้อหาด้านอื่นๆ (WES = 0.19; $z = 2.36$, $p < 0.018$)

5) โปรแกรมที่มีระยะเวลาดำเนินการ 6-12 เดือนให้ค่าขนาดอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (WES = 0.09; $z = 2.05$, $p < 0.04$) เมื่อจำแนกตามกิจกรรมพบว่า กิจกรรมค่ายเสริมหลักสูตรให้ค่าขนาดอิทธิพลสูงกว่ากิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน (WES = 0.27; $z = 3.14$, $p < 0.02$) การใช้ระยะเวลาสอนน้อยกว่า 60 นาที/ ครั้ง ให้ค่าอิทธิพลมากกว่าการใช้เวลาสอนมากกว่า 60 นาที (WES = 0.13; $z = 1.96$, $p < 0.050$)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จากผลการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดควรออกแบบโปรแกรม โดยมีลักษณะดังนี้ คือใช้ทฤษฎีการพัฒนาทักษะชีวิตแบบบูรณาการ มีลักษณะของการพัฒนาทักษะชีวิตเพียงแบบเดียว มีองค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้าน (พุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย) เน้นเนื้อหาของโปรแกรมด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและด้านทักษะทั่วไป และควรใช้ระยะเวลาดำเนินการ 6-12 เดือน เนื่องจากลักษณะดังกล่าวนี้ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากค่าขนาดอิทธิพลส่วนใหญ่มาจากรายงานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ ดังนั้นผลการศึกษาที่วิเคราะห์ได้จึงอยู่บนพื้นฐานความรู้ในระดับบัณฑิตศึกษา ดังนั้นควรมีการวิจัยเพื่อขยายผลไปยังกลุ่มผู้เยาวชนอื่นๆ และศึกษาผลของการพัฒนาทักษะชีวิตหลังการนำโปรแกรมไปใช้

2. โรงเรียนควรมีนโยบายในการป้องกันการเสพยาเสพติดโดยจัดโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเสริมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนรู้ในทุกชั้นปี เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีเจตคติที่ถูกต้องต่อยาเสพติด มีทักษะชีวิตและพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติดในที่สุด

3. ควรมีการพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับรวบรวมรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าหรือเผยแพร่รายงานวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในระบบการศึกษา นักวิจัยที่สนใจควรมีการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดแบบขยายผลไปยังในกลุ่มเยาวชนนอกระบบการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือในการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนนอกสถานศึกษา

2. ควรมีการประยุกต์การวิเคราะห์อภิมานกับงานวิจัยการพัฒนาทักษะชีวิตของกลุ่มเยาวชนในด้านการพฤติกรรมเสี่ยงอื่นๆ เช่น การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวี การป้องกันการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว

ข้อจำกัดในการวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ มีข้อจำกัดในการสืบค้นและรวบรวมงานวิจัย เนื่องจาก รายงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ต้องเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์ ส่วน รายงานวิจัยที่สืบค้นได้จากวารสารหรือรายงานการประชุมส่วนใหญ่รายงานค่าสถิติไม่เพียงพอต่อการคำนวณค่าขนาดอิทธิพล จึงคัดเลือกรายงานวิจัยเหล่านั้นออก อีกทั้งในการติดต่อเยี่ยมสิ่งพิมพ์ ระหว่างห้องสมุดกับสถาบันที่มีตัวเล่มรายงานวิจัยเหล่านั้นต้องใช้ระยะเวลาในการติดตาม ทำให้ ค้นหาตัวเล่มจริงบางส่วนได้ไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยควรวางแผนการสืบค้นตั้งแต่ระยะเริ่มแรกในการทำ วิจัย รวมทั้งควรใช้คำสำคัญในการสืบค้นที่หลากหลายเพื่อให้ได้ตัวเล่มจริงที่สมบูรณ์ ครอบคลุม เรื่องที่ศึกษามากที่สุด

บรรณานุกรม (งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์)

- กรรณิกา สุวรรณศิลป์. (2546). การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมค่ายทักษะชีวิตป้องกันการใช้สารเสพติดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 กลุ่ม โรงเรียนท่าหิน จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- เกตุทิพย์ เชิงคำ, เกษม ปันตาและภัทชญา สีนี้วางม. (2550). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนทุ่งฟ้าวิทยาคม อำเภอบ้านดง จังหวัดตาก. ปริญาสาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธาณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- แก้วใจ สิริศักดิ์. (2551). ผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตต่อพฤติกรรมป้องกันการใช้สารแอมเฟตามีนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- จรรยา ลากศิริอนันต์กุล. (2542). การพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นผ่านชุมนุม นักเรียน อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ชลชัย ทักษกุลณี. (2542). การประยุกต์ทักษะชีวิต ร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคม เพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักศึกษา วิทยาลัยเทคนิคชาย เขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ณัฐพงศ์ พุดหาล้า. (2540). การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (สาธาณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ดวงกมล มงคลศิลป์. (2550). ผลของการใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ในเด็กวัยรุ่นตอนต้น กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- ถวิล โปโสภา. (2547). ผลการฝึกทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติด คัญการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านเหล่าจันทองท่าอำเภอ จตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- ทัศพร สุวรรณปักย์. (2550). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- นวนันทน์ กิจทวี่. (2541). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขารณสุขศาสตร์) สาขาวิชาเอกสุขศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- นฤมล ชำนิ, นิตยา เลิศสมพร และวิฑูรย์ สิริประเสริฐศิลป์. (2551). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองโสนพิทยาคม อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก
- ประณษา ปันปิ่น. (2551). โปรแกรมการสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพติดในนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ปรญา นันทสุคนธ์. (2545). ประสิทธิภาพของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตต่อการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขารณสุขศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ปิ่น โฉ. (2540). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสุขศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมกำกวมยาบ้า ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกสุขศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- พัชรี มีชำนาญ. (2547). ประสิทธิภาพโปรแกรมสุขศึกษาในการประยุกต์ทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสีกัน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(สุขศึกษา) ภาควิชาพลศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

- พิมพ์ใจ บุญยัง. (2540). การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขารณสุขศาสตร์ (สุขศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- พิสมัย สุขอมรรตน์. (2540). การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขารณสุขศาสตร์ (สุขศึกษา) มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- พจนารถ อองอาจ. (2545). การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเทคนิคสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ภัทรภรณ์ อุณณะนันท์. (2543). การเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ภัทรภร รัตนวงศ์เจริญ. (2547). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสุขศึกษาโดยการพัฒนาทักษะชีวิตที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- มณฑารวรรณ ยุซังกุล. (2546). ผลของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อความรู้ เจตคติ และทักษะในการป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- มณฑิรา มาลาภิรักษ์. (2546). ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบในการพัฒนาทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัยเพื่อป้องกันสารเสพติดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกิ่งเพชร กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- รัตนา เจริญสาธิต. (2549). ผลการใช้โปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์การเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อความรู้เรื่องบุหรี่และทักษะชีวิตเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยมศึกษา). รายงานวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.

- ราณี วงศ์คงเดช. (2549). การเสริมสร้างทักษะชีวิตกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันการดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์สาขารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษาและการส่งเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น
- สุลธิยา หงส์ทอง. (2548). โปรแกรมการสื่อสารเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันอันตรายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพมหานคร.
- วรรณรัตน์ แก้วมงคล. (2543). ประสิทธิภาพของโปรแกรมเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนลาดปลาเค้าพิทยาคม. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- วาสนา ธนาวัฒน์. (2547). การสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันยาเสพติดในเยาวชนนอกระบบโรงเรียน อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- วิชุดา ลิ้มศวานิช. (2544). ผลของการเรียนรู้ทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขารัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- วรวรรณ ตูลยสุข. (2545). ผลของการพัฒนาทักษะชีวิตโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูเพื่อป้องกันการเสพยาบ้า ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์นิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลสาขารัฐสุข มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ศศิพิมพ์ ศรีคง. (2544). ผลของโปรแกรมการแนะแนวกลุ่มต่อการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านไร่วิทยา จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ศิริขวัญ ดวงดาวประกาย. (2543). ประสิทธิภาพของโปรแกรมสุศึกษาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมป้องกันการดื่มสุราของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

- ศิริพร สว่างจิตร. (2544). *ประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างเสริมทักษะชีวิตร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของทหารกองประจำการ* สังกัดโรงพยาบาลอานันทมหิดล จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- เสถียร นามขารี. (2550). *การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันสารเสพติดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดบ้านโพเงิน อำเภอกะทู้ จังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยทางการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุเมธ ภิตติสรกุลชัย. (2551). *การพัฒนาทักษะชีวิตและศีลธรรมด้วยตัวแบบเชิงพุทธในการป้องกันการติดสารเสพติด: กรณีศึกษาโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาการเสพติด) มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- สมบุญ เสถียรกาล. (2544). *การประยุกต์โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันตนเองจากการใช้สารกระตุ้นประสาทประเภท แอมเฟตามีน (ยาบ้า) ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- อรดา วงษ์สไสว. (2547). *ผลของโปรแกรมสุศึกษาโดยประยุกต์ใช้การเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 (สำนักงานการประถมศึกษา)*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.

บรรณานุกรม

- กองวิจัยทางการศึกษา. (2542). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษา*. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กฤษณา ตรียมณีรัตน์. (2544). *ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต วิชาเอกสุขศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2543). *คู่มือดูแลสุขภาพจิตเด็กวัยเรียน (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ ร.ส.พ.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2543). *รายงานการประชุมวิชาการทักษะชีวิตครั้งที่ 3 เรื่อง ทักษะชีวิตกับความฉลาดทางอารมณ์: สู่สหัสวรรษแห่งการพัฒนาเยาวชนแบบองค์รวม*. กรุงเทพมหานคร: ณ โรงแรมดิเอ็มเมอรัล รัชดาภิเษก กรุงเทพมหานคร.
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2540). *สถานการณ์ยาบ้าในสถานศึกษา*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ ร.ส.พ.
- จิริรัตน์ นวมะชิตี. (2547). *ผลการปฏิบัติการพยาบาลต่อผลลัพธ์ด้านจิตสังคมของผู้ป่วยมะเร็ง: การวิเคราะห์ห่อภิมาณ*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- จินตนา สราวุธพิทักษ์. (2539). *การสอนสุขศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑาภรณ์ บุรณะโอสถ. (2543). *การพัฒนาองค์ประกอบและเกณฑ์การประเมินคุณภาพ วิทยานิพนธ์ของนิสิตคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: การเปรียบเทียบวิธีค่าเฉลี่ย ถ่วงน้ำหนักและวิธี เอเอชพี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ณรงค์ โพธิ์ฤกษ์ยานันท์. (2551). *ระเบียบวิธีวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2548). *การวิเคราะห์ห่อภิมาณ: หลักการและแนวปฏิบัติ*. *วารสารการวัดผลทางการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 11, 25-41.

- ธารินี พลเยี่ยม. (2547). *การสังเคราะห์งานวิทยานิพนธ์ทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2540-2545*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- นิตยา พลศักดิ์. (2550). *การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว*. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการแนะแนวและการให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *การวิเคราะห์ห่อภิมาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย, และวรรณิ เจตจำนงนุช. (2551). การประเมินอภิมานและการวิเคราะห์ห่อภิมาน รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 2, 126-144.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย, และสุวิมล ว่องวานิช. (2541). *การสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ห่อภิมานและการวิเคราะห์เนื้อหา*. รายงานวิจัยสำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- เบญจวรรณ บุญยะประพันธ์. (2544). *การสังเคราะห์งานวิจัยด้านการให้คำปรึกษาในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2550). *ระเบียบวิธีวิจัยทางการพยาบาลศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ยูเอนด์ไออินเตอร์มีเดีย.
- บุษกร อรรถโกมล. (2549). *ผลของโปรแกรมทักษะชีวิตต่อการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ปิยะนุช ษมากร. (2544). *ผลของโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการติดสารเสพติดที่มีต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ประเสริฐ ต้นสกุล. (2538). *ยุทธศาสตร์ทักษะชีวิตเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของเยาวชน*. ในรายงานการประชุมสัมมนาเพื่อหาแนวทางการนำยุทธศาสตร์ทักษะชีวิตมาใช้ในการป้องกันปัญหา ยาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

- พัชรินทร์ แซ่เฮ้. (2544). *การพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการวิเคราะห์ห่อถักตามแนวคิดของกลาส*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- พัฒนพงศ์ อินเสมียน. (2550). *การทบทวน Non-Cochran Meta-Analysis ของนักวิจัยไทย*. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, ศิริพร ชัมภลิจิต, และทัศนีย์ นะแสง. (2539). *วิจัยทางการแพทย์บาด: หลักการและกระบวนการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เทมการพิมพ์.
- พรทิพย์ ยอดป่องเทศ. (2544). *การศึกษาศักยภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มกับโปรแกรมการสอนทักษะชีวิต*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการแนะแนวและให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ภริณี วัชรสินธุ์. (2544). *การวิเคราะห์ห่อถักงานวิจัยเฉพาะรายของผลการพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก : การวิเคราะห์เปรียบเทียบการประมาณค่าขนาดอิทธิพล 3 วิธี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- มณี ธาตาดินทร์. (2551). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการป้องกันการสูบบุหรี่ในวัยรุ่น โดยใช้โปรแกรมทักษะชีวิต*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2551). *การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ
- ขงยุทธ วงศ์ภิรมสาด. (2552). *เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ. การพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันในตัว ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- วนิดา ขาวมงคล เอกแสงศรี. (2546). *หลักการสอนการพัฒนาทักษะชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิญญา ยิ้มชวน. (2547). *การวิเคราะห์ห่อถักของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการคิดวิจารณ์ญาณ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- สาโรจน์ แฟงยัง. (2542). *การฝึกอบรม. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร. เอกสารอัดสำเนา.
- สุนา ณ สุโหลง. (2545). *การสังเคราะห์งานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

- สุปรียา ต้นสกุล. (2549). *จิตวิทยากับการปรับพฤติกรรมสุขภาพ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิฑูรย์การปก.
- สุมณฑา พรหมบุญ, และอรพรรณ พรสีมา. (2549). *ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม: ต้นแบบการเรียนรู้ด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุขฤดี รัชศฤงคารสกุล. (2543). *โปรแกรมการเสริมสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพมหานคร.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2543). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2549). *ประมาณการนักเรียนนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด: กรณีศึกษาตัวอย่างนักเรียน-นักศึกษาจากสถาบันการศึกษาทุกสังกัดทั่วประเทศ (ข้อมูลจากศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ)*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 26 ส. ค. 2552. จาก <http://www.oncbgo.th/document/situation 4.html>.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2552). *ยอดยาเสพติดทะลักไทยพุ่ง: ชูยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกันการเสพยาเสพติด*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 26 ส. ค. 2553. จาก <http://www.thaihealth.or.th/node/9824>
- สำนักงานโครงการพิเศษ สำนักคณะกรรมการการศึกษาประถมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). *ก้าวสู่มาตรฐานการเรียนรู้สู่ทักษะชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ครูสภาสำนักยุทธศาสตร์. (2552). *สถานการณ์ปัญหาเสพยาเสพติดปี 2552 และแนวโน้มของปัญหาประกอบการจัดทำแผนป้องกันและแก้ปัญหาเสพยาเสพติด ปี 2553*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 30 ส.ค. 2552. จาก [http://www.nccd.go.th/upload/content/situationtrend in 2009 \(published\). pdf](http://www.nccd.go.th/upload/content/situationtrend in 2009 (published). pdf).
- ศศิพร โลจายะ. (2544). *ประสิทธิผลของโปรแกรมสร้างเสริมทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2551). *การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติด้วยคอมพิวเตอร์* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศิริรัตน์ ชูชีพ. (2544). *ประสิทธิผลโปรแกรมสุขศึกษาโดยการใช้ทักษะชีวิตเพื่อให้เกิดพฤติกรรมการป้องกันการเสพยาบ้าของผู้ป่วยที่ได้รับการบำบัดในโรงพยาบาลรัฐญารักษ์ จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสุขศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ศุภมาส บำรุงรัตน์. (2550). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับ โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติดในนักเรียนวัยรุ่น*. สารนิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- อมรรัตน์ พันธุ์งาม. (2543). *การพัฒนากระบวนการประเมินเพิ่มผลงานและการใช้ประโยชน์จากผลการประเมินเพิ่มผลงาน: การประยุกต์ใช้การประเมินอภิमान*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- อรัญญาณี เชื้อไทย. (2541). *ผลของการใช้ทักษะชีวิตในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันการติดยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อุทุมพร จามรมาน. (2531). *การสังเคราะห์งานวิจัย: เเชิงปริมาณเน้นวิธีการวิเคราะห์แบบเมตต้า*. กรุงเทพมหานคร: พันธุ์พิบูลย์.
- Botvin, G.J. (1992). Substance abuse prevention research recent developments and future direction . *Journal of school health*. November. 56, 369-373
- Botvin, G.J., & Griffin, K.W. (2004). Life skills training: empirical findings and future directions. *The journal of primary prevention*. 25, 211-232.
- Buhler, A., Schroder E., & Silbereisen, R. K. (2007). The role of life skills promotion in substance abuse prevention: a mediation analysis .*Health education research*. 23, 621-632.
- Brown, A.S. (1991). *Measurement of Quality of Primary Studies for Meta-Analysis*. *Nursing Research*. 40, 352-355.
- Bruvold, W. H. (1993). A Meta- analysis of adolescent smoking prevention programs. *American journal of public health*. 83, 872-880.
- Cohen, J. (1977). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. New York: Academic Press.
- Consolidated standards of reporting trials. (2001). *CONSORT 2001 checklist of information to include when reporting a randomized trial*. Retrieved October 9, 2010, from <http://www.consort-statement.org>

- Cooper, H. M. & Hedges, L. V. (Eds). (1994). *The handbook of research synthesis*. New York: Russell Sage Publication.
- Cuijper, P. (2002). Effective ingredient of school base drug prevention program: A systematic review. *Addictive behavior*. 27, 1009-1023.
- D’Zurilla, T.J., & Neza, A. M. (1999). *Problem solving therapy: A social competence approach to clinical intervention* (second edition). New York: Publishing Company.
- Furukawa, T.A. (2002). Can we individualize the ‘number needed to treat’? An empirical study of summary effect size in meta-analysis. *International Journal of epidemiology*. 31,72 – 76.
- Glass, G.V., McGaw, B., & Smith, M. L. (1981). *Meta- Analysis in social research*. Beverly Hill: Sage Publications.
- Hedges, L. V., & Olkin, I. (1985). *Statistic method for meta- analysis*. Orando, Florida: Academic Press.
- Hunter, J.E., & Schmidt, F.L. (1990). *Method of meta-analysis*. Newbury Park: Sage Publications.
- Hwang, M. S, Yeagley, K. L., & Petosa R. (2004). A Meta-analysis of adolescent psychosocial smoking prevention programs published between 1978-1997 in the United States. *Health education behavior*. 31, 702 – 719.
- Kirk, R.E. (1995). *Experimental design: procedures for the behavior sciences* (third edition).. USA: Brooks/core Publishing Company.
- Littell, J.H., Corcoran, J., & Pillai, V. (2008). *Systematic reviews and Meta- analysis*. New York: Oxford university press.
- Llopis, E. J., Hosman, C., Jenkins, R., & Anderson, P. (2003). *Predictors of efficacy in depression programes*. *British journal of psychiatry*. 183, 384-379.
- Mangrulkar, L., Whitman, C. V., & Posner, M. (2001). *Life skills approach to child and adolescent healthy human development*. Washington DC: Division of health promotion and protection. Pan American Health Organization.
- Manganello, J. A., (2007). Health literacy and adolescents: a framework and agenda for future research. *Oxford journals*. 23, 840-847.
- Munro, B. H. (2001). *Statistical methods for health care research*. Lippincott Williams and Wilkin.

- Peter, J. L., Sutton, A.J., Jone, D.R., Abrams, K.R., & Rushton, L. (2006). Comparison of two methods to detect publication bias in meta- analysis. *JAMA*. 295, 676-680.
- Polit, D.F., & Hungler, B. P. (1999). *Nursing research: Priciple and methods*. (6th ed). Philadelphia: Lippincott.
- Rosenthal, R. (1991). *Meta-Analysis procedures for social research*. Newbury Park: Sage Publications.
- Rundall, and Bruvold. (1998). A Meta-analysis of school-based smoking and alcohol use prevention programs. *Health Educ Behav*. 15, 317-334
- Springer, J. F., Scale, E, Hermann, J., Sambrano, S., Kasim, R., & Nistler, M. (2004). Characteristics of effective substance abuse prevention programs for high- risk youth. *J Prim*. 25, 171-194.
- Sutton, A. J., Abram, K. R., Jones, D. R. Sheldon, T. A., & Song, F. (2000). Method for meta- analysis in medical research. Chichester: John Wiley & Sons.
- Tobler, N. S., Roona M. R., Ochshorn, P., Marshall, D. G., Streke A. V., & Stackpole, K. M. (2000). School-based adolescent prevention programs: 1998 Meta-analysis. *The journal of primary prevention*. 20, 275-336.
- Tobler, N. S. (1997). *Meta- analysis of adolescent drug prevention programs: result of the 1993 Meta- analysis*. United State: Department of health and human services national institute on drug abuse.
- Tobler, N. S. & Howard H. S. (1997). Effectiveness of school- base drug prevention program: A meta- analysis of research. *The journal of primary prevention*. 18, 71-128.
- World Health Organization. (1994). *Life skills education for children and adolescents in schools*. Geneva: Division of mental Health and Prevention of substance abuse World Health Organization.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รหัสงานวิจัย.....

แบบบันทึกคุณลักษณะงานวิจัย

ชื่อผู้วิจัย..... ปีที่ตีพิมพ์.....

ชื่องานวิจัย.....

คุณลักษณะงานวิจัยด้านการตีพิมพ์และสถาบันที่ผลิตงานวิจัย

1. ปีที่ตีพิมพ์ (YEAR)

YEAR 25

2. ประเภทงานวิจัย (TYPER)

1. มีการตีพิมพ์

TYPER

1.1 งานวิจัย 1.2 วิทยานิพนธ์ 1.3 รายงานการประชุม

1.4 ปริยญาณิพนธ์ 0 อื่น ๆ ระบุ.....

2. ไม่มีการตีพิมพ์

2.1 งานวิจัย

2.2 วิทยานิพนธ์

2.3 รายงานการประชุม 0 อื่น ๆ ระบุ.....

3. สถาบันที่ผลิตงานวิจัย (OFFICE)

OFFICE

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

3. มหาวิทยาลัยบูรพา

4. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

5. มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

6. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

7. มหาวิทยาลัยสุโขทัยนครราชสีมา

8. มหาวิทยาลัยขอนแก่น

9. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 10. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

11. มหาวิทยาลัยมหิดล

12. มหาวิทยาลัยทักษิณ

13. มหาวิทยาลัยรามคำแหง

14. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

15. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

16. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

17. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

18. สถาบันวิจัยแห่งชาติ

19. สำนักกองทุนสนับสนุนงานวิจัย

20. กรมสุขภาพจิต

21. สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

4. สาขาที่ผลิตงานวิจัย (DIVIS)

DIVIS

1. สาธารณสุขศาสตร์ 2. ศึกษาศาสตร์ 3. วิทยาศาสตร์ (สุขศึกษา)

4. พยาบาลศาสตร์ 5. หน่วยงานสาธารณสุข 7. ครุศาสตร์ (ประถมศึกษา)

8. นิเทศศาสตร์ 9. สุขภาพจิต (จิตเวชศาสตร์) 10. อื่น ๆ ระบุ.....

คุณลักษณะงานวิจัยด้านเนื้อหาสาระของงานวิจัย

5. ทฤษฎี/ แนวคิดสำคัญที่ใช้ในการศึกษาการพัฒนาทักษะชีวิต (THEORY) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- | | | |
|---|--------|--------------------------|
| 1. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของเบนคูตา(social learning theory) | THEORY | <input type="checkbox"/> |
| 2. ทฤษฎีการมีอิทธิพลทางสังคม (social influence theory) | | <input type="checkbox"/> |
| 3. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีประสบการณ์จริง (experiential learning theory) | | |
| 4. ทฤษฎีพฤติกรรม-ปัญหา (problem-behavior theory) | | |
| 5. ทฤษฎีพฤติกรรมสุขภาพ (health behavior theory) | | |
| 6. ทฤษฎีความเชื่อด้านพฤติกรรมสุขภาพ (health belief model) | | |
| 7. ทฤษฎีจิตวิทยาการ | | |
| 8. ทฤษฎีความสามารถแห่งตน(self efficacy theory) | | |
| 0. อื่นๆ ระบุ..... | | |

6. แนวคิดการออกแบบการเรียนรู้ (LDESIGN) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- | | | | |
|-----------------------------|------------------------------|---------|--------------------------|
| 1. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม | 2. เทคนิคกระบวนการกลุ่ม | LDESIGN | <input type="checkbox"/> |
| 3. การใช้เทคนิคแม่แบบ | 4. การให้แรงสนับสนุนทางสังคม | | |
| 0 อื่นๆ ระบุ..... | | | |

7. องค์ประกอบของทักษะชีวิตที่ใช้ในการศึกษา (LSKILL)

- | | | | |
|--|---------|--------------------------|--------------------------|
| 7.1 จำนวนองค์ประกอบทักษะชีวิต (LSKILL) | NLSKILL | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> |
| ระบุจำนวน..... | | | |

7.2 องค์ประกอบทักษะชีวิต(LSKILL) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- | | | |
|------------------------------|------------------------|--------------------------|
| 1). ด้านพุทธิพิสัย (LSKILL1) | LSKILL1 | <input type="checkbox"/> |
| 1.1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ | 1.2. ความคิดสร้างสรรค์ | |
| 01. อื่นๆ ระบุ..... | | |

2).ด้านจิตพิสัย (LSKILL2)	LSKILL2	<input type="checkbox"/>
---------------------------	---------	--------------------------

- | | | |
|----------------------------|----------------------------|--------------------------|
| 2.1. ความตระหนักรู้ในตนเอง | 2.2. ความภาคภูมิใจในตนเอง | <input type="checkbox"/> |
| 2.3. ความเห็นใจผู้อื่น | 2.4. ความรับผิดชอบต่อสังคม | <input type="checkbox"/> |
| 2.5.การเห็นคุณค่าในตนเอง | 0 อื่นๆ | <input type="checkbox"/> |

3).ด้านทักษะพิสัย (LSKILL3)	LSKILL3	<input type="checkbox"/>
-----------------------------	---------	--------------------------

- | | | |
|----------------------------------|------------------------------|--------------------------|
| 3.1. ทักษะการตัดสินใจ | 3.2. ทักษะการแก้ปัญหา | <input type="checkbox"/> |
| 3.3. ทักษะการปฏิเสธ | 3.4. ทักษะการสื่อสาร | <input type="checkbox"/> |
| 3.5. ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ | 3.6. ทักษะการจัดการกับอารมณ์ | <input type="checkbox"/> |
| 3.7. ทักษะการจัดการกับความเครียด | 0 อื่นๆระบุ..... | <input type="checkbox"/> |

องค์ประกอบทักษะชีวิตคู่ (กรณีเลือกอื่นๆ)

- | | |
|---|--------------------------|
| 01.การคิดอย่างมีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์ | <input type="checkbox"/> |
|---|--------------------------|

- 02.ความภูมิใจในตนเองและความเห็นใจผู้อื่น
- 03.การเห็นคุณค่าในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม
- 04 การตัดสินใจและการแก้ปัญหา
- 05.การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร
- 06.การจัดการกับอารมณ์และความเครียด
- 0 อื่นๆ ระบุ.....
8. จุดมุ่งหมายของโปรแกรม (AIMOP) AIMOP
1. จุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจงเพื่อป้องกันการเสพยาเสพติด (pure program)
2. จุดมุ่งหมายรวม (combine program)
9. ลักษณะของโปรแกรม (TYPEP) TYPEP
1. กิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน
2. กิจกรรมค่ายเสริมหลักสูตร
0. อื่นๆ ระบุ.....
10. ประเภทของยาเสพติด (TDRUG) TDRUG
1. ยาบ้า 2. บุหรี่ 3. แอลกอฮอล์/สุรา 4. สารระเหย
5. กัญชา 6. ไม่ระบุประเภทยาเสพติด 0 อื่นๆ ระบุ.....
11. ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง (TYPES) TYPES
- 1 อยู่ในระบบการศึกษา
- 1.1 ประถมศึกษา 1.2 มัธยมศึกษาตอนต้น 1.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย
- 1.4 ปวช. 1.5 ปวส 1.6 อาชีวศึกษา
- 1.7 ปริญญาตรี 0 อื่นๆ ระบุ.....
- 2อยู่นอกระบบการศึกษา
- 2.1 การศึกษานอกโรงเรียน 2.2 ชุมชน 2.3 สถานพินิจ
- 2.4 หน่วยงาน 0 อื่นๆ ระบุ.....
12. เพศของกลุ่มตัวอย่าง (GENDER) GENDER
1. หญิง 2. ชาย 3. ชาย-หญิง
13. ประเภทของผู้วิจัย (ความรู้พื้นฐาน/อาชีพ) (PROVID) PROVID
1. พยาบาลวิชาชีพ 2. นักวิชาการด้านสาธารณสุข
3. ครู/อาจารย์ 0 อื่นๆ ระบุ.....
14. วิธีการสอน(METHOD) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) METHOD
1. การอภิปรายกลุ่ม 2. การระดมสมอง 3. การแสดงบทบาทสมมติ
4. เกม 5. การบรรยายประกอบแผ่นภาพ 6. การฝึกทักษะ 7. การใช้ตัวแบบจากสื่อวีดิทัศน์
8. สถานการณ์จำลอง 9. การสาธิต 10. กรณีศึกษา 0. อื่นๆ ระบุ.....

15. ระยะเวลาของโครงการ (PDURAT) PDURAT
1. น้อยกว่า 6 เดือน 2. 6-12 เดือน 3. มากกว่า 12 เดือน
16. ระยะเวลาของโปรแกรม(DURAT) DURAT
1. กิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน (สัปดาห์)
- 1.1 น้อยกว่า 6 สัปดาห์ 1.2 6 สัปดาห์ ขึ้นไป
2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร (วัน)
- 2.1 ไม่เกิน 3 วัน 2.3 3 วันขึ้นไป
17. จำนวนครั้งในการสอนสำหรับกิจกรรมเสริมชั่วโมงเรียน (FRSESS) FRSESS
1. ไม่เกิน 2 ครั้ง/สัปดาห์ 2. มากกว่า 2 ครั้ง/สัปดาห์
3. ไม่ระบุ
18. ระยะเวลาในการสอนแต่ละครั้ง (LESESS) LESESS
1. ไม่เกิน 60 นาที 2. 60-90 นาที 3. มากกว่า 90 นาที
19. จำนวนแผนการสอนทั้งหมด(NOSESS) NOSESS
1. ไม่เกิน 8 แผน 2. 8 แผนขึ้นไป 3. ไม่ระบุ
20. การวัดผลของโปรแกรม (PTEST)
- 1). ก่อนการทดลอง (สัปดาห์) (PTEST1) PTEST1
1. ทันที 2. อย่างน้อย 1 สัปดาห์ 3. มากกว่า 1 สัปดาห์ 4. ไม่ระบุ
- 2). หลังสิ้นสุดการทดลอง(สัปดาห์) (PTEST2) PTEST2
1. ทันทีเมื่อสิ้นสุดโปรแกรม 2. อย่างน้อย 1 สัปดาห์ 3. มากกว่า 1 สัปดาห์ 4. ไม่ระบุ
- 3). ระยะเวลาติดตาม (สัปดาห์) (PTEST3) PTEST3
1. ไม่เกิน 6 สัปดาห์ 2. มากกว่า 6 สัปดาห์ 3. ไม่มีระยะติดตาม
21. การสอนกระตุ้น (BOOST) BOOST
1. มี 2. ไม่มี

คุณลักษณะงานวิจัยด้านระเบียบวิธีการวิจัย

22. การออกแบบวิจัย (RDESIGN) RDESIGN
1. pretest-posttest design two group- design
2. pretest-posttest design one group- design
22. ตัวแปรต้น จำแนกตามเนื้อหาของโปรแกรม (INTERV) INTERV
1. การสอนทักษะ 2. การสอนความรู้+ ทักษะ
3. การสอนความรู้+ เจตคติ+ ทักษะ 4. การสอนความรู้+ เจตคติ
5. การสอนเจตคติ+ ทักษะ 0. อื่นๆ ระบุ

23. ตัวแปรตาม (DEVAR) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) DEVAR
1. การมีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด
 2. การมีเจตคติต่อการป้องกันการเสพยาเสพติด
 3. การมีทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
 4. การมีพฤติกรรมป้องกันการเสพยาเสพติด 0. อื่นๆ ระบุ
24. ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (SSIZE)
1. กลุ่มทดลอง (SSIZE1) SSIZE1
 - เริ่มต้นระบุจำนวน.....คน
 - สิ้นสุด ระบุจำนวน.....คน
 3. กลุ่มควบคุม (SSIZE2) SSIZE2
 - เริ่มต้นระบุจำนวน.....คน
 - สิ้นสุด ระบุจำนวน.....คน
25. วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (SSAMP) SSAMP
- 1). non-probability sampling
 - 1.1 purposive sampling
 - 1.2. accidental sampling
 - 1.3. quota sampling
 - 1.4. convenient sampling
 - 1.5. ใช้ทั้งกลุ่มประชากร 0. อื่นๆ ระบุ.....
 - 2). probability sampling
 - 2.1. simple random sampling
 - 2.2. cluster random sampling
 - 2.3. multistage random sampling
 - 2.4. stratified random sampling
 0. อื่นๆ ระบุ.....
26. วิธีการสุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่ม (ASSIGN) ASSIGN
1. จับฉลาก
 2. จับคู่
 3. แบ่งตามกลุ่มเสี่ยงและไม่เสี่ยงตามคะแนนความประพฤติ
 0. อื่นๆ ระบุ.....
27. คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (INSTRU)
- 26.1 แบบทดสอบความรู้ INSTRU1
 1. ค่า Reliability < 0.75
 2. ค่า Reliability \geq 0.75
 3. ไม่ระบุ
 - 26.2 แบบวัดเจตคติ INSTRU2
 1. ค่า Reliability < 0.75
 2. ค่า Reliability \geq 0.75
 3. ไม่ระบุ
 - 26.3 แบบวัดทักษะชีวิต INSTRU3
 1. ค่า Reliability < 7.5
 2. ค่า Reliability \geq 7.5
 3. ไม่ระบุ

- 26.4 แบบวัดพฤติกรรม INSTRU4
1. ค่า Reliability < 7.5 2. ค่า Reliability \geq 7.5
3. ไม่ระบุ
- 0 อื่นๆระบุ.....
28. การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรม (VALOP) VALOP
1. Content validity 2. Content and Construct validity
3. ไม่ระบุ
29. สถิติที่ใช้ในการทดสอบ (STAT) STAT
- 1). parametric
- 1.1. t- test dependent 1.2. t- test independent 1.3. ANOVA
- 1.4. ANCOVA 0 อื่นๆ.....
- 2). non- parametric
- 2.1. chi-square 2.2. Man-whitney U test
- 0 อื่นๆระบุ.....
30. การตั้งสมมติฐานการวิจัย (HYPOT) HYPOT
1. ทางเดียว 2. สองทาง 3. ไม่ระบุ
31. การกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ (SIGLE) SIGLE
1. 0.01 2. 0.05
3. 0.001 4. .01 และ .05

ภาคผนวก ข

รหัสงานวิจัย.....

แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย

เรื่องที่ประเมิน	ระบุ	ไม่ระบุ
1. ชื่อเรื่องมีความชัดเจน		
1.1. ระบุปัญหาวิจัย		
1.2. ระบุตัวแปรครบถ้วน		
1.3. ระบุกลุ่มประชากรที่ศึกษา		
2. คำถามวิจัย/ วัตถุประสงค์มีความชัดเจน		
2.1 ระบุคำถามวิจัย/ วัตถุประสงค์เพียง 1 ประเด็นในแต่ละข้อ		
2.2 กำหนดคำถามวิจัย/ วัตถุประสงค์ สอดคล้องกับเรื่องที่ทำวิจัย		
2.3 ระบุตัวแปรที่ต้องการศึกษาชัดเจน		
3. สมมติฐานการวิจัยสามารถทดสอบได้		
3.1 ตั้งสมมติฐานสอดคล้องกับคำถามวิจัย/ วัตถุประสงค์		
3.2 ระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่คาดว่าจะเป็นการตอบการวิจัย ชัดเจน		
3.3 ตัวแปรทุกตัวในสมมติฐานสามารถวัดได้		
4. กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาชัดเจน		
4.1 ระบุทฤษฎีหรือหลักฐานที่มาของกรอบแนวคิดนั้น		
4.2. สังเคราะห์สรุปกรอบแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง		
4.3 ระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาครบถ้วน		
5. นิยามศัพท์มีความชัดเจน		
5.1. กำหนดนิยามศัพท์เชิงทฤษฎีเฉพาะตัวแปรสำคัญครบถ้วน		
5.2. กำหนดนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการเฉพาะตัวแปรสำคัญครบถ้วน		
6. กำหนดขอบเขตของการวิจัยชัดเจน		
6.1. ระบุขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา		
6.2. ระบุขอบเขตของช่วงเวลาที่ศึกษา		
6.3. ระบุขอบเขตของบริบทเฉพาะของงานวิจัยนั้น		
7. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา		
7.1. มีการทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา		
7.2 มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ		
7.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีความทันสมัย		

ภาคผนวก ข (ต่อ)

เรื่องที่ประเมิน	ระบุ	ไม่ระบุ
8. การออกแบบระเบียบวิธีวิจัย		
8.1 ระบุแบบแผนการวิจัยเป็นประเภทการวิจัยที่ทดลองชัดเจน		
8.2 ระบุวิธีการดำเนินการวิจัยได้เหมาะสมกับแบบแผนการวิจัย		
9. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง		
9.1 ระบุวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (randomization) ชัดเจน		
9.2 ระบุขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มชัดเจน		
9.3 ระบุวิธีคำนวณกลุ่มตัวอย่าง		
9.4 ระบุวิธีการสุ่มเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม		
10. ระบุการปกปิด (blinding) ที่เหมาะสมทั้งกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ทำวิจัย		
11. มีการรายงานการกระจายของจำนวนกลุ่มตัวอย่างเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการทดลอง		
12. มีการควบคุม intervention อย่างชัดเจน		
12.1 ระบุวิธีการให้ intervention ในกลุ่มทดลองชัดเจน		
12.2 ระบุการควบคุม intervention ในกลุ่มควบคุมอย่างชัดเจน		
13. เครื่องมือสามารถวัดตัวแปรได้ครบถ้วนและมีความน่าเชื่อถือ		
13.1 ระบุเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างเครื่องมือ		
13.2 ระบุตัวแปรที่ต้องการศึกษาครบถ้วน		
13.3 ระบุชนิดของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล		
13.4 ระบุวิธีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ		
13.5 แสดงค่าที่ได้จากการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ		
14. มีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลชัดเจน		
14.1 ระบุระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล		
14.2 ระบุวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล		
14.3 ระบุกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล		
15. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล		
15.1 ระบุการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติวิเคราะห์นั้น		
15.2 แปลความหมายค่าสถิติถูกต้อง		
15.3 ระบุนัยสำคัญทางสถิติในแต่ละประเด็น		
16. การวิเคราะห์และอภิปรายผลมีความชัดเจน		
16.1 วิเคราะห์ผลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้		
16.2 สรุปอ้างอิงผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเป็นผลการวิจัย		
16.3 ผลการวิเคราะห์ตอบคำถามวิจัยได้		

ภาคผนวก ข (ต่อ)

เรื่องที่ประเมิน	ระบุ	ไม่ระบุ
17. การสรุปและข้อเสนอแนะมีความชัดเจนชัดเจน		
17.1 อ้างอิงผลการวิจัยไปสู่บริบทประชากรที่คล้ายคลึงกันได้		
17.2 ระบุแหล่งที่ทำให้เกิดการ bias ที่ส่งผลต่อผลการวิจัยได้		
17.3 ให้ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย		

ภาคผนวก ก

คะแนนและร้อยละของการประเมินคุณภาพของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์

ลำดับที่	ชื่อผู้แต่ง	ข้อที่ประเมิน																	รวม	ร้อยละ	คุณภาพ
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17			
1	รัตนา (2549)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
2	ประณษา (2551)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1	1	14	82.35	สูง
3	ชลชัย (2542)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
4	พัชรี (2547)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
5	ณัฐพงศ์ (2540)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	17	100.00	สูง
6	สุติษา (2548)	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1	1	1	14	82.35	สูง
7	ดวงกมล (2550)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	17	100.00	สูง
8	วรวรรณ (2546)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	17	100.00	สูง
9	นวนันท์ (2541)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	16	94.12	สูง
10	พิมพ์ใจ (2540)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
11	พิสมัย (2540)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
12	ปรญา (2545)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	17	100.00	สูง

ภาคผนวก ค (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อผู้แต่ง	ข้อที่ประเมิน																	รวม	ร้อยละ	คุณภาพ
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17			
13	วรรณรัตน์ (2543)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
14	วาสนา (2547)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	17	100.00	สูง
15	ภัทรภร (2547)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	16	94.12	สูง
16	สุเมธ (2551)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1	1	14	82.35	สูง
17	วิชุดา (2544)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	17	100.00	สูง
18	มณฑารพ (2546)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	16	94.12	สูง
19	อรดา (2547)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
20	ราณี (2549)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
21	พจนารถ (2545)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	16	94.12	สูง
22	ถวิล (2547)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
23	แก้วใจ (2551)	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16	94.12	สูง
24	นฤมลและคณะ (2551)	1	1	1	0	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1	14	82.35	สูง

ภาคผนวก ค (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อผู้แต่ง	ข้อที่ประเมิน																	รวม	ร้อยละ	คุณภาพ
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17			
25	ศศิพิมพ์ (2545)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
26	สมบูรณ์ (2545)	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	0	1	1	14	82.35	สูง
27	ศิริขวัญ (2543)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	16	94.12	สูง
28	ศิริพร (2545)	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	14	82.35	สูง
29	ปิ่น (2540)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	16	94.12	สูง
30	มณฑิรา (2546)	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	0	1	1	0	1	1	1	13	76.47	ปานกลาง
31	ทัศนพร (2550)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
32	ภัทราภรณ์ (2543)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
33	กรรณิกา (2546)	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	14	82.35	สูง
34	จรรยา (2543)	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
35	เสถียร (2550)	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	15	88.24	สูง
36	เกตุทิพย์และคณะ (2550)	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1	1	14	82.35	สูง

หมายเหตุ 1= มีการรายงาน และ 0 = ไม่มีการรายงาน (ข้อหลักที่มีข้อรองจะใช้เกณฑ์การให้คะแนน 2 ใน 3 ของข้อรองนั้น)

ภาคผนวก ง
การตรวจสอบความสอดคล้องในการประเมินคุณภาพงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์

ข้อที่	ประเมินงานวิจัยเล่มที่ 1				ประเมินงานวิจัยเล่มที่ 2				ประเมินงานวิจัยเล่มที่ 3			
	ผู้ประเมิน คนที่ 1	ผู้ประเมิน คนที่ 2	ผู้ประเมิน คนที่ 3	ความสอดคล้อง	ผู้ประเมิน คนที่ 1	ผู้ประเมิน คนที่ 2	ผู้ประเมิน คนที่ 3	ความสอดคล้อง	ผู้ประเมิน คนที่ 1	ผู้ประเมิน คนที่ 2	ผู้ประเมิน คนที่ 3	ความสอดคล้อง
1	1	1	0	สอดคล้อง	1	1	0	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
2	1	1	0	สอดคล้อง	1	1	0	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
3	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
4	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
5	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
6	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
7	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
8	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
9	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
10	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
11	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
12	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
13	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	0	0	1	ไม่สอดคล้อง*
14	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
15	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
16	1	1	0	สอดคล้อง	0	0	0	ไม่สอดคล้อง*	1	1	1	สอดคล้อง
17	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง

ภาคผนวก ง (ต่อ)

ข้อที่	ประเมินงานวิจัยเล่มที่ 1				ประเมินงานวิจัยเล่มที่ 2				ประเมินงานวิจัยเล่มที่ 3			
	ผู้ประเมิน คนที่ 1	ผู้ประเมิน คนที่ 2	ผู้ประเมิน คนที่ 3	ความสอดคล้อง	ผู้ประเมิน คนที่ 1	ผู้ประเมิน คนที่ 2	ผู้ประเมิน คนที่ 3	ความสอดคล้อง	ผู้ประเมิน คนที่ 1	ผู้ประเมิน คนที่ 2	ผู้ประเมิน คนที่ 3	ความสอดคล้อง
18	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
19	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
20	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
21	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
22	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
23	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
24	0	0	1	ไม่สอดคล้อง*	1	1	1	สอดคล้อง	0	0	0	ไม่สอดคล้อง*
25	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
26	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
27	0	0	0	ไม่สอดคล้อง*	1	1	1	สอดคล้อง	0	0	0	ไม่สอดคล้อง*
28	0	0	0	ไม่สอดคล้อง*	1	1	1	สอดคล้อง	0	0	0	ไม่สอดคล้อง*
29	1	1	0	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	0	สอดคล้อง
30	1	1	0	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	0	สอดคล้อง
31	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
32	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
33	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
34	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
35	1	1	1	สอดคล้อง	0	0	0	ไม่สอดคล้อง*	1	1	1	สอดคล้อง

ภาคผนวก ง (ต่อ)

ข้อที่	ประเมินงานวิจัยเล่มที่ 1				ประเมินงานวิจัยเล่มที่ 2				ประเมินงานวิจัยเล่มที่ 3			
	ผู้ประเมิน คนที่ 1	ผู้ประเมิน คนที่ 2	ผู้ประเมิน คนที่ 3	ความสอดคล้อง	ผู้ประเมิน คนที่ 1	ผู้ประเมิน คนที่ 2	ผู้ประเมิน คนที่ 3	ความสอดคล้อง	ผู้ประเมิน คนที่ 1	ผู้ประเมิน คนที่ 2	ผู้ประเมิน คนที่ 3	ความสอดคล้อง
36	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	0	0	1	ไม่สอดคล้อง*
37	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	0	0	1	ไม่สอดคล้อง*
38	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
39	0	0	0	ไม่สอดคล้อง*	1	1	1	สอดคล้อง	0	0	0	ไม่สอดคล้อง*
40	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
41	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
42	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
43	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
44	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
45	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	0	สอดคล้อง
46	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
47	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	0	0	1	ไม่สอดคล้อง*
ค่าความสอดคล้อง	40/47 = 0.85				45/ 47 = 0.88				39/ 47 = 0.83			

ภาคผนวก จ

การประเมินความสอดคล้องในการบันทึกตัวแปรคุณลักษณะงานวิจัย

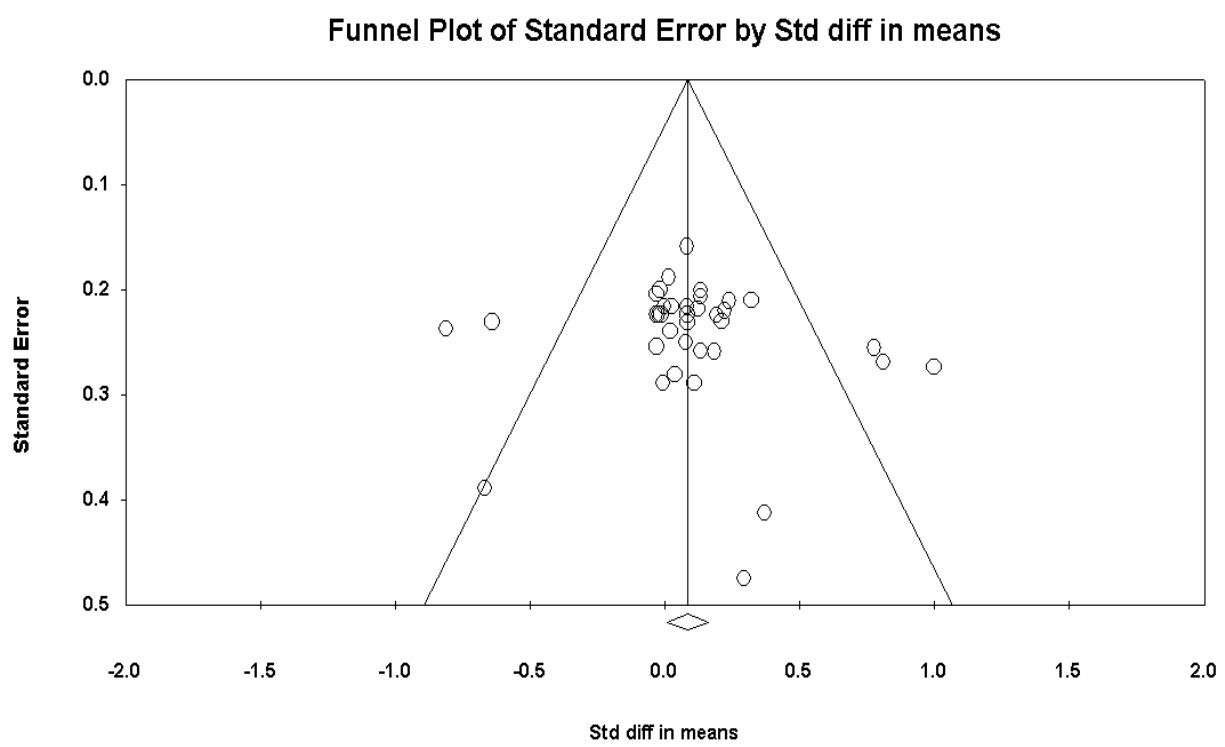
ตัวแปรคุณลักษณะ	บันทึกงานวิจัยเล่มที่ 1				บันทึกงานวิจัยเล่มที่ 2				บันทึกงานวิจัยเล่มที่ 3			
	ผู้บันทึกคนที่ 1	ผู้บันทึกคนที่ 2	ผู้บันทึกคนที่ 3	ความสอดคล้อง	ผู้บันทึกคนที่ 1	ผู้บันทึกคนที่ 2	ผู้บันทึกคนที่ 3	ความสอดคล้อง	ผู้บันทึกคนที่ 1	ผู้บันทึกคนที่ 2	ผู้บันทึกคนที่ 3	ความสอดคล้อง
. ด้านข้อมูลพื้นฐาน												
1.ปีที่ตีพิมพ์	2547	2547	2547	สอดคล้อง	2550	2550	2550	สอดคล้อง	2546	2546	2546	สอดคล้อง
2.ประเภทของงานวิจัย	12	12	12	สอดคล้อง	12	12	12	สอดคล้อง	12	12	12	สอดคล้อง
3.สถาบันที่ผลิตงานวิจัย	2	2	2	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	10	10	10	สอดคล้อง
4.สาขาวิชาที่ผลิตงานวิจัย	3	3	3	สอดคล้อง	4	4	4	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง
ด้านเนื้อหาสาระ												
5.แนวคิด/ทฤษฎีการพัฒนาทักษะชีวิต	1	1	1	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
6.แนวคิดการออกแบบการเรียนรู้	1	1	1	สอดคล้อง	3	3	3	สอดคล้อง	3	3	3	สอดคล้อง
7.จำนวนองค์ประกอบทักษะชีวิต	2	2	2	สอดคล้อง	4	4	4	สอดคล้อง	3	3	3	สอดคล้อง
8.องค์ประกอบทักษะชีวิตที่ศึกษา	32,33	32,33	32,33	สอดคล้อง	21,31,32,33	21,31,32,33	21,31,32,33	สอดคล้อง	04,05,06	04,05,06	04,05,06	สอดคล้อง
9.จุดมุ่งหมายของโปรแกรม	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
10.ลักษณะของโปรแกรม	1	1	1	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
11.ประเภทของยาเสพติด	2	2	2	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง	6	6	6	สอดคล้อง
12.ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	12	12	12	สอดคล้อง	11	11	11	สอดคล้อง	11	11	11	สอดคล้อง
13. ลักษณะของผู้วิจัย	3	3	3	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	3	3	3	สอดคล้อง
14.วิธีการสอนทักษะชีวิต	1,3,4,7,8,10	1,3,4,7,8,10	1,3,4,7,8,10	สอดคล้อง	1,2,4,5,7,8,10	1,2,4,5,7,8,10	1,2,4,5,7,8,10	สอดคล้อง	11	11	11	สอดคล้อง
15.ระยะเวลาของโครงการ	2	2	2	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง	1	2	1	ไม่สอดคล้อง*
16.ระยะเวลาของโปรแกรม	11	11	11	สอดคล้อง	21	21	21	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง

ภาคผนวก จ (ต่อ)

ตัวแปรคุณลักษณะ	บันทึกงานวิจัยเล่มที่ 1				บันทึกงานวิจัยเล่มที่ 2				บันทึกงานวิจัยเล่มที่ 3			
	ผู้บันทึกคนที่ 1	ผู้บันทึกคนที่ 2	ผู้บันทึกคนที่ 3	ความสอดคล้อง	ผู้บันทึกคนที่ 1	ผู้บันทึกคนที่ 2	ผู้บันทึกคนที่ 3	ความสอดคล้อง	ผู้บันทึกคนที่ 1	ผู้บันทึกคนที่ 2	ผู้บันทึกคนที่ 3	ความสอดคล้อง
	ที่ 1	ที่ 2	ที่ 3		1	2	3		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	
17.จำนวนครั้งในการสอน	2	2	1	สอดคล้อง	3	3	3	สอดคล้อง	2	3	2	ไม่สอดคล้อง*
18.ระยะเวลาในการสอนแต่ละครั้ง	3	3	3	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
19.จำนวนแผนการสอน	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง
20.ระยะการวัดผลของโปรแกรม	2,2,3	2,2,3	2,2,3	สอดคล้อง	2,2,1	2,2,1	2,2,1	สอดคล้อง	1,1,3	1,1,3	1,1,3	สอดคล้อง
21.การสอนกระตุ้น(booster)	2	2	2	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง
ด้านระเบียบวิธีวิจัย												
22.การออกแบบวิจัย	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง
23.ตัวแปรต้น	3	3	3	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
24.ตัวแปรตาม	4	4	4	สอดคล้อง	1,3,4	1,3,4	1,3,4	สอดคล้อง	3	3	3	สอดคล้อง
25.ขนาดกลุ่มตัวอย่าง	32,32	32,32	32,32	สอดคล้อง	30,30	30,30	30,30	สอดคล้อง	14,14	14,14	14,15	สอดคล้อง
26.วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง	11	11	11	สอดคล้อง	21	21	21	สอดคล้อง	11	11	21	ไม่สอดคล้อง*
27.วิธีการสุ่มเข้ากลุ่มทดลอง	1	1	1	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง	1	1	3	ไม่สอดคล้อง*
28.คุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	2,2,2,2	2,2,2,2	2,2,2,2	สอดคล้อง	1,-,1,1	1,-,1,1	1,-,1,1	สอดคล้อง	2(ทักษะ)	2(ทักษะ)	2(ทักษะ)	สอดคล้อง
29.คุณภาพของโปรแกรม	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง
30.ประเภทสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	11,12	11,12	11,12	สอดคล้อง	11,13	11,13	11,13	สอดคล้อง	12	12	12	สอดคล้อง
31.การตั้งสมมติฐานในงานวิจัย	1	1	1	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	3	3	3	สอดคล้อง
32.การกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ	2	2	2	สอดคล้อง	1	1	1	สอดคล้อง	2	2	2	สอดคล้อง
ค่ารวมความสอดคล้อง				32/32 = 1				32/32 = 1				28/32 = 0.88

ภาคผนวก ง

กราฟรูปกรวยทดสอบอคติจากการตีพิมพ์



ภาคผนวก ข

ค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์ และ Forest plot แสดงค่า Standard diff in mean และ 95% CI ของงานวิจัยทั้ง 36 เรื่อง

study name	Statistic for each study							Std diff in mean and 95%CI					Relative weight
	Std diff in means	Standard error	Variance	Lower limit	Upper limit	Z-value	p-value	-1.00	-0.50	0.00	0.50	1.00	
จิตนา(2549)	-0.030	0.204	0.042	-0.430	0.370	-0.147	0.883						3.61
ประมธยา(2551)	-0.006	0.289	0.083	-0.571	0.560	-0.019	0.985						1.80
ชวลชัย (2542)	0.123	0.218	0.048	-0.305	0.550	0.563	0.574						3.16
พิชญ์(2547)	0.078	0.250	0.063	-0.412	0.568	0.311	0.756						2.40
ภัศพร(2550)	0.191	0.224	0.050	-0.248	0.630	0.853	0.394						2.99
ฉัฐพงศ์(2540)	-0.013	0.224	0.050	-0.451	0.426	-0.056	0.955						3.00
สุธิษา(2548)	0.999	0.274	0.075	0.462	1.535	3.647	0.000						2.00
ดวงกมล(2550)	0.810	0.269	0.072	0.283	1.336	3.015	0.003						2.08
วรวรรณ(2546)	0.223	0.220	0.048	-0.209	0.654	1.011	0.312						3.10
นวพันธ์(2541)	0.021	0.239	0.057	-0.447	0.490	0.089	0.929						2.63
พิมพ์ใจ(2540)	0.015	0.188	0.035	-0.354	0.385	0.081	0.935						4.23
พิสมัย(2540)	0.025	0.216	0.047	-0.399	0.449	0.116	0.907						3.21
ปรญา(2545)	0.082	0.216	0.047	-0.341	0.505	0.380	0.704						3.23
ภัทราภรณ์(2543)	-0.003	0.216	0.047	-0.426	0.419	-0.015	0.988						3.23
วรัณจิตน์(2543)	-0.032	0.224	0.050	-0.471	0.406	-0.145	0.884						3.00
วาสนา(2547)	0.211	0.230	0.053	-0.239	0.662	0.919	0.358						2.84
กรรณิกา(2546)	0.132	0.207	0.043	-0.273	0.537	0.639	0.523						3.52
ภัทรภร(2547)	-0.639	0.231	0.053	-1.091	-0.187	-2.770	0.006						2.82
มณฑิรา(2546)	-0.667	0.388	0.151	-1.428	0.095	-1.716	0.086						1.00
สุเมธ(2551)	0.081	0.159	0.025	-0.230	0.393	0.511	0.610						5.95
วิชุดา(2544)	0.239	0.211	0.044	-0.174	0.652	1.134	0.257						3.38
มณฑา	0.038	0.280	0.078	-0.511	0.587	0.136	0.892						1.91
อรดา(2547)	-0.810	0.237	0.056	-1.275	-0.345	-3.416	0.001						2.67
จรรยา(2543)	0.321	0.210	0.044	-0.090	0.733	1.532	0.126						3.41
ราณี(2549)	-0.030	0.254	0.065	-0.528	0.468	-0.119	0.905						2.33
พจนารถ(2545)	-0.025	0.224	0.050	-0.463	0.414	-0.110	0.912						3.00
ตรี(2547)	0.294	0.474	0.225	-0.635	1.223	0.620	0.535						0.67
เสถียร(2550)	0.777	0.255	0.065	0.276	1.277	3.043	0.002						2.30
แก้วใจ(2551)	0.109	0.289	0.083	-0.457	0.676	0.378	0.705						1.80
เกตุทิพย์และ นฤมลและ	0.133	0.258	0.067	-0.374	0.639	0.513	0.608						2.25
นฤมลและ	0.084	0.224	0.050	-0.354	0.523	0.377	0.706						3.00
ศศิพิมพ์(2545)	0.370	0.412	0.170	-0.437	1.177	0.900	0.368						0.89
สมบุรณ์(2545)	-0.017	0.200	0.040	-0.409	0.375	-0.087	0.931						3.76
ศศิวิญญ์(2543)	0.085	0.231	0.053	-0.368	0.538	0.366	0.714						2.81
ศศิพร (2545)	0.132	0.200	0.040	-0.260	0.524	0.659	0.510						3.75
ปิ่น(2540)	0.184	0.259	0.067	-0.324	0.691	0.709	0.478						2.24
Random model	0.086	0.039	0.002	0.01	0.162	2.224	0.026						

ภาคผนวก ข

ลักษณะของโปรแกรมด้านเนื้อหาสาระ ด้านระเบียบวิธีวิจัย คุณภาพงานวิจัย และค่าเฉลี่ยขนาดอิทธิพลของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ (N = 36)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี การพัฒนาทักษะชีวิต	ประเภท ยาเสพติด	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน ตัวอย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้	เนื้อหาการ สอนของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลา โปรแกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาที)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
รัตนา (2549)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	บุหรี	มัธยมต้น	48	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม	สอนความรู้ และทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	< 60	การมีความรู้ ทักษะชีวิต	สูง (88.24)	-0.03
ประณษา (2551)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	บุหรี,สุรา, ยาบ้า	ประถม ศึกษา	24	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม	สอนความรู้ และทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60-90	การมีความรู้ ทักษะชีวิต พฤติกรรม	สูง (82.35)	-0.01
ชลชัย (2542)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	ยาบ้า	ปวช.	37	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม การเรียนรู้เชิง ประสบการณ์, แรงสนับสนุน ทางสังคม	สอนความรู้ และทักษะ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	>12	> 90	การมีความรู้ ทักษะชีวิต และ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (88.24)	0.12

ภาคผนวก ข (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี การพัฒนาทักษะ ชีวิต	ประเภท ยาเสพติด	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำ นวน ตัว อย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้	เนื้อหาการ สอนของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลา โปร แกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาที)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
พัชรี (2547)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคม	บุหรี	มัธยมต้น	32	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม	การสอน ความรู้ เจตคติ และทักษะ	ทักษะพิสัย	6-12	> 90	การมีทักษะ ชีวิต	สูง (88.24)	0.08
ณัฐพงศ์ (2540)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคม	บุหรี	มัธยมต้น	40	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม และ การเรียนรู้เชิง ประสบการณ์	การสอนทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60- 90	การมีความรู้ ทักษะชีวิต และ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (100.00)	-0.01
สุติษา (2548)	จิตวิทยาพัฒนาการ เด็ก และ การ ส่งเสริมสุขภาพ	แอลกอฮอล์	ประถม ศึกษา	30	กระบวนการ สื่อสาร	การสอน ความรู้ เจตคติ และทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	< 60	การมีความรู้ เจตคติ ทักษะชีวิต	สูง (82.35)	0.99

ภาคผนวก ข (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี การพัฒนาทักษะชีวิต	ประเภท ยาเสพติด	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำ นวน ตัว อย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้	เนื้อหาการ สอนของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลา โปร แกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาที่)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
ดวงกมล (2550)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนดูลา	บุหรี	ประถม ศึกษา	30	เทคนิคแม่แบบ	การสอน ความรู้และ ทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60- 90	การมี ความรู้ ทักษะชีวิต และ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (100.00)	0.80
วรวรรณ (2546)	ทฤษฎีการมีอิทธิพล ทางสังคม	ยาบ้า	มัธยมต้น	41	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมและ การ ให้แรงสนับสนุน ทางสังคม	การสอน ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	> 90	การมีทักษะ ชีวิตและ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (100.00)	0.22
นวนันท์ (2541)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคม	ยาบ้า	มัธยมต้น	35	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม กระบวนการกลุ่ม	การสอน ทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย		< 60	การมีทักษะ ชีวิต พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (94.12)	0.02

ภาคผนวก ข (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี การพัฒนาทักษะชีวิต	ประเภท ยาเสพติด	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำ นวน ตัว อย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้	เนื้อหาการ สอนของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลา โปร แกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาที)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
พิมพ์ใจ (2540)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	สารระเหย	มัธยมต้น	63	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วมและ กระบวนการ กลุ่ม	การสอน ทักษะ	ทักษะพิสัย	6-12	< 60	การมีทักษะ ชีวิตและ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (88.24)	0.02
พิสมัย (2540)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	บุหรี	มัธยมต้น	46	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม	การสอน ทักษะ	จิตพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60	การมีทักษะ ชีวิตและ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (88.24)	0.02
ปรญา (2545)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	บุหรี	มัธยมต้น	43	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม กระบวนการ กลุ่ม	การสอน ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	> 90	การมีทักษะ ชีวิต และ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (100.00)	0.08
วรรณรัตน์ (2543)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	บุหรี	มัธยมต้น	40	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม	การสอน ทักษะ	จิตพิสัย ทักษะพิสัย	>12	60	ทักษะชีวิต พฤติกรรม	สูง (88.24)	-0.03

ภาคผนวก ข (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี การพัฒนาทักษะชีวิต	ประเภท ยาเสพติด	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำ นวน ตัว อย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้	เนื้อหาการ สอนของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลา โปร แกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาทึ)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
วาสนา (2547)	ทฤษฎีความสามารถ แห่งตน	ยาบ้า	ชุมชน	38	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม	การสอน ความรู้ เจต คติและ ทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	< 6	90	การมีความรู้ เจตคติ ทักษะชีวิต	สูง (100.00)	0.21
ภัทรภร (2547)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนดูลา	ยาบ้า	มัธยมต้น	40	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วมและ กระบวนการ กลุ่ม	การสอน ทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60- 90	การมีทักษะ ชีวิต และ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (94.12)	-0.63
สุเมธ (2551)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนดูลา ทฤษฎีพฤติกรรม- ปัญหา	ไม่ระบุ	มัธยมต้น	149	แนวคิดตัวแบบ เชิงพุทธ	การสอน ความรู้และ เจตคติ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	> 90	การมีความรู้ และเจตคติ	สูง (82.35)	0.08

ภาคผนวก ข (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี การพัฒนาทักษะชีวิต	ประเภท ยาเสพติด	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำ นวน ตัว อย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้	เนื้อหาการ สอนของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลา โปร แกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาที)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
วิชุดา (2544)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนดูลา	แอลกอฮอล์	ชุมชน	48	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม การเรียนรู้เชิง ประสบการณ์ กระบวนการกลุ่ม	การสอน ทักษะ	ทักษะพิสัย	6-12	60	การมีทักษะ ชีวิต	สูง (100.00)	0.24
มณฑวรรณ (2546)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนดูลา	บุหรี,สุรา, ยาบ้า, กัญชา	ประดม ศึกษา	26	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมและ กิจกรรม นันทนาการเพื่อ พัฒนาตนเอง	การสอน ความรู้ เจตคติและ ทักษะ	จิตพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60	การมีความรู้ เจตคติ ทักษะชีวิต	สูง (94.12)	0.04
อรดา (2547)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนดูลา	ยาบ้า	ประดม ศึกษา	37	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมและการ เรียนรู้เชิง ประสบการณ์ กระบวนการ	การสอน ความรู้ เจตคติและ ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60	การมีทักษะ ชีวิต	สูง (88.24)	-0.80

ภาคผนวก ข (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี การพัฒนาทักษะชีวิต	ประเภท ยาเสพติด	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำ นวน ตัว อย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้	เนื้อหาการ สอนของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลา โปร แกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาที)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
ราณี (2549)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	แอลกอฮอล์	มัธยมต้น	31	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม กระบวนการกลุ่ม และการให้แรง สนับสนุนทาง สังคม	การสอน เจตคติและ ทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	< 6	< 60	การมีทักษะ ชีวิต และ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (88.24)	-0.03
พจนารถ (2545)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	ยาบ้า	ปวช.	40	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม และ กระบวนการกลุ่ม	การสอน ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60	การมีทักษะ ชีวิต และ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (94.12)	-0.02
ถวิล (2547)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	ไม่ระบุ	มัธยมต้น	9	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม	การสอน ความรู้ เจต คติและ ทักษะ	พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	< 60	การมีทักษะ ชีวิต	สูง (88.24)	0.28

ภาคผนวก ข (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี การพัฒนาทักษะชีวิต	ประเภท ยาเสพติด	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำ นวน ตัว อย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้	เนื้อหาการ สอนของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลาโปร แกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาที่)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
แก้วใจ (2551)	ทฤษฎีพฤติกรรม สุขภาพ	ยาบ้า	มัธยมต้น	24	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม	การสอน ความรู้ เจตคติและ ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60- 90	การมีทักษะ ชีวิต และ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (94.12)	0.11
นฤมลและ คณะ (2551)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของแบนคูลา	ไม่ระบุ	มัธยมต้น	40	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม	การสอน ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60- 90	การมีทักษะ ชีวิต	สูง (82.35)	0.08
ศศิพิมพ์ (2545)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของแบนคูลา	ไม่ระบุ	มัธยมต้น	12	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมและ กิจกรรมแนะแนว กลุ่ม	การสอน ความรู้ เจตคติและ ทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	< 60	การมีทักษะ ชีวิต	สูง (88.24)	0.36
สมบุรณ์ (2545)	ทฤษฎีแบบแผน ความเชื่อด้านสุขภาพ	ยาบ้า	มัธยมปลาย	50	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมและ การให้แรงสนับสนุน ทางสังคม	การสอน ความรู้และ ทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	> 90	การมี ความรู้ แล พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (82.35)	-0.02

ภาคผนวก ข (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี	ประเภท	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำ นวน ตัว อย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้	เนื้อหาการ สอนของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลา โปร แกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาที)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
ศิริขวัญ (2543)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	สุรา	มัธยมปลาย	38	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม	การสอน ความรู้และ ทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60- 90	การมีความรู้ ทักษะชีวิต พฤติกรรม	สูง (94.12)	0.08
ศิริพร (2545)	ทฤษฎีป้องกัน ยาเสพติด	ยาบ้า	ทหารเกณฑ์	50	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วมและ การให้แรง สนับสนุนทาง สังคม	การสอน ความรู้และ ทักษะ	ทักษะพิสัย	6-12	< 60	การมีความรู้ ทักษะชีวิต พฤติกรรม	สูง (82.35)	0.13
ปิ่น (2540)	ทฤษฎีพฤติกรรม สุขภาพ และทฤษฎี กระบวนการอิทธิพล ทางสังคม	ยาบ้า	มัธยมต้น	30	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม กระบวนการ กลุ่ม และการ ให้แรงสนับสนุน ทางสังคม	การสอน ความรู้ เจตคติและ ทักษะ	ทักษะพิสัย	< 6	< 60	การมีความรู้ เจตคติ ทักษะชีวิต	สูง (94.12)	0.18

ภาคผนวก ข (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี การพัฒนาทักษะชีวิต	ประเภท ยาเสพติด	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน ตัวอย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้ อย่าง	เนื้อหา การสอน ของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลา โปรแกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาฬิกา)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
มณฑิรา (2546)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูလာ	ไม่ระบุ	ประถม ศึกษา	14	เทคนิคแม่แบบ	การสอน ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	30	การมีทักษะ ชีวิต	ปานกลาง (76.47)	-0.65
ทัศนพร (2550)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูလာ	ไม่ระบุ	ประถม ศึกษา	40	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม และ กระบวนการกลุ่ม	การสอน ทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	< 60	การมีทักษะ ชีวิต	สูง (88.24)	0.19
ภัทรภรณ์ (2543)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูလာ	ยาบ้า	มัธยมต้น	43	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม และ กระบวนการกลุ่ม	การสอน ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	< 60	การมีทักษะ ชีวิตและ พฤติกรรม การป้องกัน	สูง (88.24)	0.00
กรรณิกา (2546)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูလာ	ไม่ระบุ	ประถม ศึกษา	47	การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วม และ กระบวนการกลุ่ม	การสอน ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60- 90	การมีทักษะ ชีวิต	สูง (82.35)	0.13

ภาคผนวก ข (ต่อ)

ชื่อผู้แต่ง/ ปี พ.ศ.	แนวคิด/ทฤษฎี การพัฒนาทักษะชีวิต	ประเภท ยาเสพติด	บริบทของ กลุ่มตัวอย่าง	จำ นวน ตัว อย่าง	การออกแบบ การเรียนรู้	เนื้อหาการ สอนของ โปรแกรม	องค์ประกอบ ทักษะชีวิต	ระยะ เวลา โปร แกรม (เดือน)	ระยะ เวลา สอน (นาที)	ผลลัพธ์การ สอนทักษะ ชีวิต	คุณภาพ งานวิจัย (%)	WMES
จรรยา (2543)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	ยาบ้า	มัธยมต้น	46	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม และ กระบวนการ กลุ่ม	การสอน ทักษะ	จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	< 60	การมีทักษะ ชีวิต	สูง (88.24)	0.32
เสถียร (2550)	ทฤษฎีการเรียนรู้ทาง สังคมของเบนคูลา	ไม่ระบุ	ประถม ศึกษา	33	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม	การสอน ความรู้และ ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	60- 90	การมีความรู้ ทักษะชีวิต	สูง (88.24)	0.77
เกตุทิพย์ และคณะ (2550)	ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom(1965)	บุหรี	มัธยมต้น	30	การเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วม และ กระบวนการ กลุ่ม	การสอน ทักษะ	พุทธิพิสัย จิตติพิสัย ทักษะพิสัย	6-12	> 90	มีการทักษะ ชีวิต	สูง (82.35)	0.13

ภาคผนวก ญ
รายชื่องานวิจัยที่ได้คัดเลือกออกจากการสังเคราะห์งานวิจัย

ลำดับที่	ชื่อ/ปี พ.ศ.	ชื่อเรื่อง	ประเภท	เหตุผลที่คัดออก
1	นวลอนงค์ (2546)	พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพของวัยรุ่นไทยและการพัฒนาโปรแกรมการป้องกัน	รายงานการวิจัย	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด
2	จิรวรรณ (2546)	ประสิทธิผลของการประยุกต์ความเชื่อด้านสุขภาพและการพัฒนาทักษะชีวิตในการเลิกสูบบุหรี่ของทหารเกณฑ์ในค่ายอดิศร จังหวัดสระบุรี	วิทยานิพนธ์	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด
3	ศิริรัตน์ (2544)	ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยการใช้ทักษะชีวิตเพื่อให้พฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้าของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลธัญญารักษ์ จังหวัดปทุมธานี	วิทยานิพนธ์	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด
4	จันทร์เพ็ญ (2547)	การพัฒนาชุดกิจกรรมทักษะชีวิตเรื่องยาเสพติดสำหรับเยาวชนสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	วิทยานิพนธ์	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด
5	พรรณี (2549)	ผลของการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติตนในการสร้างสุขภาพของผู้เสพยาบ้า	วิทยานิพนธ์	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด
6	พรทิพย์ (2544)	ผลของการติดตามโปรแกรมทักษะชีวิตต่อความรู้ เจตคติและพฤติกรรมป้องกันการเสพยาบ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี	วิทยานิพนธ์	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด

ภาคผนวก ญ (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ/ปี พ.ศ.	ชื่อเรื่อง	ประเภท	เหตุผลที่คัดออก
7	นพวรรณ (2547)	การพัฒนาทักษะชีวิตในการปฏิบัติตนให้รอดพ้นจากภัยสังคมโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	วิทยานิพนธ์	ไม่ได้ศึกษาทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติด
8	สมศักดิ์และคณะ (2543)	การสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุโขทัย	รายงานการวิจัย	ไม่สามารถค้นหาตัวเลขจริงได้
9	ประทุมพร (2551)	ประสิทธิผลของทักษะชีวิตต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่และสภาวะการไหลเวียนเลือดส่วนปลายของพนักงานขับรถประจำทางองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ	วิทยานิพนธ์	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด
10	โรงพยาบาลพนัสนิคม (2551)	การสร้างเสริมพฤติกรรมไม่สูบบุหรี่ในวัยรุ่นตอนต้นโดยใช้โปรแกรมทักษะชีวิต	รายงานการวิจัย	ไม่สามารถค้นหาตัวเลขจริงได้
11	บุษกร (2550)	ผลของโปรแกรมทักษะชีวิตต่อการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของเยาวชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดเชียงใหม่ โดย	วิทยานิพนธ์	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด
12	จินตนา (2540)	ผลการฝึกทักษะชีวิตให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร	วิทยานิพนธ์	ไม่มีค่าสถิติเพียงพอ
14	วีรชาติ (2546)	การสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดของนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองเก่า อำเภอบุนนาค จังหวัดศรีสะเกษ	วิทยานิพนธ์	action research

ภาคผนวก ญ (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ/ปี พ.ศ.	ชื่อเรื่อง	ประเภท	เหตุผลที่คัดออก
15	ไกล่รุ่งและคณะ (2545)	การพัฒนาชุดกิจกรรมการป้องกันการเสพติดโดยใช้กิจกรรมทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	วิทยานิพนธ์	ไม่ใช่ทักษะชีวิต
16	ณัฐพล (2540)	โปรแกรมการสร้างพลังในการส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการเสพติดแอมเฟตามีนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดสระบุรี	วิทยานิพนธ์	ไม่ใช่ทักษะชีวิต
17	มาริสา (2540)	ประสิทธิผลของการจัดโครงการป้องกันการใช้สารเสพติดสำหรับนักเรียนวัยรุ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร	วิทยานิพนธ์	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด
18	ศุภลักษณ์ (2545)	โปรแกรมสุขศึกษาต่อการป้องกันการเสพติดแอมเฟตามีนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรุงเทพมหานคร	วิทยานิพนธ์	ไม่ใช่ทักษะชีวิต
19	ปิยะนุช (2545)	ผลของโปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการติดสารเสพติดที่มีต่อ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	วิทยานิพนธ์	รายงานค่าสถิติไม่เพียงพอ
20	วินัส (2543)	การฝึกอบรมโครงการทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ จังหวัดนครราชสีมา	รายงานการประชุม	รายงานค่าสถิติไม่เพียงพอ
21	พีระยา (2543)	การทดลองใช้หลักสูตรการอบรมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดและพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น	รายงานการประชุม	รายงานค่าสถิติไม่เพียงพอ ศึกษากลุ่มที่ติดยา
22	จรัสและคณะ (2543)	ค่ายพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการใช้สารเสพติด	รายงานการประชุม	รายงานค่าสถิติไม่เพียงพอ

ภาคผนวก ญ (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อ/ปี พ.ศ.	ชื่อเรื่อง	ประเภท	เหตุผลที่คัดออก
23	ระวีวรรณ (2550)	การพัฒนาลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ด้วยโปรแกรมทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน	วิทยานิพนธ์	ไม่ได้ศึกษาทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติด
24	อรัญญาณี (2542)	การใช้ทักษะชีวิตในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมป้องกันการติดยาสูบของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดแพร่	วิทยานิพนธ์	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด
25	อมรรัตน์ (2551)	ประสิทธิผลของโปรแกรมการสร้างทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	วิทยานิพนธ์	ค่าสถิติไม่เพียงพอ
26	กฤษณา (2544)	ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาโดยประยุกต์ใช้การเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่มีต่อพฤติกรรมป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี	วิทยานิพนธ์	กลุ่มตัวอย่างมีประวัติติดยาเสพติด

ภาคผนวก ก

สูตรการคำนวณค่าความสอดคล้อง (Agreement rate : AR)

ค่าความสอดคล้องในการประเมินเท่ากับ $\frac{\text{จำนวนข้อในการประเมินคุณภาพงานวิจัยที่สอดคล้อง}}{\text{จำนวนข้อของการประเมินคุณภาพงานวิจัยทั้งหมด}}$

เกณฑ์การแปลผลค่าความสอดคล้อง (Copper & Hedges, 1994)

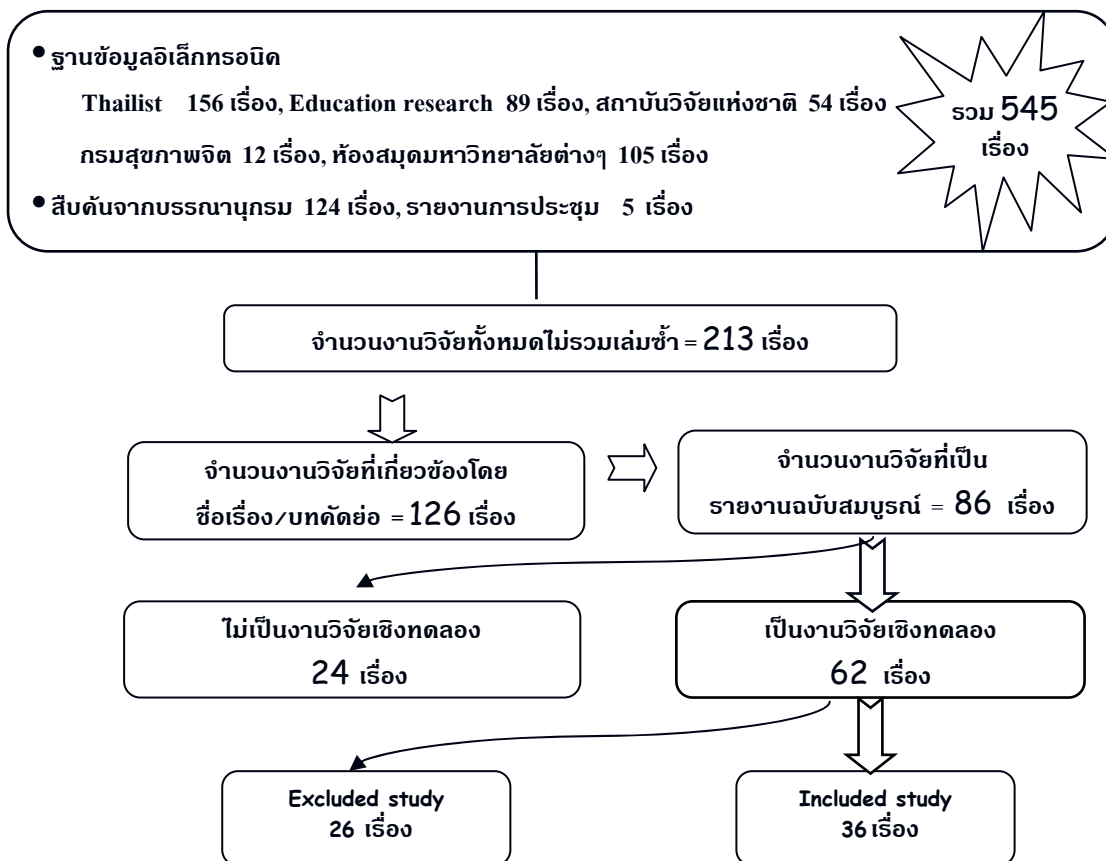
AR มีค่าน้อยกว่า 0.40 หมายถึงการประเมินคุณภาพงานวิจัย ไม่สอดคล้องกัน

AR มีค่าระหว่าง 0.40- 0.59 หมายถึงการประเมินคุณภาพงานวิจัย สอดคล้องกันปานกลาง

AR มีค่าระหว่าง 0.60- 0.74 หมายถึงการประเมินคุณภาพงานวิจัย สอดคล้องกันดี

AR มีค่ามากกว่า 0.75 หมายถึงการประเมินคุณภาพงานวิจัย สอดคล้องกันดีมาก

ภาคผนวก ก
ขั้นตอนการสืบค้น



ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการสืบค้น

<http://www.lib.ku.ac.th>

<http://www.library.kku.ac.th>

<http://www.car.chula.ac.th>

<http://www.lib.cmu.ac.th>

<http://www.lib.tsu.ac.th>

<http://www.library.tu.ac.th>

<http://www.lib.nu.ac.th>

<http://www.lib.bbu.ac.th>

<http://www.library.msu.ac.th>

<http://www.li.mahidol.ac.th>

<http://www.lib.ru.ac.th>

<http://www.lib.swu.ac.th>

<http://www.clip.psu.ac.th>

<http://www.lib.swu.ac.th>

<http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php>

<http://thesis.stks.or.th/>

<http://203.157.56.11/lib/index.asp> (ห้องสมุดกรมสุขภาพจิต)

<http://lib.obec.go.th/portal/home>

ภาคผนวก ฐ

วิเคราะห์ข้อมูลแยกกลุ่มตามผลลัพธ์การวิจัย

การวิเคราะห์อภิमानในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการวิจัยเพิ่มเติมโดย การวิเคราะห์ตัวแปรปรับตามกลุ่มผลลัพธ์ของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ เพื่อวิเคราะห์ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะโปรแกรมตามกลุ่มผลลัพธ์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด ซึ่งจำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ผลลัพธ์ด้านความรู้ ด้านเจตคติ ด้านทักษะชีวิต และด้านพฤติกรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตาราง 1

ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
จำแนกตามผลลัพธ์ด้านความรู้

ลักษณะของโปรแกรม	N	WMES	95% CI	z	p
ทฤษฎีประเภทเดียว	10	0.22	0.07- 0.36	3.05*	0.002
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม	7	0.25	0.07- 0.42	2.76*	0.006
ทฤษฎีแบบบูรณาการ	3	0.35	0.10- 0.58	2.84*	0.004
ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ และการส่งเสริมสุขภาพ	1	1.46	0.89- 2.03	5.04*	0.000
ลักษณะการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียว	9	0.23	0.11- 0.41	3.48*	0.000
กระบวนการสื่อสาร	1	1.47	0.89- 2.03	5.04*	0.000
ลักษณะการพัฒนาทักษะแบบบูรณาการ	4	0.23	0.01- 0.43	2.12*	0.034
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และ กระบวนการกลุ่ม	1	0.43	0.02- 0.84	2.05*	0.040
องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต					
พุทธิพิสัย และ ทักษะพิสัย	9	0.32	0.17- 0.46	4.19*	0.000
ประเภทเนื้อหาของโปรแกรม					
ทักษะทั่วไป	1	0.43	0.02- 0.84	2.05*	0.040
ระยะเวลาดำเนินการ					
6- 12 เดือน	11	0.25	0.12- 0.38	3.86*	0.000

จากตาราง 1 เมื่อวิเคราะห์แยกกลุ่มตามผลลัพธ์ด้านความรู้พบว่า มีลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ ลักษณะด้านทฤษฎีที่ใช้ทั้งแบบเดี่ยวและแบบบูรณาการ ลักษณะการพัฒนาทักษะทั้ง 2 แบบ องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย และเนื้อหาของโปรแกรมด้านทักษะทั่วไป

ตาราง 2

ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
จำแนกตามผลลัพธ์ด้านเจตคติ

ทฤษฎี	N	WMES	95% CI	z	p
ทฤษฎีแบบบูรณาการ	3	0.28	0.04- 0.51	2.27*	0.023
ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการและการส่งเสริมสุขภาพ	1	1.04	0.50- 1.58	3.79*	0.000
ลักษณะการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดี่ยว	4	0.27	0.06- 0.47	2.52*	0.012
กระบวนการสื่อสาร	1	1.04	0.50- 1.58	3.79*	0.000
องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต					
พุทธิพิสัย และ ทักษะพิสัย	2	0.59	0.25- 0.94	3.37*	0.001
ประเภทเนื้อหาของโปรแกรม					
ความรู้ + เจตคติ + ทักษะทั่วไป	4	0.33	0.09- 0.58	2.69*	0.007
ระยะเวลาดำเนินการ					
6- 12 เดือน	3	0.27	0.03- 0.50	2.20*	0.027

จากตาราง 2 เมื่อวิเคราะห์แยกกลุ่มตามผลลัพธ์ด้านเจตคติพบว่า ลักษณะโปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ ลักษณะด้านการใช้ทฤษฎีแบบบูรณาการ ลักษณะการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดี่ยว องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย และเนื้อหาของโปรแกรมด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด เจตคติ ทักษะทั่วไปในการป้องกันการเสพยาเสพติด

ตาราง 3

ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติด
จำแนกตามผลลัพธ์ด้านทักษะชีวิต

ลักษณะของโปรแกรม	N	WMES	95% CI	z	p
ทฤษฎีแบบบูรณาการ	2	0.51	0.14- 0.88	2.75*	0.006
ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการและการ ส่งเสริมสุขภาพ	1	0.91	0.38- 1.44	3.36*	0.001
ลักษณะการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียว	15	0.22	0.08- 0.34	3.22*	0.001
เทคนิคแม่แบบ	2	0.47	0.02- 0.90	2.09*	0.037
กระบวนการสื่อสาร	1	0.91	0.38- 1.44	3.36*	0.001
องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิต					
พุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัย	12	0.20	0.06- 0.33	2.84*	0.004
ประเภทเนื้อหาของโปรแกรม					
เนื้อหาแบบผสมผสาน	34	0.09	0.01- 0.17	2.31*	0.021
ความรู้ + ทักษะทั่วไป	10	0.19	0.04- 0.33	2.62*	0.009
ระยะเวลาดำเนินการ					
6- 12 เดือน	29	0.10	0.00- 0.18	2.16*	0.031

จากตาราง 3 เมื่อวิเคราะห์แยกกลุ่มผลลัพธ์ด้านทักษะพบว่าพบว่ามีลักษณะ โปรแกรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติด ได้แก่ ลักษณะด้านทฤษฎีแบบบูรณาการ ลักษณะการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียว องค์ประกอบการเรียนรู้ทักษะชีวิตทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย และเนื้อหาของโปรแกรมด้านความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและทักษะทั่วไปในการป้องกันการเสพยาเสพติด

ตาราง 4

ค่าขนาดอิทธิพลของลักษณะ โปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดที่
จำแนกตามผลลัพธ์ด้านพฤติกรรม

ทฤษฎี	N	WMES	95% CI	z	p
ลักษณะการพัฒนาทักษะเพียงแบบเดียว	6	0.04	-0.15- 0.23	0.40	0.682
เทคนิคแม่แบบ	1	0.55	0.04- 1.07	2.12	0.034

จากตาราง 4 เมื่อวิเคราะห์แยกกลุ่มผลลัพธ์ด้านพฤติกรรมพบว่าพบว่ามีลักษณะ
โปรแกรมใดที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มี
วิเคราะห์แยกกลุ่มตามลักษณะการพัฒนาทักษะ พบว่าการใช้เทคนิคแม่แบบให้ค่าขนาดอิทธิพล
ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะชีวิตในการป้องกันการเสพยาเสพติดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ภาคผนวก ท
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงอรุณ อิศระมาลัย
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สาตี เจริญวรรณพงศ์
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. ดร.วีณา คันฉ่อง
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
4. ดร.นันทิยา วัฒายุ
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
5. คุณวิภา สุวรรณรัตน์
โรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก ฅ

รายชื่อผู้ร่วมประเมินความสอดคล้อง

1. คุณวิทยา พลาอาด
วุฒิการศึกษา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2552

2. คุณวนันดา หมวดเอียด
วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสถิติและการวิจัยทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2550

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นางสาวปาณิสรา หมวดเอียด	
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5110420018	
วุฒิการศึกษา		
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
พยาบาลศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยมหิดล	2548

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

พยาบาลวิชาชีพ แผนกรังสีร่วมรักษา ภาควิหารังสีวิทยา คณะแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์